คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

The architectural aesthetic value of Luang sawatdisarsat phuththi

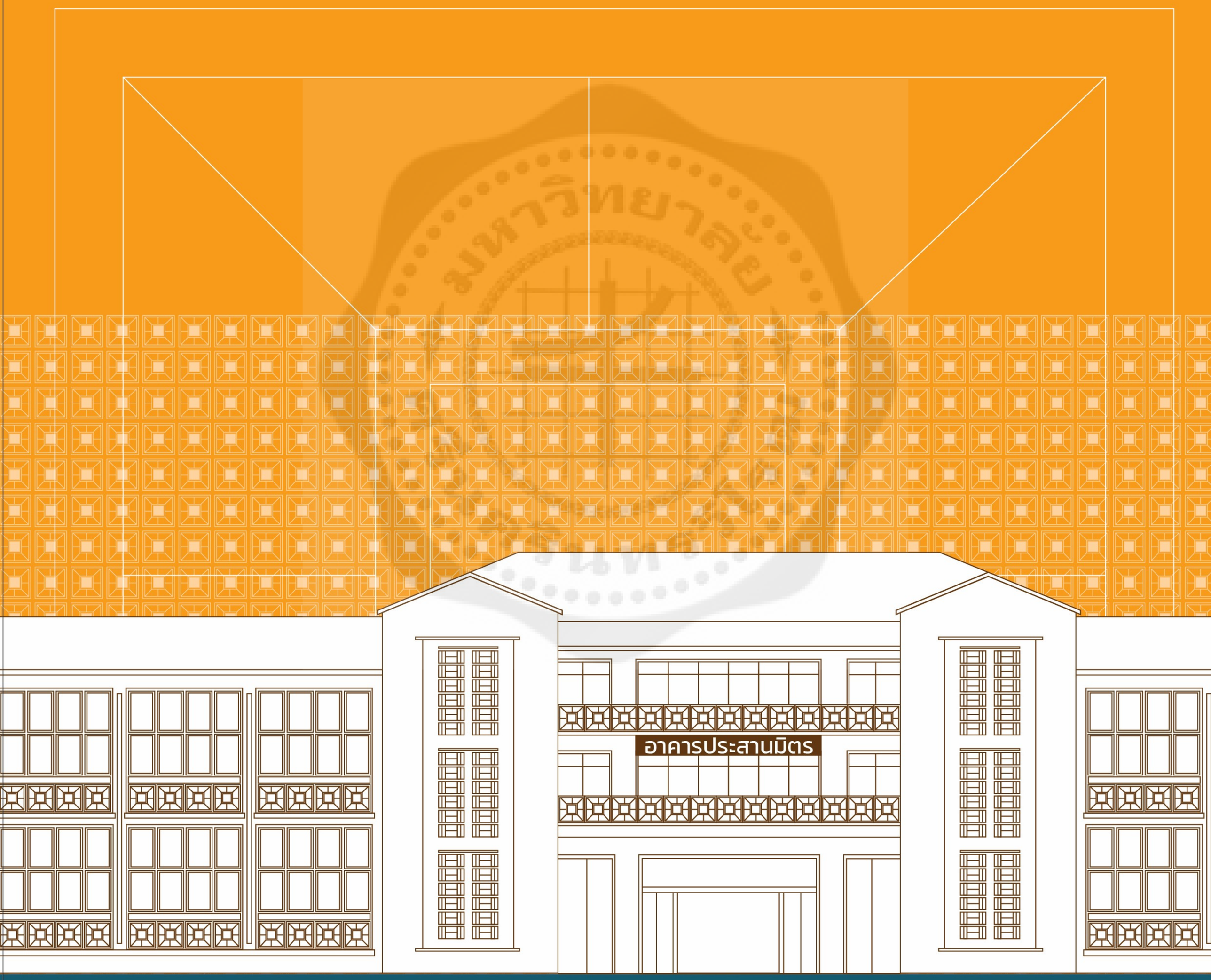

สืบสาย แสงวชิระภิบาล

คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม
อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบสาย แสงวชิระภิบาล

หนังสือนี้ได้รับทุนสนับสนุนการตีพิมพ์เผยแพร่จากโครงการผลิตหนังสือ ตำรา
เอกการสารคำสอนและเอกสารประกอบการสอน ประจำปีงบประมาณ 2568
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทวิโรฒ

คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

ผู้เขียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบสาย แสงวชิระภิบาล

จัดทำโดย ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พิมพ์ครั้งที่ 1

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณภาพผลงาน

ศาสตราจารย์ ร.ต.อ.ดร.อนุชา แพงเกษร

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์

รองศาสตราจารย ดร.รัฐไท พรเจริญ

และคณะกรรมการประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จำนวนหน้า: 155 หน้า

ปีที่พิมพ์: พุทธศักราช 2568

ออกแบบปก: อาจารย์กิตติ คล้ายเอม

ภาพลายเส้นประกอบ: อาจารย์คุณากร ผลสุวรรณ์ และอาจารย์ ดร.ปริญ มีทรัพย์

งบประมาณสนับสนุน: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ISBN (E-book): 978-616-296-319-3

คำนิยม

หนังสือ **“คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ”** โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบสาย แสงวชิระภิบาล หนังสือเล่มนี้เป็นผลลัพธ์ของการศึกษาเชิงลึกที่สะท้อนถึงความเป็นเลิศทั้งด้านวิชาการและศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับพัฒนาการของสถาปัตยกรรม ในมิติของประวัติศาสตร์ ศาสนา และสังคม โดยสามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างกระชับ ลุ่มลึก และมีโครงสร้างที่ชัดเจน อีกทั้งยังอธิบายความสำคัญของสถาปัตยกรรม ในบริบทของพัฒนาการทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้อย่างน่าสนใจ ทำให้หนังสือเล่มนี้มิใช่เพียงตำราทางวิชาการ แต่ยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในรากฐานของสังคมไทยได้อย่างลึกซึ้ง

สิ่งที่ทำให้หนังสือเล่มนี้มีความโดดเด่น คือ การนำเสนอแนวคิดทางสถาปัตยกรรมของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในมิติที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ ทั้งด้านกายภาพ สัญลักษณ์ และปรัชญาที่แฝงอยู่ในงานสถาปัตยกรรม โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบสถาปัตยกรรม ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการออกแบบ ตลอดจนการเปรียบเทียบกับสถาปัตยกรรมในยุคต่างๆ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงแนวคิด เบื้องหลังการก่อสร้างอาคารได้อย่างแจ่มชัด หนังสือเล่มนี้จึงไม่เพียงเป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่า แก่แวดวงวิชาการและวิชาชีพสถาปัตยกรรม แต่ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้สนใจศึกษาศิลปวัฒนธรรมไทยในวงกว้าง อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรมให้แก่คนรุ่นหลัง หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนึ่งในงานศึกษาที่ทรงคุณค่า ซึ่งจะช่วยให้แวดวงวิชาการด้านสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม มีองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ทั้ง นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาสถาปัตยกรรมอย่างรอบด้าน

ข้าพเจ้าขอชื่นชม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบสาย แสงวชิระภิบาล ที่ได้สร้างสรรค์งานเขียนที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย และขอแนะนำหนังสือเล่มนี้ให้แก่ทุกท่านที่ปรารถนาจะศึกษาและซาบซึ้งในความงดงามของสถาปัตยกรรม เพื่อร่วมกันรักษาและเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีค่าของชาติไทยสืบไป

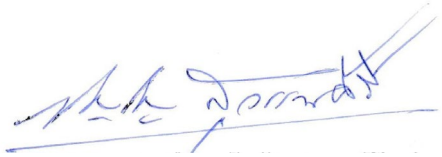

รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี
(ศิลปินแห่งชาติ / ราชบัณฑิต)

คำนิยม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถือกำเนิดมาจาก **โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง** (๒๔๙๒) **วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร** (๒๔๙๖) จากมูลค่าทุ่งบางกะปิที่ **ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล** จัดซื้อตารางวาละ ๓๘ บาท ปัจจุบันมูลค่ามหาศาล ผมเข้าเรียนวิชาเอกศิลปศึกษารุ่นแรก (๒๕๑๑) เรียนกับ **ครูอารี สุทธิพันธุ์** และ **ครู ม.ร.ว.จุรีพรหม กมลาศน์** วันเวลานั้น ประสานมิตรอโศก ยังไกลปืนเที่ยง เข้าออกลำบาก จบปริญญาตรีครูจับให้สอนทันที สอนอยู่สี่ห้าปีไปศึกษาต่อ กลับมาสอนอีกสี่ห้าปีไปศึกษาต่ออีกรอบ กลับมาพยายามจัดตั้ง คณะศิลปกรรมศาสตร์ ด้วยความยากลำบาก จัดตั้งเสร็จเป็นคณบดีอยู่สองวาระ เป็นรองอธิการบดีหนึ่งวาระ แล้วก็เป็นอธิการบดีอีกสองวาระ (๘ ปี)

ทำหน้าที่อธิการบดีวาระแรก จัดซื้อที่ดินสองแปลงด้านอโศก เปิดทางเข้ามหาวิทยาลัยทำให้ที่ดินมูลค่ามหาศาล ทำที่จอดรถใต้ดินใต้สนามฟุตบอล เปิดทางออกถนนอโศก สร้างอาคารบริเวณทางเข้าอโศกสองหลัง จากโฉนดที่ดินปี ๒๔๗๔ เป็นที่ดินของพระอโศกมนตรี ขอให้ทีมงานตามหาข้อมูล ทราบว่าพระอโศกมนตรี เจ้าของที่ดินมอบที่ดินให้เป็นถนนอโศก (เดิมเรียกซอยอโศก) เมื่อทราบข้อมูลได้ทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร ขอให้เปลี่ยนชื่อถนนอโศกให้สมบูรณ์ กทม.จึงเปลี่ยนชื่อเป็น **“ถนนอโศกมนตรี”** ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ทำหน้าที่อธิการบดีวาระที่สอง ขอโอนย้ายโรงพยาบาลชลประทาน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มาเป็นของ มศว ขอพื้นที่ สปก.อีกประมาณ ๒๐๐ ไร่ สร้างโรงเรียนสาธิตที่ มศว องครักษ์ ก่อตั้งวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยที่จังหวัดตาก จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสระแก้ว และก่อตั้งหน่วยงานระดับคณะ สถาบัน สำนัก อีกประมาณสิบหน่วยงาน

สำหรับอาคารประสานมิตร หรืออาคาร ๓ แต่ครั้งเรียนที่ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ผมเข้าเรียนที่อาคารประสานมิตร หลายรายวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาชีพครู ท่านอธิการศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ได้ใช้ห้องชั้นสองด้านทิศตะวันออกเป็นห้องพักอธิการ ด้วยความเคารพรักและศรัทธายิ่ง ผมจึงขอย้ายห้องพักอธิการบดีจากตึก ๙ มาอยู่ห้องพักอดีตอธิการศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี พอดีกับที่อาคารประสานมิตร ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น (๒๕๕๐) และรับรางวัลจากพระหัตถ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประเภทอาคารสถาบันและอาคารสาธารณะ เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๒

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบสาย แสงวชิระภิบาล มาขอให้เขียนคำนิยม เมื่อเขียนมาถึงขณะนี้ก็ยังไม่มั่นใจว่าเป็น “คำนิยม” อย่างไรก็ตาม ครูขอขอบคุณที่พยายามรวบรวมข้อมูลและเขียนหนังสือที่มีคุณค่ากับประวัติศาสตร์ของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอพระและคุณความดีทั้งปวงคุ้มครอง ขอให้มีความสุขความเจริญยิ่งครับ

ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ
(อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

คำนิยม

หนังสือเรื่อง คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นตัวอย่างทางการศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมและข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอาคารเก่าแก่ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งก่อสร้างมาตั้งแต่เมื่อ 72 ปีที่แล้ว เป็นผลงานออกแบบของสถาปนิกประจำกระทรวงศึกษาธิการ (นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม) โดยมุ่งหมายให้พื้นที่ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่มีความทันสมัย โดยอาคารนี้ได้รับรางวัลจากสมาคมสถาปนิกสยามในรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นในปี พ.ศ.2550 ซึ่งนับเป็นอาคารเก่าแก่ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้เขียนได้ใช้มุมมองของสถาปนิก และสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ในการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้าง องค์ประกอบของอาคาร อีกทั้งยังศึกษาวิเคราะห์ในเชิงการอนุรักษ์อาคารในมิติต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นผลงานที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบสาย แสงวชิระภิบาล เรียบเรียงขึ้นอย่างมีระบบเป็นเอกสารวิชาการอันเอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษา ในประเด็นด้านสถาปัตยกรรมและงานอนุรักษ์อาคารได้อย่างดียิ่ง กระผมเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะยังประโยชน์แก่ นิสิต นักศึกษา ตลอดจนบุคลากรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ
(อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

คำนำผู้เขียน

หนังสือ คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาตรพุทธิ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ถูกเรียบเรียงเรื่องราวประวัติความเป็นมา ของอาคารประสานมิตร (อาคาร 3) ชื่อเดิม ที่ถูกก่อสร้างขึ้นเมื่อ 72 ปีที่แล้ว ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี) ในปี พ.ศ.2495 ซึ่งเป็นผลงานสถาปัตยกรรมของสถาปนิกไทย นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม สถาปนิกประจำกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ออกแบบอาคารหลังนี้ ที่ต้องการให้สถานที่ราชการของพื้นที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร มีความทันสมัย มีรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นสากล ตอบโจทย์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ในเขตร้อนชื้น ของจังหวัดกรุงเทพฯ รวมทั้งยังคำนึงถึงการใช้งบประมาณของแผ่นดิน สะท้อนถึงการพัฒนาการศึกษาให้เจริญงอกงาม ตามปณิธานความมุ่งหวังในหน่วยงาน เพื่อให้อาคารหลังนี้ตั้งอยู่เป็นศรีสง่าแก่มหานคร

55 ปีต่อมา ในปี พ.ศ.2550 อาคารประสานมิตร หรือ อาคารหลวงสวัสดิสารศาตรพุทธิ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับรางวัลจาก สมาคมสถาปนิกสยามฯ ในรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ซึ่งในปัจจุบันเป็นอาคารที่มีประวัติศาสตร์และความเก่าแก่มากที่สุดของมหาวิทยาลัยฯ รวมทั้งยังเป็นที่ตั้งของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ หอจดหมายเหตุ หอเกียรติยศ และห้องทำงานของทีมคณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โดยผู้เขียน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ของการส่งเสริมการเรียนรู้แก่สาธารณชน จึงได้เกิดแนวคิดในการศึกษา การวิเคราะห์ การฟื้นฟู การบูรณะ การอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาตรพุทธิ เพื่อสร้างความตระหนักรู้คุณค่าของอาคาร ที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ บริบทที่ตั้งทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ตลอดจนงานวิศวกรรม ระบบประกอบอาคาร และการอนุรักษ์อาคาร เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถาม การศึกษา การวิเคราะห์เรื่องราวในอดีตเพื่อทำให้เข้าใจในปัจจุบัน สู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต แก่สังคมไทยทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน

สืบสาย แสงวชิระภิบาล

สารบัญ

หน้า

คำนิยม ..... ก
คำนำผู้เขียน ..... ง
สารบัญ ..... จ
สารบัญภาพ ..... ช
เนื้อหาของหนังสือ คุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาตรพุทธิ
บทที่

1 ภูมิหลัง 1
ที่ตั้งจากทุ่งบางกะปิสู่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 1
หมวกกะปิเยาะห์ 3
คลองแสนแสบ 4
อาคารคอนกรีตหลังแรกแห่งท้องทุ่งบางกะปิ 7
สถาปัตยกรรมฝรั่งแห่งท้องทุ่งบางกะปิ 9
สรุป 11

2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 12
โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง 12
28 เมษายน วันศรีนครินทรวิโรฒ 14
วิทยาลัยวิชาการศึกษา 22
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 31
สรุป 44

3 บูรพาจารย์ 45
4 บูรพาจารย์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 47
ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล 48
หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ 52
ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี 56
ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร 60
สรุป 71

4 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาตรพุทธิ 73
ผังบริเวณ 73
ผังพื้น 77
รูปทรงอาคาร 79
รูปด้านหน้าอาคาร 80
รูปด้านหลังและด้านข้างอาคาร 85
ส่วนประณีตสถาปัตยกรรม 88

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	สถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์	93
	สรุป	101
5	**งานวิศวกรรม**	**102**
	วิศวกรกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย	102
	ฐานราก	103
	พื้น	106
	ผนัง	108
	บันได	109
	หลังคา	110
	สรุป	111
6	**แนวคิดการอนุรักษ์อาคาร**	**112**
	อดีตเพื่ออนาคตอย่างมั่นคงและมีแก่นสาระ	113
	สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์	116
	รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น	116
	แนวความคิดในการอนุรักษ์อาคาร	117
	แนวความคิดด้านคุณค่าทางสถาปัตยกรรม	119
	แนวความคิดการกำหนดหน้าที่ใช้สอย	120
	แนวความคิดด้านเทคนิควิธีในการอนุรักษ์	122
	แนวความคิดด้านงานระบบประกอบอาคาร	123
	แนวความคิดในการวางผังแม่บท	124
	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคาร	125
	การก่อสร้างปรับปรุงอาคารเพื่อการอนุรักษ์	126
	การรื้อถอนงานก่อสร้างอาคาร	126
	การปรับปรุงงานโครงสร้างอาคาร	127
	การปรับปรุงงานโครงสร้างพื้นและผิวพื้น	131
	การปรับปรุงงานโครงสร้างหลังคา	134
	การปรับปรุงผนัง	135
	การปรับปรุงประตู หน้าต่าง และบันไดไม้	136
	สรุปคุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรมอาคาร	137
ภาคผนวก		138
บรรณานุกรม		149
ดัชนี		153
ประวัติผู้เขียน		155

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพประกอบที่ 1	ทุ่งบางกะปิในอดีต	1
ภาพประกอบที่ 2	คลองแสนแสบ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พ.ศ.2408	2
ภาพประกอบที่ 3	หมวกกะปิเยาะห์ สำหรับผู้ชายมุสลิม	3
ภาพประกอบที่ 4	ผู้ชายนั่งตกปลา คลองแสนแสบในอดีต	4
ภาพประกอบที่ 5	ลานนวด ตลาด และการสัญจรทางน้ำ ทุ่งบางกะปิในอดีต	5
ภาพประกอบที่ 6	แผนที่กรุงเทพฯ มณฑลสยาม บริเวณทุ่งบางกะปิ พ.ศ.2440	6
ภาพประกอบที่ 7	มิสเอ็ดนา เซระห์ โคล กับอาคารเรียน 1919	7
ภาพประกอบที่ 8	สถาปัตยกรรมแห่งแรกบนทุ่งบางกะปิ อาคารเรียน 1919 (มุมสูง)	8
ภาพประกอบที่ 9	สถาปัตยกรรมแห่งแรกบนทุ่งบางกะปิ อาคารเรียน 1919 (มุมฝั่งคลอง)	8
ภาพประกอบที่ 10	สถาปัตยกรรมฝรั่ง แห่งท้องทุ่งบางกะปิ	9
ภาพประกอบที่ 11	วัตถุประสงค์ของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์	10
ภาพประกอบที่ 12	วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง แห่งแรกบนท้องทุ่งบางกะปิ	11
ภาพประกอบที่ 13	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8)	13
ภาพประกอบที่ 14	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเปิดโรงเรียนฝึกหัดครู	15
ภาพประกอบที่ 15	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเปิดวิทยาลัยการศึกษา	16
ภาพประกอบที่ 16	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการตั้งชื่อวิทยาลัยวิชาการศึกษา	16
ภาพประกอบที่ 17	อาคารทั้ง 3 หลัง ของวิทยาลัยวิชาการฝึกหัดครูชั้นสูง พ.ศ.2495	17
ภาพประกอบที่ 18	อาคารหอนอน 1 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง ช่วงสร้างเสร็จ	18
ภาพประกอบที่ 19	การจัดกิจกรรม อาคารหอนอน 1 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง	18
ภาพประกอบที่ 20	อาคารหอนอน 2 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง ช่วงสร้างเสร็จ	19
ภาพประกอบที่ 21	ความร่มรื่นของอาคารหอนอน 2 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง	19
ภาพประกอบที่ 22	อาคาร 3 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง ช่วงเพิ่งสร้างเสร็จ	20
ภาพประกอบที่ 23	อาคาร 3 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง มุมฝั่งสระมรกต	20
ภาพประกอบที่ 24	อาคารโรงอาหาร สคูล ลั้นช์ (School lunch)	21
ภาพประกอบที่ 25	พิธีประสาทปริญญาบัตรรุ่นแรกของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ โรงอาหาร	21
ภาพประกอบที่ 26	ม.ล.ปิ่น มาลากุล ถวายชุดครุยดุษฎีบัณฑิต (รัชกาลที่ 9) ณ อาคาร 4	22
ภาพประกอบที่ 27	ม.ล.ปิ่น มาลากุล ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิต (รัชกาลที่ 9) ณ อาคาร 4	23
ภาพประกอบที่ 28	ในหลวง (รัชกาลที่ 9) พระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต	23
ภาพประกอบที่ 29	ในหลวง (รัชกาลที่ 9) พระราชทานพระบรมราโชวาท แก่นิสิต	24
ภาพประกอบที่ 30	นิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาลุกขึ้นยืนฟัง พระบรมราโชวาท	24
ภาพประกอบที่ 31	อาคาร 4 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง	26
ภาพประกอบที่ 32	ด้านหน้าอาคาร 4 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง	27
ภาพประกอบที่ 33	ความร่มรื่นของอาคาร 4 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง	27

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพประกอบที่ 34 ในหลวง (รัชกาลที่ 9) และพระราชินี เสด็จพระราชดำเนินโรงเรียนสาธิต . 28
ภาพประกอบที่ 35 อาคารชั่วคราว ของโรงเรียนมัธยมสาธิต ประสานมิตร 29
ภาพประกอบที่ 36 อาคารเรือนไม้ ของโรงเรียนมัธยมสาธิต ปทุมวัน 29
ภาพประกอบที่ 37 พัฒนาการของตราสัญลักษณ์วิทยาลัยวิชาการศึกษา 30
ภาพประกอบที่ 38 พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย (ศรีนครินทรวิโรฒ) 32
ภาพประกอบที่ 39 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)..... 33
ภาพประกอบที่ 40 เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ.2513..... 35
ภาพประกอบที่ 41 เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ.2514..... 36
ภาพประกอบที่ 42 เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ.2516..... 37
ภาพประกอบที่ 43 พัฒนาการของตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2517 ... 39
ภาพประกอบที่ 44 พัฒนาการของตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปัจจุบัน... 40
ภาพประกอบที่ 45 ตราสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ประตูทางเข้ามหาวิทยาลัยฯในอดีต..... 40
ภาพประกอบที่ 46 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ(พระยศเดิม) ทรงเปิดงานรวมใจศรีนครินทร 41
ภาพประกอบที่ 47 นิสิตและบุคลากรเฝ้าฯรับเสด็จ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ(พระยศเดิม) 41
ภาพประกอบที่ 48 กว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ..... 45
ภาพประกอบที่ 49 4 บูรพาจารย์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 47
ภาพประกอบที่ 50 ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (ภาพเขียน)..... 49
ภาพประกอบที่ 51 ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รับพระราชทานปริญญา..... 51
ภาพประกอบที่ 52 หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพเขียน)..... 53
ภาพประกอบที่ 53 หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ รับพระราชทานปริญญา..... 55
ภาพประกอบที่ 54 หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ทำงานร่วมกับ ม.ล.ปิ่น มาลากุล 55
ภาพประกอบที่ 55 ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (ภาพเขียน)..... 57
ภาพประกอบที่ 56 ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ขณะรับพานไหว้ครูจากนิสิต 59
ภาพประกอบที่ 57 ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร (ภาพเขียน) 61
ภาพประกอบที่ 58 ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร, ศ.ดร.สาโรช บัวศรี, และอาจารย์ชาวต่างชาติ 62
ภาพประกอบที่ 59 การชุมนุมเรียกร้องการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ. 2515 63
ภาพประกอบที่ 60 ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร กับ Mr.Krnneth Kampe..... 63
ภาพประกอบที่ 61 ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ให้โอวาทวันไหว้ครู-รับน้อง ประจำปี 2521 64
ภาพประกอบที่ 62 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสกับ ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร..... 65
ภาพประกอบที่ 63 คำปรารภ ของ ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร 64
ภาพประกอบที่ 64 แผนพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตวังน้อย..... 67
ภาพประกอบที่ 65 เอกสารและโฉนดที่ดินของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์..... 68
ภาพประกอบที่ 66 งานเลี้ยงอำลา ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 69

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพประกอบที่ 67 บูรพาจารย์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในอดีต-ปัจจุบัน 72
ภาพประกอบที่ 68 ศ.มล.ปิ่น มาลากุล และ ศ.ดร.สาโรช บัวศรี ดูผังบริเวณวิทยาลัยวิชาการ . 73
ภาพประกอบที่ 69 ผังบริเวณวิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง (ภาพสเก็ตช์) ... 74
ภาพประกอบที่ 70 อาคารประสานมิตร (อาคาร3) วิทยาลัยวิชาการศึกษา..... 75
ภาพประกอบที่ 71 นักการศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง 75
ภาพประกอบที่ 72 อาคารประสานมิตร (อาคาร 3) ในอดีต (ภาพสเก็ตช์) 76
ภาพประกอบที่ 73 ผังพื้นอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 78
ภาพประกอบที่ 74 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ช่วงน้ำท่วมปี พ.ศ2526(ภาพสเก็ตช์) .. 79
ภาพประกอบที่ 75 แบบมุมมองด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 80
ภาพประกอบที่ 76 สถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ ด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ... 81
ภาพประกอบที่ 77 สถาปัตยกรรมกับผู้ใช้งานอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 81
ภาพประกอบที่ 78 มุมมองทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ(ภาพสเก็ตช์) 82
ภาพประกอบที่ 79 ทีมรักบี้ ของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง พ.ศ.2490 83
ภาพประกอบที่ 80 ระเบียงชั้น 2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ พ.ศ.2500..... 83
ภาพประกอบที่ 81 ระเบียงชั้น2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 84
ภาพประกอบที่ 82 มุมมองด้านหลัง และด้านข้าง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ 85
ภาพประกอบที่ 83 เข้าแถวรอประสาทปริญญาบัตร กศ.บ. รุ่น 1 พ.ศ.2497..... 86
ภาพประกอบที่ 84 เปิดสถาบันระหว่างชาติสำหรับค้นคว้าเรื่องเด็ก พ.ศ.2498..... 86
ภาพประกอบที่ 85 ห้องประชุม ชั้น3 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 87
ภาพประกอบที่ 86 มุมมองด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 88
ภาพประกอบที่ 87 ขยายมุมมองด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 88
ภาพประกอบที่ 88 ขยายมุมมองระเบียงหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์) 89
ภาพประกอบที่ 89 ขยายมุมมองโถงบันไดรอง และด้านข้างอาคารฯ (ภาพสเก็ตช์) 89
ภาพประกอบที่ 90 มุมมองด้านหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 90
ภาพประกอบที่ 91 รายละเอียดด้านหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 91
ภาพประกอบที่ 92 รายละเอียดโคมไฟหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)... 92
ภาพประกอบที่ 93 โถงทางเข้าหลักอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์) 93
ภาพประกอบที่ 94 โถงบันไดหลักอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์) 94
ภาพประกอบที่ 95 โถงทางขึ้นบันไดรองอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 95
ภาพประกอบที่ 96 โถงทางลงบันไดรองอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)..... 96
ภาพประกอบที่ 97 สถาปัตยกรรมในส่วนระเบียงทางเดิน อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ . 97
ภาพประกอบที่ 98 โถงระเบียงทางเดิน ชั้น3 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์) 98
ภาพประกอบที่ 99 รายละเอียดประตูห้องห้องประชาสัมพันธ์ (ภาพสเก็ตช์)..... 99

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพประกอบที่ 100 รายละเอียดประตูห้องห้องวิรุฬวาทการ (ภาพสเก็ตช์) 99
ภาพประกอบที่ 101 รายละเอียดหน้าต่างช่องแสง (ภาพสเก็ตช์)..... 100
ภาพประกอบที่ 102 รายละเอียดการติดตั้งอุปกรณ์ หน้าต่างช่องแสง (ภาพสเก็ตช์) 100
ภาพประกอบที่ 103 รายละเอียดประตู หน้าต่าง ทั่วไปในอาคาร (ภาพสเก็ตช์) 101
ภาพประกอบที่ 104 แบบโครงสร้างพื้นชั้นล่าง และตำแหน่งขุดสำรวจฐานรากอาคารฯ..... 103
ภาพประกอบที่ 105 แบบขยายฐานราก F1 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 104
ภาพประกอบที่ 106 แบบขยายฐานราก F2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 104
ภาพประกอบที่ 107 แบบขยายฐานราก F3 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 105
ภาพประกอบที่ 108 การสำรวจโครงสร้างพื้นชั้นที่ 1 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 106
ภาพประกอบที่ 109 การสำรวจโครงสร้างพื้นชั้นที่ 2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 107
ภาพประกอบที่ 110 โครงสร้างผนัง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ 108
ภาพประกอบที่ 111 โครงสร้างบันไดหลัก อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 109
ภาพประกอบที่ 112 โครงสร้างบันไดรอง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 109
ภาพประกอบที่ 113 โครงสร้างหลังคา และแผ่นหลังคา อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ.... 110
ภาพประกอบที่ 114 สถาปัตยกรรมด้านหน้าและหลัง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 111
ภาพประกอบที่ 115 ตราสัญลักษณ์สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ 112
ภาพประกอบที่ 116 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ(พระยศเดิม) ทรงเปิดหอจดหมายเหตุ 113
ภาพประกอบที่ 117 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ(พระยศเดิม) ทรงเดินเยี่ยมชมนิทรรศการ. 114
ภาพประกอบที่ 118 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ(พระยศเดิม) ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์..... 114
ภาพประกอบที่ 119 รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น..... 115
ภาพประกอบที่ 120 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มุมมองด้านหน้าอาคาร 116
ภาพประกอบที่ 121 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มุมมองสวนด้านหน้า.. 118
ภาพประกอบที่ 122 สถาปัตยกรรมภายใน ผนังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ 119
ภาพประกอบที่ 123 สถาปัตยกรรมภายใน ช่องแสงอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 120
ภาพประกอบที่ 124 สถาปัตยกรรมภายใน บันไดหลักอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ 121
ภาพประกอบที่ 125 สถาปัตยกรรมภายใน บันไดรองอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 122
ภาพประกอบที่ 126 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มุมมองด้านสนามกีฬา 123
ภาพประกอบที่ 127 การรื้อถอนผิวพื้น อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ 126
ภาพประกอบที่ 128 การสำรวจโครงสร้างฐานราก อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 127
ภาพประกอบที่ 129 ผลสรุปการตรวจสอบโครงสร้าง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 128
ภาพประกอบที่ 130 วิธีการพอกเสริมกำลังเสาตอม่อ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 129
ภาพประกอบที่ 131 วิธีการซ่อมแซมคาน อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 130
ภาพประกอบที่ 132 การสำรวจโครงสร้างพื้น อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 131

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพประกอบที่ 133 แบบการปรับปรุงโครงสร้างพื้นและผิวพื้น ชั้น 1 อาคารฯ 132
ภาพประกอบที่ 134 วิธีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นและผิวพื้น ชั้น 1 อาคารฯ..... 133
ภาพประกอบที่ 135 วิธีการปรับปรุงโครงสร้างหลังคา ทรงปั้นหยา อาคารฯ 134
ภาพประกอบที่ 136 วิธีการปรับปรุงผนัง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 135
ภาพประกอบที่ 137 วิธีการปรับปรุงประตู - หน้าต่าง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ..... 136

บทที่ 1
ภูมิหลัง

ที่ตั้ง : จากทุ่งบางกะปิสู่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

ครั้นเมื่อ 100 ปีที่ผ่านมา บริเวณพื้นที่ตั้งของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร หรือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) อดีตเคยเป็นท้องไร่ท้องนามาก่อน ผู้คนในชุมชนต่างๆ เดินทางสัญจรทางเรือ โดยใช้คลองแสนแสบ เป็นสิ่งทางหลักในการคมนาคมและขนส่ง จากนั้นต่อรถหรือเดินเท้ามายังบ้านพัก ซึ่งผู้คนในระแวกนี้มักเรียกขานว่า **ทุ่งบางกะปิ** กล่าวคือ พื้นที่บริเวณถนนอโศกมนตรีทั้งหมดในปัจจุบัน ในเวลาต่อมาได้มีขุนนางและคหบดีต่าง ๆ ได้เข้ามาขอเจรจาซื้อขายที่ดินกับชาวบ้าน เพื่อใช้สำหรับการปลูกเรือนเป็นที่อยู่อาศัย เนื่องจากพื้นที่ดินแห่งนี้ อยู่ห่างกับพื้นที่ในตัวเมืองพอสมควร จึงทำให้พื้นที่ดินทุ่งบางกะปิ มีราคาที่ไม่สูงมากนัก ทั้งยังได้พื้นที่ดินแปลงใหญ่เหมาะสมกับขนาดครัวเรือนขยายในอนาคต

ภาพประกอบที่ 1 ทุ่งบางกะปิในอดีต
ที่มา : วันวานและข่าวสาร. (2561). ทุ่งบางกะปิ พ.ศ.2478
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/188583217968299/posts/1083584601801485/?locale=th_TH

ข้อมูลที่มาของนามเขตคำว่า **“บาง”** นั้นตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายว่า เป็นทางน้ำเล็กที่ไหลขึ้นลงตามระดับน้ำในแม่น้ำ ลำคลอง ทะเล ตำบลบ้านที่อยู่หรือเคยอยู่ริมบาง หรือในบริเวณที่เคยเป็นบางมาก่อน แต่มีการสันนิษฐานว่า “บาง” อาจกลายเสียงมาจากคำว่า “บัง” ในภาษามอญ หมายถึง เรือ แล้วนำมาใช้ในความหมายว่า ย่านหรือสถานที่จอดและขึ้นลงเรือ รวมไปถึงชุมชนที่อยู่โดยรอบ เช่น บางโพ บางปลา บางกอก เป็นต้น ดังนั้น “บาง” อาจหมายถึงสถานที่ หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่น่าจะมีลำคลอง แม่น้ำ ทางน้ำพาดผ่าน หรือสิ้นสุดลง กลายเป็นย่านชุมชนที่มีผู้คนอยู่รวมกัน มีการแลกเปลี่ยน ทำมาหากิน ค้าขาย และในย่านนั้น มักจะมีท่าเรือให้คนในและนอก ใช้จอดเรือเพื่อร่วมสังสรรค์กัน (ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง, 2555, น. 44)

ส่วนคำว่า **“กะปิ”** นั้น หนังสือเขตคลองมองเมือง จากสำนักพิมพ์มติชน ได้ให้สันนิษฐานที่มาของชื่อบางกะปิว่า อาจมาจากคำว่า “กบี่” หรือ “กระบี่” ที่แปลว่า ลิง หากอ้างอิงมาจากตราประจำเขตบางกะปิในปัจจุบัน (บัณฑิต จุลาสัย และรัชดา โชติพานิช, 2565) แต่กลับกันในหนังสือ “100 ปี เขตบางกะปิ : ย้อนรอยตำนาน ร้อยอดีต 100 ปี เขตบางกะปิ ได้ให้ความคิดเห็นต่างว่า ชื่อบางกะปิอาจมีที่มาจาก “กะปิ” เครื่องปรุงรสสีน้ำตาลเข้มที่เรามักรับประทานกันก็เป็นได้ เนื่องจากเดิมพื้นที่ดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยกุ้งเล็ก ๆ มากมาย ผู้คนยุคนั้นจึงนำมาทำเป็นกะปิ

ภาพประกอบที่ 2 คลองแสนแสบ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พ.ศ.2408
ที่มา : มติชนออนไลน์. (2564). เขตบางกะปิ ฯลฯ
สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/article/news_2670945

ในขณะที่นายสมบัติ พลายน้อย หรือ ส.พลายน้อย (ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2553) นักเขียนสารคดีด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ประเพณี สังคมไทยในด้านต่างๆ ได้เสนอว่า **“กะปิ”** น่าจะมาจากคำว่า กะปิยะฮะห์ หรือ กะปิเยาะห์ ซึ่งหมายถึง ผ้าโพกศีรษะของผู้ชายมุสลิม เนื่องจากทั้งสองฝั่งคลองบางกะปิ (คลองแสนแสบ) ในช่วงยุคสมัยนั้น มีชุมชนของผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลาม ที่ถูกกวาดต้อนเป็นเชลยศึกมาจากหัวเมืองมลายูในแคว้นต่างๆ เช่น ปัตตานี ไทรบุรี เประ กลันตัน และแว้นตรังกานู มาในพื้นที่แห่งนี้จำนวนมาก ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) จึงสันนิษฐานได้ว่า น่าจะมีชุมชนที่มีการทำหมวกกะปิยะฮะห์ เป็นจำนวนมากในสมัยนั้น (นนทพร อยู่มั่งมี, 2566)

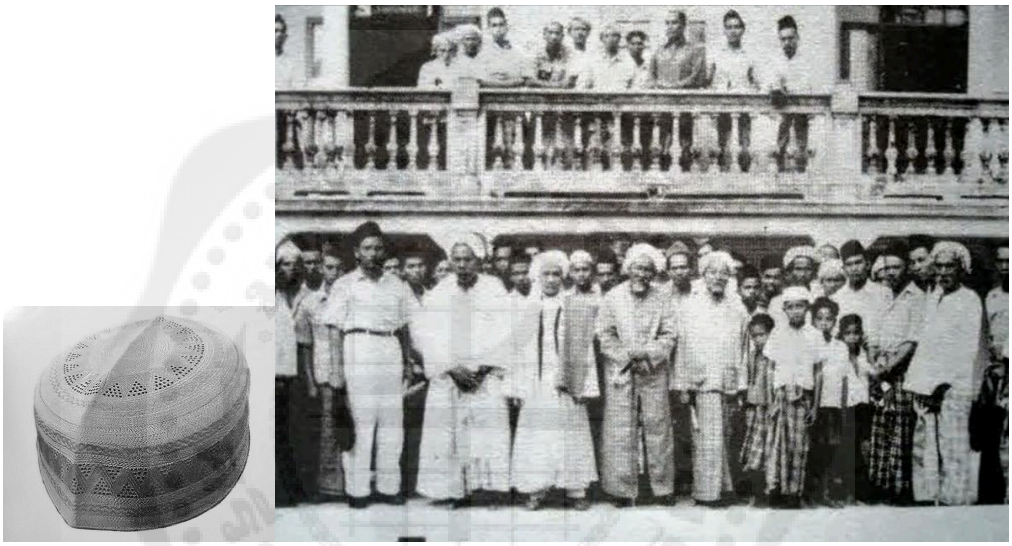

ภาพประกอบที่ 3 หมวกกะปิเยาะห์ สำหรับผู้ชายมุสลิม
ที่มา : มุสลิมไทยโพสต์. (ม.ป.ป.). มุสลิมในประเทศไทย กี่เปอร์เซ็น
สืบค้นจาก https://news.muslimthaipost.com/news/33076

หมวกกะปิเยาะห์ เดิมทีเป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมในการสวมใส่หมวกของชาวอาหรับ ซึ่งพบมากในประเทศแถบมลายู รวมถึงทางภาคใต้ ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวา ประเทศไทย ในปัจจุบันหมวกกะปิเยาะห์ ได้เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่สำคัญ บ่งบอกถึงลักษณะของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นหมวกที่ชาวชาวไทยมุสลิมสวมใส่ประกอบศาสนกิจ (ละหมาด) ในความเชื่อของอิสลาม เชื่อว่าหากมุสลิมที่ใส่กะปีเยาะห์ในการละหมาด จะได้ผลบุญมากกว่าคนที่ไม่ใส่ เนื่องจากเป็นเครื่องแต่งกายของท่านศาสดามูฮำหมัด รวมทั้งตลอดจนปัจจุบัน ที่นิยมสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน (ไทยศึกษา, 2566)

ดังนั้นในอดีต ทุ่งบางกะปิ อาจจะสันนิษฐานได้ว่า เกี่ยวข้องกับหมวกกะปิเยาะห์ ก็เป็นได้ แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องวิถีชีวิตคนริมน้ำ ที่คอยหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตน้อยใหญ่ โดยไม่แบ่งเชื้อชาติและศาสนา ของผู้คนทั้งสองฝั่งคลองบางกะปิ นั่นก็คือ คลองแสนแสบ

คลองแสนแสบ เป็นคลองที่ขุดขึ้นตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) โดยมีระยะทางเริ่มตั้งแต่หัวหมาก ไปถึงบางขนาก เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางและการขนส่งเสบียงอาหารและยุทธภัณฑ์ ในระหว่างสงครามกับญวน ที่ยาวนานถึง 14 ปี ซึ่งในพงศาวดาร ได้ระบุว่าโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีพิพัฒนรัตนราชโกษา (เป็นแม่กอง) จ้างคนจีนขุดคลอง ยาว 1,337 เส้น 19 วา 2 ศอก และลึก 4 ศอก กว้าง 6 วา ในราคาเส้นละ 70 บาท ส่วนพื้นที่ตั้งแต่คลองผดุงกรุงเกษม ถึงหัวหมากนั้น ยังไม่พบหลักฐานว่าขุดขึ้นเมื่อใด แต่สันนิษฐานว่าหลังจากขุดคลองมหานาค ในสมัยรัชกาลที่ 1 (เอนก นาวิกมูล, 2540)

นาม คลองแสนแสบ ได้มีผู้สันนิษฐานไว้ว่า อาจจะมาจากคำในภาษาเขมร คือ แสสาบ ซึ่งแปลว่า น้ำจืด ด้วยในอดีตมีชาวเขมร ที่อพยพมาอยู่ที่บริเวณแห่งนี้ ตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ถึงยังไรก็ดี ก็ยังมีผู้ที่โต้แย้งว่า อาจจะมาจากคำในภาษามลายู คือ แซแญป ที่แปลว่า เงียบสงบ เนื่องด้วยในอดีต มีชาวมลายูที่ถูกกวาดต้อน มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมคลอง สุไหงแซแญป รวมทั้งยังมีผู้ที่โต้แย้งว่า มาจากยุง ที่อาศัยอยู่ตามคลองจำนวนมาก ที่บินมากัดผู้คนต่าง ๆ ที่ล่องเรือผ่านคลอง ทุ่งบางกะปิแห่งนี้ ซึ่งสอดคล้องรายงานการเดินทางของนาย ดี.โอ.คิง นักสำรวจชาวอังกฤษว่า คลองแสนแสบยาว 55 ไมล์ คนที่อยู่ริมคลองเชื้อสายมาเลย์นั้น **“ไม่ว่าพวกเขาจะทำอะไรอยู่ก็ตาม มือข้างหนึ่งจะต้องใช้ปัดยุงเสมอ”** ซึ่งอาจจะเป็นที่มาของชื่อคลองแสนแสบก็เป็นไปได้ (ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2551, น. 36-37)

ภาพประกอบที่ 4 ผู้ชายนั่งตกปลา คลองแสนแสบในอดีต (ภาพถ่ายของ ดร.โรเบิร์ต เพนเดิลตัน)
ที่มา : ประวัติศาสตร์น่ารู้. (2563). Bang Kapi (Thailand), man fishing in San Saep canal สืบค้นจาก https://www.facebook.com/Krittanant/posts/1151349098591322/

ภาพประกอบที่ 5 ลานนวด, ตลาด และการสัญจรทางน้ำ ทุ่งบางกะปิในอดีต (ภาพถ่ายของ ดร.โรเบิร์ต เพนเดิลตัน)
ที่มา : ประวัติศาสตร์น่ารู้. (2563). Krung Thep Mahanakhon province (Thailand), threshing rice paddies, Krung Thep Mahanakhon (province), canal in Ban Min Buri
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/Krittanant/posts/1151349098591322/

จากการศึกษาข้อมูลและเอกสารประวัติศาสตร์ ได้ค้นพบประกาศการจัดตั้ง อำเภอบางกะปิ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จนกระทั่งเมื่อมีการรวมจังหวัดกรุงเทพฯ และจังหวัดธนบุรี เข้าเป็นนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และเป็นกรุงเทพมหานครในเวลาต่อมา ทำให้ อำเภอบางกะปิ จึงเปลี่ยนสถานะมาเป็นเขตบางกะปิ ในปี พ.ศ.2516 ด้วยพื้นที่เขตบางกะปิมีอาณาเขตกว้างขวางมาตั้งแต่ครั้งในอดีต เมื่อบ้านเมืองและชุมชนต่าง ๆ มีความเจริญ และจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมาก หน่วยงานภาครัฐจึงได้มีการโอนย้าย แบ่งแยก รวมแขวงต่างๆ ในเขตบางกะปิไปเป็นเขตต่างๆ ดังนี้ โดยเริ่มจาก แขวงลาดพร้าวและแขวงจระเข้บัว ได้ถูกจัดตั้งเป็นเขตลาดพร้าว และแขวงคลองกุ่ม แขวงคันนายาวและแขวงสะพานสูง ได้ถูกจัดตั้งเป็นเขตบึงกุ่ม ในปี พ.ศ.2532 เหลือเพียง แขวงหัวหมาก แขวงคลองจั่นและแขวงวังทองหลาง ซึ่งยังคงอยู่ในเขตบางกะปิ และต่อมาในปี พ.ศ.2540 มีการรวมแขวงวังทองหลางกับบางส่วนของแขวงคลองจั่น ตั้งเป็นเขตวังทองหลาง แยกแขวงคันนายาว และแขวงสะพานสูง เขตบึงกุ่ม ตั้งเป็นเขตคันนายาว และเขตสะพานสูง เป็นต้น

จากทุ่งนาบางกะปิ ชานพระนครในวันวาน มาเป็นถิ่นที่อยู่บ้านจัดสรรของคนเมืองในวันนี้ และจะเป็นชุมชนเมืองหนาแน่นของมหานคร เมื่อระบบขนส่งมวลชนระบบราง ก่อสร้างแล้วเสร็จในวันหน้า การแปรเปลี่ยนของเขต คงจะเป็นไปตามความเจริญของกรุงเทพมหานคร ที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีวันสิ้นสุด (บัณฑิต จุลาสัย รัชดา โชติพานิช, 2564)

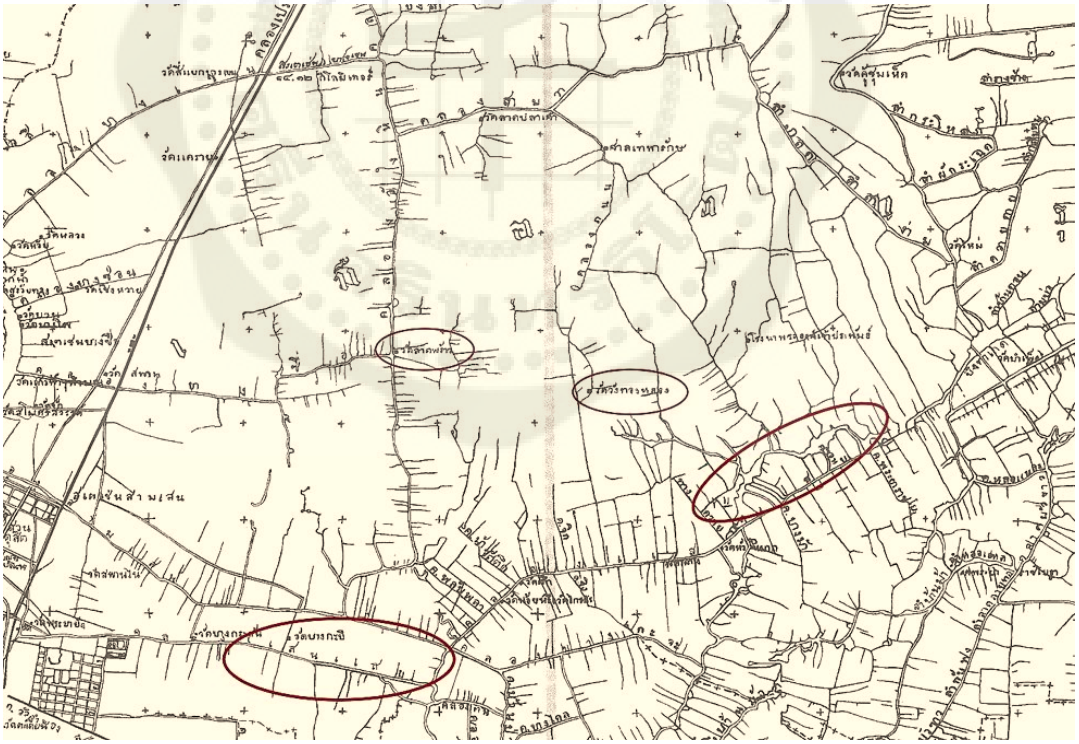

ภาพประกอบที่ 6 แผนที่กรุงเทพฯ มณฑลสยาม บริเวณทุ่งบางกะปิ พ.ศ.2440
ที่มา : มติชนออนไลน์. (2564). เขตบางกะปิฯ
สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/article/news_2670945

อาคารคอนกรีตหลังแรกในท้องทุ่งบางกะปิ ในช่วงปี พ.ศ.2457 มิสเอ็ดนา เซระห์ โคล (Miss Edna Sarah Cole) คุณครูใหญ่แห่งโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง ที่ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2417 นั้น ได้คิดวางแผนการย้ายโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง บริเวณพื้นที่ท่าน้ำวังหลังมาสู่ทุ่งบางกะปิ โดยได้ติดต่อเจรจาขอซื้อที่ดิน เนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ จากพระอาจวิทยาคม ในตำบลบางกะปิ ซึ่งในด้านทิศเหนือนั้น เป็นพื้นที่ที่ติดกับคลองแสนแสบ จึงได้ว่าจ้างคนจีนมาช่วยขุดพื้นที่ดินริมคลองยาวตลอดแนว เพื่อยกเป็นร่องสวน สำหรับปลูกไม้ผลกับพืชผักต่างๆ ใช้สำหรับเป็นอาหารเลี้ยงนักเรียนในโรงเรียน และต่อมาในปี พ.ศ. 2462 ได้มีการก่อสร้าง อาคารคอนกรีตหลังแรกในท้องทุ่งบางกะปิ และเป็นอาคารหลังแรกของโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง หรือเรียกว่า **อาคารเรียน 1919** ซึ่งปัจจุบันคือ พื้นที่ตั้งของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ซ.สุขุมวิท 19 กรุงเทพฯ (พิษณุ อรรฆภิญญ์, 2547)

ภาพประกอบที่ 7 มิสเอ็ดนา เซระห์ โคล กับอาคารเรียน 1919
ที่มา : W.W.T.Together. (2564). อาคารเรียน 1919 ของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/W.W.A.Together/posts/10158191031821053/

ภาพประกอบที่ 8 สถาปัตยกรรมแห่งแรกบนทุ่งบางกะปิ อาคารเรียน 1919 (มุมสูง)
ที่มา : W.W.T.Together. (2564). อาคารเรียน 1919 ของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/W.W.A.Together/posts/10158191031821053/

ภาพประกอบที่ 9 สถาปัตยกรรมแห่งแรกบนทุ่งบางกะปิ อาคารเรียน 1919 (มุมฝั่งคลอง)
ที่มา : W.W.T.Together. (2564). อาคารเรียน 1919 ของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/W.W.A.Together/posts/10158191031821053/

สถาปัตยกรรมฝรั่งแห่งท้องทุ่งบางกะปิ เมื่อปี พ.ศ. 2474 นายอะหมัด อิบราฮีม นานา (Ahamad Ebrahim Nana) ได้มอบที่ดิน 1 แปลงขนาดพื้นที่ 3 ไร่ บริเวณถนนอโศกมนตรี ให้แก่ **สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์** ที่เป็นองค์กรทางวัฒนธรรมของไทย มีขอบเขตงานระดับสากล ทำหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศิลปะและการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของไทย ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อใช้สำหรับก่อสร้างเป็นอาคารหอประชุมและห้องสมุด ซึ่งออกแบบโดยสถาปนิกชาวอังกฤษ ชื่อ เอ็ดเวิร์ด ฮีลีย์ (Edward Healey) ในปี พ.ศ.2475 เป็นสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่งในทุ่งบางกะปิ ตามแบบฉบับของนายช่างฝรั่ง ที่เดินทางเข้ามาทำงานออกแบบ และควบคุมงานก่อสร้างอาคารสาธารณะที่สำคัญในกรุงเทพฯ โดยเป็นอาคารคอนกรีตเพดานสูง และมีประตูกระจกสูง 3 เมตร ด้านข้างของอาคารแต่ละด้าน สามารถเปิดออกสู่พื้นที่สวนอันร่มรื่น มีเวทีตั้งอยู่ปลายสุดของอาคาร ซึ่งเป็นสถานที่ใช้จัดการแสดงทางวัฒนธรรม งานสัมมนา และเพื่องานเลี้ยงสังสรรค์ส่วนตัว โดยเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2476 ได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ (สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์, ม.ป.ป.)

The newly completed first permanent home of The Siam Society Under Royal Patronage - (1933)

ภาพประกอบที่ 10 สถาปัตยกรรมฝรั่ง แห่งท้องทุ่งบางกะปิ
ที่มา : สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. (ม.ป.ป). ประวัติสยามสมาคม สืบค้นจาก https://thesiamsociety.org/th/about-us/

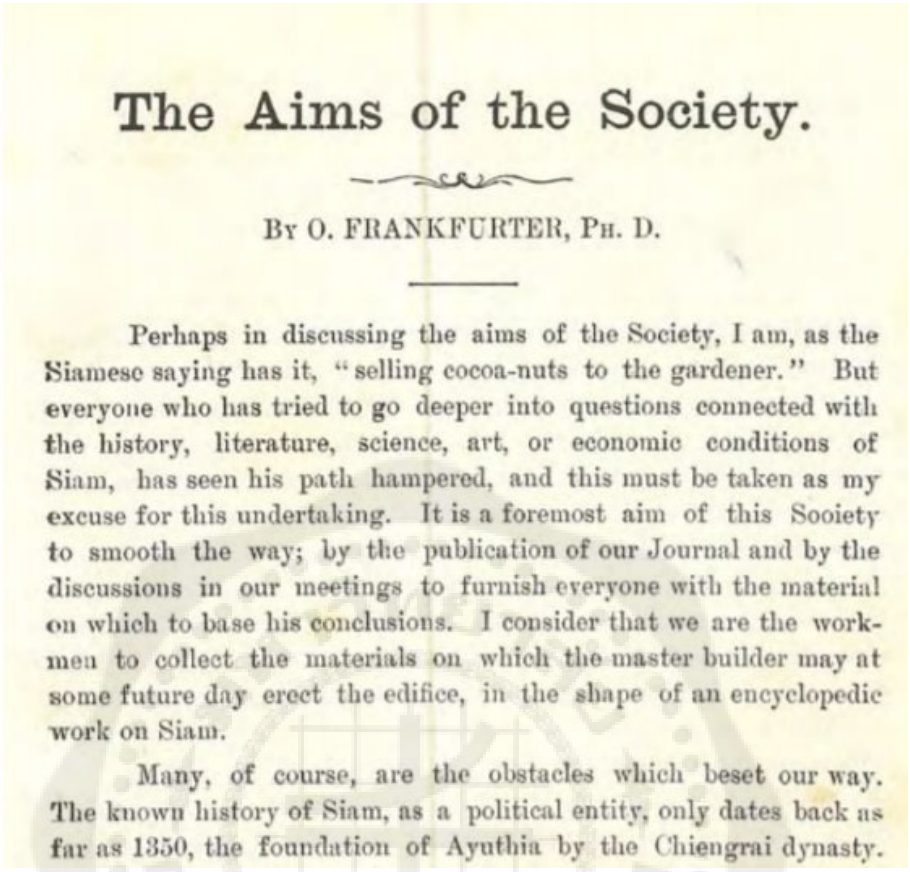

The Aims of the Society.

By O. FRANKFURTER, Ph. D.

Perhaps in discussing the aims of the Society, I am, as the Siamese saying has it, "selling cocoa-nuts to the gardener." But everyone who has tried to go deeper into questions connected with the history, literature, science, art, or economic conditions of Siam, has seen his path hampered, and this must be taken as my excuse for this undertaking. It is a foremost aim of this Society to smooth the way; by the publication of our Journal and by the discussions in our meetings to furnish everyone with the material on which to base his conclusions. I consider that we are the workmen to collect the materials on which the master builder may at some future day erect the edifice, in the shape of an encyclopedic work on Siam.

Many, of course, are the obstacles which beset our way. The known history of Siam, as a political entity, only dates back as far as 1350, the foundation of Ayuthia by the Chiengrai dynasty.

ภาพประกอบที่ 11 วัตถุประสงค์ของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
ที่มา : สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. (ม.ป.ป). ประวัติสยามสมาคม
สืบค้นจาก https://thesiamsociety.org/th/about-us/

วัตถุประสงค์ของสยามสมาคม โดย ดร.โอ แฟรงค์เฟอร์เธอร์ (O. Frankfurter, Ph,D)

ความว่า "ระหว่างการอภิปรายถึงจุดมุ่งหมายของสยามสมาคม ข้าพเจ้าในฐานะชาวสยามอาจกล่าวว่า "เอามะพร้าวห้าวมาขายให้ชาวสวน" แต่ทุกคนที่พยายามเจาะลึกลงไปในคำถามที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะ หรือเศรษฐกิจของสยาม ต่างก็พบว่าเส้นทางของตนถูกขัดขวาง และนี่ถือเป็นข้ออ้างของข้าพเจ้าในการเป็นผู้ดำเนินการนี้ เป้าหมายหลักของสมาคมนี้ คือ การทำให้หนทางการติดต่อนั้นราบรื่น โดยการตีพิมพ์วารสารของทางสมาคม และการอภิปรายในที่ประชุมของสมาคม เพื่อให้สมาชิกของสมาคมทุกคนเข้าถึงข้อมูลที่จะนำมาเป็นพื้นฐานของข้อสรุป ข้าพเจ้าตระหนักว่าสมาชิกทุกคนเสมือนหนึ่งคนงานที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมวัสดุก่อสร้างตามความปรารถนาของนายช่าง เพื่อให้นายช่างสามารถสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ ได้ในอนาคต ซึ่งการรวบรวมข้อมูลนั้นก็คือการทำสารานุกรมสยามนั่นเอง

แน่นอนว่ามีอุปสรรคมากมายที่ขวางทางเรา ประวัติศาสตร์ของสยามในฐานะหน่วยงานทางการเมืองนั้นย้อนกลับไปได้เพียงปี พ.ศ. 1893 ซึ่งเป็นปีที่ราชวงศ์เชียงรายสถาปนากรุงศรีอยุธยา"

สรุป ในขณะที่ผู้คนส่วนใหญ่ทั้งในและต่างประเทศ ต่างรู้จักทุ่งบางกะปิ และคลองแสนแสบว่าเป็นพื้นที่ที่ยังห่างไกลความเจริญ เพราะพื้นที่โดยรอบยังคงทำนาปลูกข้าว สัญจรได้ทางเรือเท่านั้น แต่ในช่วงราว พ.ศ. 2479 ภาครัฐก็ได้มีการเปิดใช้ถนนสายใหม่เชื่อมระหว่าง กรุงเทพฯ-สมุทรปราการ (ถนนสุขุมวิท) ซึ่งทำให้พื้นที่ริมถนนสุขุมวิทนั้น ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากเหมาะสำหรับจัดสรรเป็นที่อยู่อาศัยและทำอาคารพาณิชยกรรมสำหรับค้าขาย จึงทำให้พื้นแห่งนี้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ประกอบกับในช่วงปี พ.ศ.2492 นั้น ได้มีหน่วยงานราชการ **วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง** เข้ามาจัดตั้งสถาบันการศึกษาแห่งใหม่ ในพื้นที่แห่งทุ่งบางกะปิ ส่งผลให้พื้นที่ต่าง ๆ รอบด้านเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐต้องมีการตัดถนน และการสร้างสะพานข้ามคลองแสนเสบ พร้อมกับขยายถนนอโศกมนตรี เพื่อเชื่อมต่อถนนสุขุมวิทกับถนนเพชรบุรี

ภาพประกอบที่ 12 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง แห่งแรกบนท้องทุ่งบางกะปิ
ที่มา : Thailand Illustrates Magazine (December 1956) วิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ.2499
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/swuarchive

จากทุ่งนาบางกะปิ ชานพระนครในอดีต สู่การตั้งปณิธานที่มุ่งมั่นในปัจจุบัน ที่ต้องการสร้างประชาคมวิชาการให้ความรู้ประดุจนักปราชญ์ และมีความประพฤติประดุจผู้ทรงศีล ปลูกฝังด้านจริยธรรม เพื่อให้สมฐานะของผู้นำทางปัญญาด้วยการผลิตบัณฑิต ที่มีคุณภาพและคุณธรรมแก่สังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะสูงในการทำงาน รับใช้สังคมในศาสตร์ด้านที่ตนศึกษา ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สังคม ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศ การพัฒนางานวิจัยทั้งของครู อาจารย์ และนิสิต เพื่อต่อยอดองค์ความรู้เดิม ให้มีความทันสมัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อสังคมในอนาคต ด้วยการเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้เพื่อสังคม (Learning University for Society) อันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของ **มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

บทที่ 2
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กำเนิด : เกิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานครฯ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พัฒนาจากโรงเรียนฝึกหัดครู และวิทยาลัยวิชาการศึกษา โดยโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง สถาปนาเมื่อพุทธศักราช 2492 ก่อนยกฐานะเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อพุทธศักราช 2496 และสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อพุทธศักราช 2517

โรงเรียนฝึกหัดครูขั้นสูง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ถือกำเนิดขึ้นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในกระแสสังคมที่เริ่มคลี่คลายจากการตื่นตระหนกภัยสงคราม ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม หลังจากที่องค์การสหประชาชาติได้ก่อกำเนิดขึ้น เพื่อมุ่งเน้นความสมานฉันท์และผลักดันความร่วมมือในด้านต่างๆ รวมทั้งการผลักดันด้านการศึกษา เพื่อให้โลกใบนี้เจริญก้าวหน้าและมีสติปัญญามากขึ้น

จุดเริ่มต้นมาจากโรงเรียนฝึกหัดครูที่ถนนประสานมิตร ซึ่งภายหลังในการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนฝึกหัดครูครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2492 คณะกรรมการฯ จึงมีมติให้เรียกว่า "โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง"

โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ได้สถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน พุทธศักราช 2492 ณ ถนนประสานมิตร กรุงเทพมหานคร เพื่อผลักดันการศึกษาทางด้านวิชาชีพครู ในช่วงเวลาที่วิชาชีพครูขาดแคลน และไม่สมดุลกับการขยายตัวของสังคม และศาสตร์ทางด้านการศึกษายังใหม่ต่อสังคมในขณะนั้น เป็นการเริ่มต้นการศึกษาในระดับวุฒิประกาศนียบัตรครูประถมศึกษา และประกาศนียบัตรครูมัธยมศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงถือกำเนิดขึ้นจากการผลักดันของ ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ซึ่งเป็นปลัดกระทรวงศึกษาธิการอยู่ในขณะนั้น และท่านก็ได้มีบทบาททางด้านการศึกษา ทั้งที่โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง วิทยาลัยวิชาการศึกษาและสังคมไทย

เมื่อโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงได้ถือกำเนิดขึ้นแล้ว ได้แต่งตั้งให้หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ระหว่างพุทธศักราช 2492 - 2496 โดยท่านเป็นผู้นำและผู้วางรากฐานระเบียบ แบบแผนของการฝึกหัดครู เป็นผู้บุกเบิกงานวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์ และเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นแบบแผนของปูชนียบุคคลในวิชาชีพครูอย่างสูงยิ่ง (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป.)

ภาพประกอบที่ 13 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 8)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561). 28 เมษายน วันศรีนครินทรวิโรฒ สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

28 เมษายน วันศรีนครินทรวิโรฒ

“อย่าให้ทิ้งเรื่องนี้เป็นอันขาด” คือ ประโยคที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ตรัสแก่ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ในคราวเสด็จเข้าเฝ้า เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2489 และมักจะใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการเล่าประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (จันทร์ทิพย์ ลิ่มทอง และสุภัทรา โสทะกะพันธ์, 2549) เพราะประโยคนี้มีจุดเริ่มต้นใน พ.ศ.2520 ในวันเปิดนิทรรศการ “เย็นศิระเพราะพระบริบาล” เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 50 พรรษา ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2520 โดยคำบรรยายที่ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้กล่าวในวันนั้น คือ

"สถานที่แห่งนี้ได้เริ่มก่อร่างสร้างตัวขึ้นและเจริญงอกงามมาจนบัดนี้ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแน่นอน เป็นเวลาประมาณ 30 ปี ผมมีหลักฐานยืนยันในความจำว่าวันที่ 31 พฤษภาคม พุทธศักราช 2489 ได้เข้าไปยังพระที่นั่งบรมพิมาน เพื่อเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 ตัวผมเองได้รับเกียรติอย่างสูงสุด ให้ไปกราบบังคมทูลเรื่องการศึกษาของบ้านเมือง ผมรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของผม ที่ต้องกราบบังคมทูลทั้งส่วนดีและไม่ดี ถ้าปิดบังส่วนไม่ดีไว้ผมถือว่าจะเป็นความผิดของผมอย่างมาก ดังนั้นก็เลยได้กราบบังคมทูลเรื่อง **“กิจการฝึกหัดครู”**

ผมได้กราบบังคมทูลว่าบ้านเมืองไม่ได้ให้ความสำคัญต่อกิจการฝึกหัดครูเลย กราบบังคมทูลถามว่า ทรงทราบบ้างหรือไม่ว่าโรงเรียนฝึกหัดครูอยู่ที่ไหนบ้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่าไม่ทราบเลย ขณะนั้นเรากำลังเดือดร้อนจริง ๆ การฝึกหัดครูมีสถานที่ที่ไหนคนก็มาแย่งเอาไปหมด เช่น โรงเรียนฝึกหัดครูประถม ซึ่งเป็นโรงเรียนสำคัญของเราขณะนั้นถูกหยิบยกเอาไปให้กระทรวงอุตสาหกรรม โดยเจ้าหน้าที่ไม่รู้เรื่อง สถานที่นั้นกลายเป็นกองพล 1 ขณะนี้ผมและเพื่อนฝูงในกระทรวงศึกษาธิการเดือดร้อนมาก จึงได้คิดว่าจะต้องสร้างฝึกหัดครูให้ถาวร ไม่ให้ใครมาแย่งสถานที่ไปได้ และได้เริ่มหาสถานที่เช่นว่านี้ ที่ประสานมิตร (จันทนา พรหมเศรณี, 2546)

ข้อความที่กล่าวมานี้ ผมได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แล้วในที่สุดก็ทรงฝากฝังไว้ว่า **"อย่าให้ทิ้งเรื่องนี้เป็นอันขาด"** แล้วผมก็กราบบังคมทูลลากลับ ผมอดไม่ได้ที่จะสืบว่าภายหลังมีพระราชดำรัสเรื่องนี้กับใครบ้าง ก็ได้ทราบมาอย่างแน่นอนว่าได้ทรงนำเรื่องนี้ไปรับสั่งแก่สมเด็จพระอนุชาธิราชภูมิพลอดุลยเดช เพราะฉะนั้น ผมอยากจะบอกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงทราบเรื่องการศึกษาในข้อแรก คือ เรื่องการฝึกหัดครูจะมาสร้างรากฐานที่ประสานมิตร รู้สึกว่าเรื่องนี้เป็นของพระองค์ เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคต ภายใน 10 วัน ตั้งแต่ที่ผมได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะทรงรู้สึกอย่างไรผมก็ไม่ทราบ แต่ผมเองรู้สึกว่าสถานที่แห่งนี้เป็นของพระองค์ตั้งแต่เริ่มแรกเป็นเวลาถึง 31 ปีครึ่งแล้ว

ขณะนั้นเรามาหาซื้อที่ดิน ราคาตารางวาละ 38 บาท และถ้าที่ไหนถมแล้ว ก็ให้อีก 5 บาท เป็น 43 บาท พยายามขยายให้ใหญ่โตเพราะรู้แน่ว่าเรากำลังจะก้าวไปสู่ความเจริญงอกงาม ซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นเรื่อยจนกระทั่งมีประมาณ 100 ไร่เศษ บังเอิญมีคนมากว้านซื้อที่ดินบังหน้าจะเอามาขายเราตั้ง 60 บาท ใครจะไปซื้อ เราก็ไม่ซื้อ ผู้ที่กว้านที่ดินนั้นก็เลยไปฟ้องรัฐมนตรี บอกว่า ม.ล.ปิ่น เล่นตลกเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน รัฐมนตรีขณะนั้นก็มีหนังสือมาบอกว่า การซื้อที่ดินที่ประสานมิตรให้ระงับทั้งหมด (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ปิ่น มาลากุล, 2539)

“ผมเสียใจจนกระทั่งวันนี้ แต่ว่าผู้ที่ทำงานภายหลังก็ยังสามารถหาซื้อที่ดินเพิ่มได้อีกมาก แต่ก็ยังน้อยนัก ผมจึงอดคิดไม่ได้ถึงประสานมิตร และอดคิดไม่ได้ว่าเราเจริญงอกงาม มาเป็นเวลา 30 ปีเศษ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลนี้ น่าปลื้มใจจริง ๆ”

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ยังได้บรรยายถึงบรรยากาศบริเวณโดยรอบในยุคนั้นไว้ด้วย ดังนี้ "ขณะนั้นสถานที่แห่งนี้ยังรกรุงรังเป็นทุ่งนาปลูกข้าวบ้างเป็นที่ว่างเปล่าบ้าง ในวันวางศิลาฤกษ์อาคาร 1 นั้นรัฐมนตรีไม่สามารถมาทางถนนโดยรถยนต์ได้ เพราะว่าถนนนั้นเละมากเป็นหลุมเป็นบ่อฝนตกด้วย ต้องไปลงเรือที่ประตูน้ำแล้วก็มาขึ้นที่นี่และวางศิลาฤกษ์อาคาร 1 ซึ่งอาคาร 1 นั้นมีประวัติที่จะเรียกว่างดงามก็ได้ คือ ว่าการสัมมนาครั้งแรกในประเทศไทยเกิดที่นั่น เมื่อพุทธศักราช 2499 ประชุมกันเรื่องการศึกษาประชาบาลและการศึกษาภาคบังคับเป็นครั้งแรก ที่เราตกลงใจว่าจะค้นหาวิชาโดยการปรึกษาหารือกัน ไม่ใช่ว่าผู้บังคับบัญชาจะสั่งเอาหรือประชุมเพื่อสั่งการ แต่นี่เพื่อปรึกษาหาข้อเท็จจริงอันที่จะเป็นประโยชน์แก่งานการที่ประสานมิตรที่ตึก 1 นั้น"

ที่สุดแล้ว ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล จึงได้ทำหนังสือขออนุมัติโครงการ ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2489 "เรื่องจัดสร้างโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง สำหรับนักเรียนฝึกหัดครูชายแห่งหนึ่ง" โครงการได้รับการอนุมัติ มีการดำเนินการจัดซื้อที่ดิน และเตรียมสิ่งปลูกสร้างตลอดระยะเวลา 3 ปี จนกระทั่งได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเปิดโรงเรียนฝึกหัดครูที่ถนนประสานมิตร ลงวันที่ 28 เมษายน 2492 ดังนั้นในวันที่ 28 เมษายน จึงกลายเป็นวันศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2565)

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูที่ถนนประสานมิตร

เนื่องด้วยกระทรวงศึกษาธิการมีความมุ่งหมายที่จะขยายการฝึกหัดครู และจัดโรงเรียนฝึกหัดครูให้มีมาตรฐานสูงขึ้น จึงให้เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ที่ถนนประสานมิตร อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร และให้โรงเรียนนี้สังกัดกรม-สามัญศึกษา. ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน 2492

ประกาศ ณ วันที่ 28 เมษายน 2492
ม. พรหมโยธี.
รัฐมนตรี.

ภาพประกอบที่ 14 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูที่ถนนประสานมิตร
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). สำเนา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

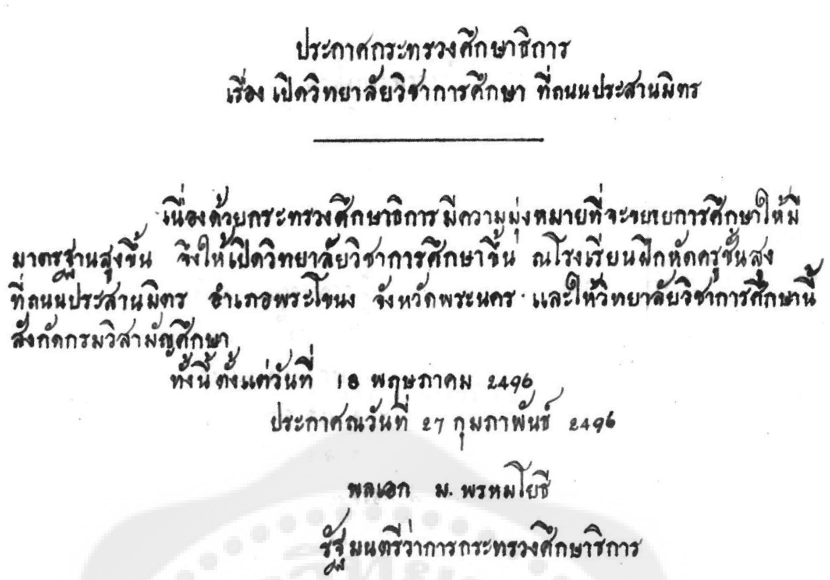

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษา ที่ถนนประสานมิตร

เนื่องด้วยกระทรวงศึกษาธิการมีความมุ่งหมายที่จะขยายการศึกษาให้มีมาตรฐานสูงขึ้น จึงให้เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้น ณโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ที่ถนนประสานมิตร อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร และให้วิทยาลัยวิชาการศึกษานี้สังกัดกรมวิสามัญศึกษา

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 18 พฤษภาคม 2496

ประกาศณวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2496

พลเอก ม. พรหมโยธี
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ภาพประกอบที่ 15 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษา ที่ถนนประสานมิตร
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). สำเนา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

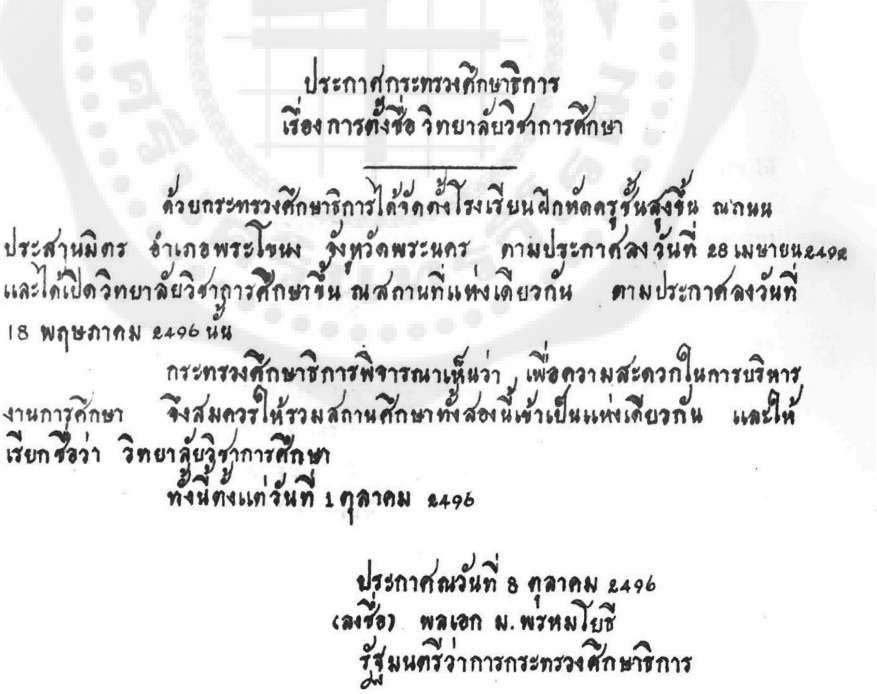

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง การตั้งชื่อ วิทยาลัยวิชาการศึกษา

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงขึ้น ณถนนประสานมิตร อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร ตามประกาศลงวันที่ 28 เมษายน 2492 และได้เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้น ณสถานที่แห่งเดียวกัน ตามประกาศลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2496 นั้น

กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่า เพื่อความสะดวกในการบริหารงานการศึกษา จึงสมควรให้รวมสถานศึกษาทั้งสองนี้เข้าเป็นแห่งเดียวกัน และให้เรียกชื่อว่า วิทยาลัยวิชาการศึกษา

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2496

ประกาศณวันที่ 8 ตุลาคม 2496
(ลงชื่อ) พลเอก ม. พรหมโยธี
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ภาพประกอบที่ 16 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การตั้งชื่อวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). สำเนา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 17 อาคารทั้ง 3 หลัง วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง พ.ศ.2495 (ภาพมุมสูง)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). อาณาเขตพื้นที่วิทยาลัยวิทยาลัยวิชาการศึกษา สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพถ่ายมุมสูงสมัยโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง พ.ศ.2495 จะเห็นกลุ่มอาคารแรกเริ่ม 3 หลัง ได้แก่ 1. อาคารหอนอน 1 (ซ้ายบน) ภาพประกอบที่ 18-19 ซึ่งปัจจุบันได้มีการทุบไปแล้ว และได้สร้างเป็นอาคารโรงยิมคณะพลศึกษาแทน 2. อาคารหอนอน 2 (ขวาบน) ภาพประกอบที่ 20-21 ปัจจุบันได้มีทุบรื้อเช่นกัน และได้สร้างเป็นอาคาร 6 ชั้น ของคณะมนุษยศาสตร์เข้าไปแทนที่ โดยจากภาพ จะเห็นอาคารชั้นเดียว ที่อยู่ระหว่างกลางอาคารหอนอน 1-2 คือ โรงอาหาร สคูล ลั้นช์ (School Lunch) ภาพประกอบที่ 24-25 ซึ่งปัจจุบันได้มีการทุบรื้อแล้วเช่นกัน และได้กลายเป็นอาคารเรียนรวมในปัจจุบัน และ 3. อาคาร 3 (ด้านหน้า) ภาพประกอบที่ 22-23 เดิมเป็นอาคารเรียน ซึ่งปัจจุบันเป็นสถานที่ทำงานของคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยฯในปัจจุบัน โดยยังคงมีการอนุรักษ์ไว้ให้คงสภาพ โดยได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้คนต่างๆ ได้มีโอกาสได้ชื่นชมความงามของสถาปัตยกรรมอาคาร เฉกเช่นเหมือนในอดีตเมื่อ 72 ปีที่ผานมาแล้ว

ภาพประกอบที่ 18 อาคารหอนอน 1 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง ช่วงเพิ่งสร้างเสร็จ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 19 การจัดกิจกรรมสาธารณะ อาคารหอนอน 1 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 20 อาคารหอนอน 2 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง ช่วงเพิ่งสร้างเสร็จ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

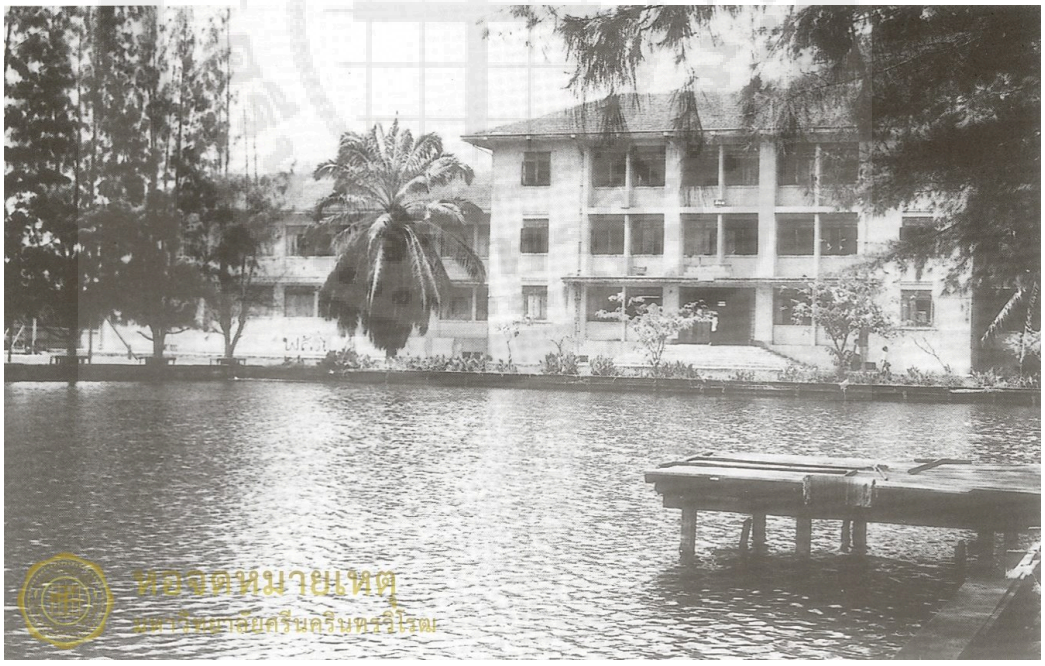

ภาพประกอบที่ 21 ความร่มรื่นของอาคารหอนอน 2 วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 22 อาคาร 3 วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ช่วงเพิ่งสร้างเสร็จ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 23 อาคาร 3 วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง (มุมฝั่งสระน้ำ)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 24 อาคารโรงอาหาร สคูล ลั้นช์ (School Lunch) วิทยาลัยวิชาการศึกษาฝึกหัดครูชั้นสูง
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2565). อาณาเขตพื้นที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 25 พิธีประสาทปริญญาบัตรรุ่นแรกของวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อ สิงหาคม พ.ศ. 2497
โดยพลเอกมังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
เดินทางมาเป็นประธานในพิธีและประสาทปริญญาบัตร ให้แก่นิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ณ อาคารโรงอาหารเก่า [(School Lunch) หลังอาคาร 3
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). อาณาเขตพื้นที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิทยาลัยวิชาการศึกษา

เมื่อถึงพุทธศักราช 2496 ปัญหาการขาดแคลนครูและนักการศึกษาเป็นปัญหาที่รุนแรงยิ่งขึ้นในสังคมไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกๆ ด้าน ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ผู้นำการศึกษาสมัยใหม่ หรือผู้นำการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ในสังคมไทย ได้เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ ให้ก่อตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา (College of Education) ขึ้นเพื่อพัฒนาปรัชญา แนวคิดและความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษาสมัยใหม่ ให้สอดคล้องผสานสัมพันธ์กับสังคมประชาธิปไตย รวมทั้งการพัฒนาการศึกษาศาสตร์ให้เป็นวิชาชีพที่มีระบบแบบแผนและมีความลุ่มลึกในสังคมไทย พร้อมกับการประสาทปริญญาทางด้านศึกษาศาสตร์ ทั้งในระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต

โดยพิธีพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกและครั้งสำคัญ เป็นการจัดพิธีกลางแจ้งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2502 ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ ลานกลางแจ้ง (อาคาร 4)

ภาพประกอบที่ 26 ศาสตราจารย์ หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล ทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายชุดครุยการศึกษาดุษฎีบัณฑิต แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 27 ศาสตราจารย์ หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล ทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายถวายปริญญากิตติมศักดิ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 28 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9
พระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2502
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

หอจดหมายเหตุ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 29 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9
พระราชทานพระบรมราโชวาท แก่นิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2502
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

หอจดหมายเหตุ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 30 นิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาลุกขึ้นยืน ฟังพระบรมราโชวาทของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2502
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ในการนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระราชอิสริยยศในขณะนั้น) พระราชทานปริญญาบัตรในครั้งนั้น โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระบรมราโชวาท ความว่า

“ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดีที่ได้มาร่วมในงานพิธีมอบปริญญาบัตร
แก่นิสิตและนักศึกษาในวันนี้ และขอขอบใจสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ที่ได้ให้ปริญญากิตติมศักดิ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตแก่ข้าพเจ้า
เป็นที่น่าพอใจมากที่ได้ทราบว่า กระทรวงศึกษาธิการได้พยายาม
ปรับปรุงกิจการของสถานศึกษาแห่งนี้ให้เจริญมาเป็นลำดับ
การฝึกหัดครูและการฝึกหัดเจ้าหน้าที่ศึกษาธิการ
ย่อมเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา และขยายการศึกษาออกไปให้กว้างขวางในอนาคต
การที่ได้มีผู้สำเร็จการศึกษาในขั้นบัณฑิตเป็นจำนวนมากในวันนี้
ย่อมเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง สำหรับการศึกษาของประเทศเรา
ข้าพเจ้าเชื่อว่านิสิตนักศึกษา ซึ่งสำเร็จการศึกษาไปในคราวนี้
คงจะได้มีคุณธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรมเป็นทุนอยู่ในตัวบ้างแล้ว
แต่ในฐานะที่ต้องออกไปทำหน้าที่เป็นครูของผู้อื่น
ท่านจำจะต้องสร้างสมธรรมะต่างๆ ให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และรู้จักวางตัว
ให้สมกับเป็นผู้มีหน้าที่สั่งสอนและอบรมเยาวชน
ควรจะตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ
และช่วยกันขจัดปัญหาเยาวชนให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว
และส่งเสริมให้เยาวชนได้เป็นคนที่มีสัมมาชีพและมีความประพฤติดี
เพื่อเป็นกำลังในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป
ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีที่ท่านสำเร็จการศึกษาไปแล้วตอนหนึ่ง
และได้รับเกียรติอย่างสูงจากวิทยาลัยแห่งนี้
หวังว่าท่านคงจะได้บำเพ็ญตนให้สมกับเกียรติที่ได้รับในวันนี้ด้วย
ที่สุดนี้ ขอให้นิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา กับผู้ที่ได้มาร่วมงานในวันนี้
จงประสบแต่ความสุขความเจริญ พร้อมด้วยจตุรพิธพรเสมอไปเทอญ.”

เมื่อครั้นพุทธศักราช 2498 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ได้มีการก่อสร้างอาคาร 4 เพิ่มเติม เพื่อไว้เป็นอาคารสำนักงานของภาควิชาศิลปะศึกษา คณะวิชามนุษยธรรมศึกษาและสังคมศาสตร์ขึ้น โดยมีอาคารประสานมิตร (อาคาร 3) เป็นต้นแบบ ในการออกแบบอาคารสถาปัตยกรรมที่สวยงามแห่งนี้

ผู้ออกแบบสถาปัตยกรรม คือ Dr.Paul Seagers ซึ่งเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น มีลักษณะอาคารที่แปลกกว่าอาคารไทยในยุคนั้น โดยตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยม และมีพื้นที่ว่างตรงกลางอาคาร ที่ถูกจัดเป็นสวนและใช้ทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในบริเวณนี้ ถูกใช้จัดพิธีพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ก่อนที่จะย้ายไปใช้อาคาร 8 ซึ่งปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้เปลี่ยนเป็นที่ตั้งของอาคาร 16 คณะศิลปกรรมศาสตร์ และอาคาร 17 คณะทันตแพทย์ศาสตร์ (หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2565)

ภาพประกอบที่ 31 อาคาร4 วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 32 ด้านหน้าอาคาร4 วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 33 ความร่มรื่นของอาคาร4 วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เมื่อแรกเริ่ม การสถาปนาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ขึ้นแทนโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงนั้น (16 กันยายน พ.ศ.2497) ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งอธิการในระหว่างพุทธศักราช 2498-2499 โดยดำรงตำแหน่งหัวหน้า คณะวิชาการศึกษา และหลังจากนั้นจึงได้ดำรงตำแหน่งอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา จนถึงพุทธศักราช 2511

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ได้เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาภายใต้แนวคิดระบบโรงเรียนสาธิต (Demonstration School) เพื่อให้โรงเรียนสาธิตเป็นแปลงทดลองค้นคว้า ในระบบการศึกษาพื้นฐานสมัยใหม่ วิทยาลัยวิชาการศึกษาจัดระบบการศึกษาแบบวิทยาเขต โดยขยายวิทยาเขตปทุมวัน (พ.ศ.2498) วิทยาเขตบางแสน (พ.ศ.2498) วิทยาเขตพิษณุโลก (พ.ศ.2510) วิทยาเขตมหาสารคาม (พ.ศ.2511) วิทยาเขตสงขลา (พ.ศ.2511) วิทยาเขตพระนคร (พ.ศ.2512) และวิทยาเขตพลศึกษา (พ.ศ.2513) โดยมีวิทยาเขตประสานมิตร นั้นเป็นศูนย์กลางในการบริหารด้านต่างๆ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2563, น.20-21)

ภาพประกอบที่ 34 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา วิทยาเขตประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
ที่มา : โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). (2559). ภาพเก่าเล่าเรื่อง
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/243836702304357/posts/1250366848317999/

ภาพประกอบที่ 35 อาคารชั่วคราว โรงเรียนมัธยมสาธิต ประสานมิตร (หลังคาจาก)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). โรงเรียนมัธยมสาธิต ประสานมิตร สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 36 อาคารเรือนไม้ โรงเรียนมัธยมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). โรงเรียนมัธยมสาธิต ปทุมวัน สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ภายใต้การนำของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในฐานะที่ท่านเป็นนักวิชาการและนักการศึกษาสมัยใหม่ ได้พัฒนาแนวคิดแบบพิพัฒนาการนิยมและการเรียนการสอนสมัยใหม่ จากสังคมตะวันตก นำมาวางหลักปักฐานไว้ในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นระบบห้องสมุด ระบบคะแนน ระบบการวัดผล รวมทั้งวิชาการศึกษาสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าที่สุดในสังคมไทยขณะนั้น นอกจากนั้นแล้ว วิทยาลัยวิชาการศึกษายังได้รับการช่วยเหลือทั้งด้านบุคลากร หนังสือ และทุนการศึกษามากมาย จนอาจกล่าวได้ว่า วิทยาลัยวิชาการศึกษามีระบบการศึกษาที่ก้าวหน้าที่สุดในช่วงเวลานั้น ตราหรือเครื่องหมายของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งเป็นสมการทางด้านคณิตศาสตร์ $y = e^x$ (Exponential Curve) เส้นกราฟของการขยายเพิ่มขึ้น มีความหมายสอดคล้องปรัชญาที่ว่า "การศึกษาคือความเจริญงอกงาม" หรือ "สิกขา วิรุฬฺหิ สมฺปตฺตา" หรือ "Education is Growth" รวมทั้งสอดคล้องกับ "สีเทา-แดง" ซึ่งสีเทา เป็นสีของสมอง หมายถึง "ความคิด" และสีแดงเป็นสีของเลือด หมายถึง "ความกล้าหาญ" สีเทา - แดง จึงหมายถึง "คิดอย่างกล้าหาญ"

ภาพประกอบที่ 37 พัฒนาการของตราสัญลักษณ์วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). ตราสัญลักษณ์วิทยาลัยวิชาการศึกษา สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โดยในยุคแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง นั้นยังไม่มีตราของโรงเรียน จนเมื่อมีการตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาแล้ว ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี จึงเป็นผู้คิดค้นตรากราฟนี้ขึ้น ซึ่งเรื่องนี้มีหลักฐานอยู่ใน หนังสือศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก โดยท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"ตราของวิทยาลัยวิชาการศึกษาผมเป็นผู้คิดครับ ตอนนั้นเราเป็นสถานศึกษาใหม่ๆ สีก็ไม่มี ตราก็ไม่มี บังเอิญตอนเรียนปริญญาตรีผมได้เรียนคณิตศาสตร์ จึงรู้ว่ามีเส้นกราฟอยู่เส้นหนึ่ง สมการของมันก็คือ y=e ยกกำลัง x เวลา plot กราฟแล้ว เส้นกราฟจะขึ้นเรื่อยไม่มีวันลง ประดุจจรวดขึ้นไปในอวกาศ ถ้าเป็นการศึกษาที่เป็นภาวะแล้ว อาจพูดได้ว่า การศึกษาคือการงอกงาม งอกงามไปเรื่อย ๆ ไม่มีวันรู้จักจบสิ้น ผมก็นึกอยู่ในตอนนั้นว่า เอ! เราจะเอาเรื่องการศึกษาซึ่งเป็นความงอกงามนั้นมาทำให้เป็นรูปธรรมได้อย่างไรเพราะมันเป็นนามธรรมก็รำลึกได้ทันทีว่า ทางวิชาคณิตศาสตร์ที่ผมเรียนมันมีเส้นกราฟนี้อยู่แล้ว จึงตกลงใจเอาเส้นกราฟนี้เลย" (สาโรช บัวศรี, 2537)

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี จึงนำเรื่องนี้ไปอธิบายในที่ประชุมสภาของวิทยาลัย ซึ่งมีศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล อยู่ด้วย ท่านก็เห็นด้วย ที่ประชุมจึงมีมติให้ใช้ตรากราฟนี้เป็นตราประจำวิทยาลัยวิชาการศึกษา โดยวิทยาลัยวิชาการศึกษาก็ใช้ตรากราฟนี้เรื่อยมา แต่อย่างไรก็ดีก็ไม่ได้มีรูปแบบตายตัวว่าตราจะมีลักษณะอย่างไร ซึ่งจะเห็นได้จากตราบนปกหนังสือพิธีพระราชทานปริญญาบัตรก็ยังมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละปี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ราวพุทธศักราช 2416 ก่อนหน้าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2416 ในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ดำรงตำแหน่งอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา คณาจารย์ นิสิต และข้าราชการ ได้ร่วมกันเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ปรับฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นมหาวิทยาลัย และย้ายสังกัดจากกระทรวงศึกษาธิการ ไปขึ้นกับทบวงมหาวิทยาลัย ท่ามกลางการปกครองที่เข้มงวดรุนแรงของรัฐบาลทหารในขณะนั้น เพื่อความคล่องตัวในการพัฒนาโครงสร้างการบริหาร และการเรียนการสอนที่จำกัด ไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยและการขยายตัว ที่มีความหลากหลายวิชาชีพ ท้ายที่สุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ **"มหาวิทยาลัยที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร"** ก็ได้รับการสถาปนาขึ้นในปีถัดมา (29 มิถุนายน 2517) โดยมีศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เป็นอธิการบดี (พ.ศ.2517 - 2521)

29 มิถุนายน พ.ศ.2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับการยกฐานะจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา พร้อมชื่อ “ศรีนครินทรวิโรฒ” เป็นชื่อพระราชทาน จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช แท้ที่จริงแล้วเรื่องชื่อพระราชทานนี้ เคยเกือบจะมีตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เมื่อกระทรวงศึกษาธิการเคยเสนอให้ขอพระราชทานชื่อ “ภูมิพลวิทยาลัย” ให้กับโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เท่ากับว่า กระทรวงก็มีความคิดที่จะยกฐานะโรงเรียน ให้เป็นวิทยาลัยตั้งแต่เมื่อครั้งแรกตั้งแล้ว การขอชื่อพระราชทานดังกล่าวนั้นเนื่องจากเห็นว่า โรงเรียนก่อตั้งขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก (พ.ศ.2492 และ 2493 ตามลำดับ) แต่ด้วยเหตุผลอะไรก็ตามเรื่องก็หายไปและไม่ได้มีการกระบวนการขอชื่อพระราชทานอีก จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 2510

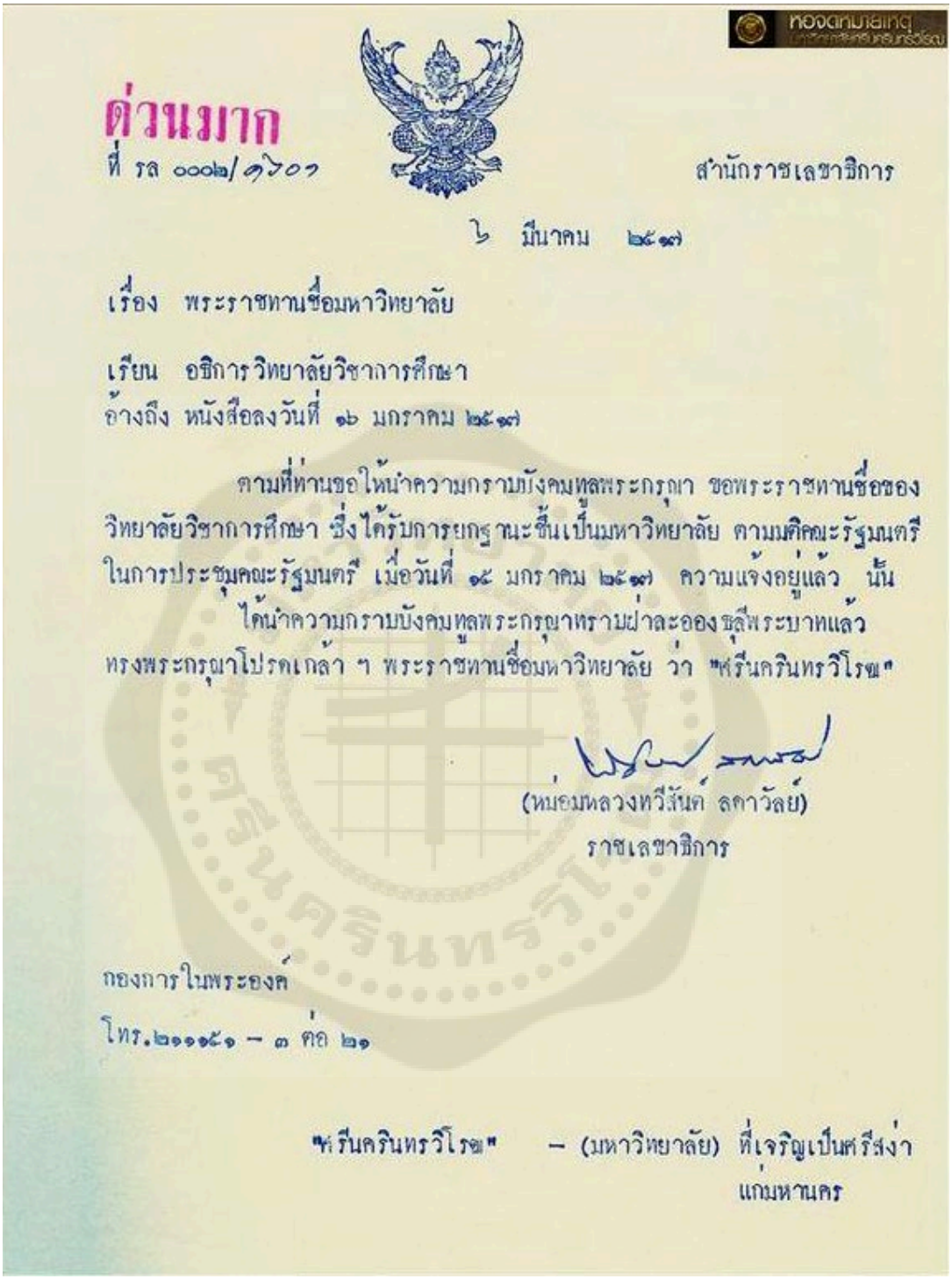

ด่วนมาก
ที่ รล ๐๐๐๒/๑๖๐๑

สำนักราชเลขาธิการ

๖ มีนาคม ๒๕๑๗

เรื่อง พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย

เรียน อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา
อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๗

ตามที่ท่านขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานชื่อของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ตามมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๗ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรามฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย ว่า "ศรีนครินทรวิโรฒ"

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร.๒๑๑๕๑ – ๓ ต่อ ๒๑

"ศรีนครินทรวิโรฒ" – (มหาวิทยาลัย) ที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร

ภาพประกอบที่ 38 พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย (ศรีนครินทรวิโรฒ) ที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

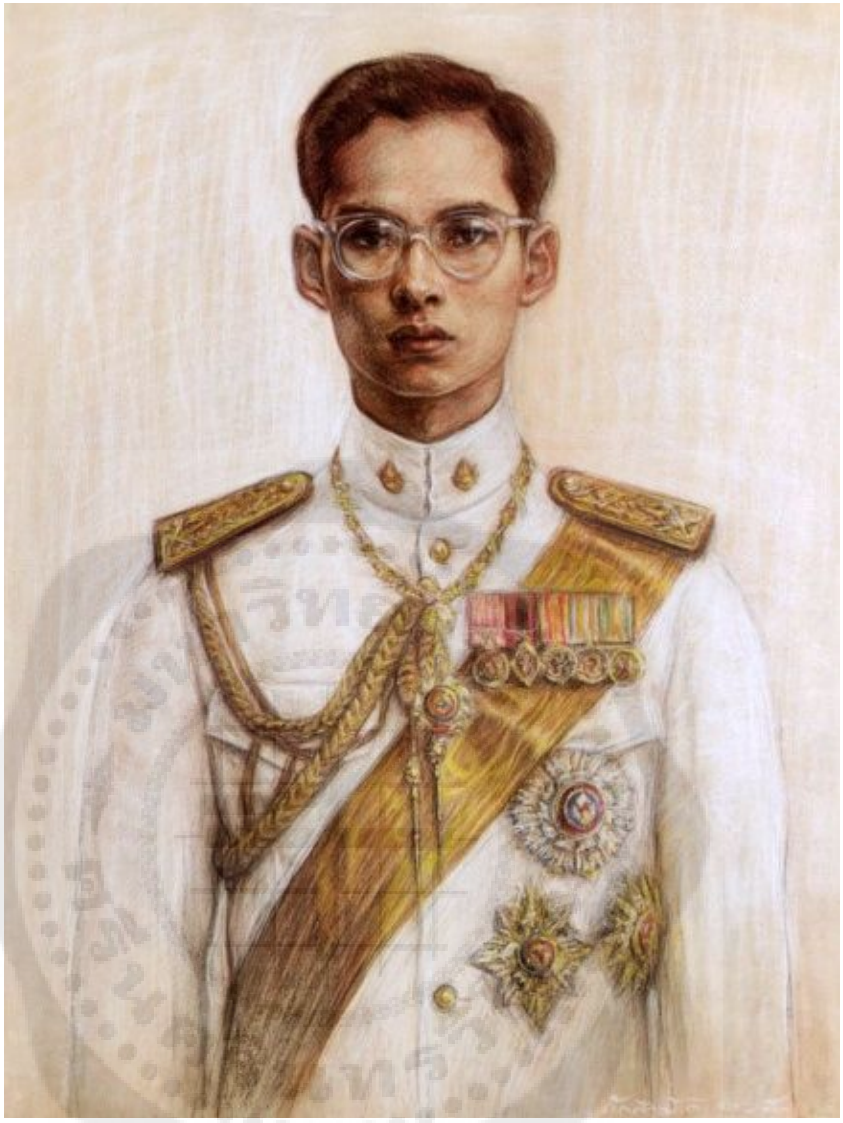

ภาพประกอบที่ 39 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9)
ที่มา : ศักดิ์วุฒิ วิเศษมณี. (2549). ภาพพระบรมสาทิสลักษณ์
สืบค้นจาก https://www.pinterest.com/pin/683843524638294739/

เมื่อถึงช่วงทศวรรษ 2510 เริ่มมีกระบวนการเรียกร้องการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษาให้เป็นมหาวิทยาลัย บางคนก็ว่าเพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน แต่หลักฐานหลายๆ ชิ้นก็กล่าวว่าเป็นความน้อยเนื้อต่ำใจของบรรดานิสิตในยุคนั้นด้วยที่รู้สึกว่า พวกเขาก็เรียนในระดับปริญญาเช่นกัน แต่ทำไมถึงเป็นได้แค่วิทยาลัย จะส่งทีมกีฬาแข่งระดับมหาวิทยาลัย ก็ทำไม่ได้ เพราะไม่ใช่มหาวิทยาลัย เมื่อบวกกับกระแสกษัตริย์นิยมที่ก่อตัวขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้นิสิตในยุคนั้นรู้สึกว่าจะต้องมีชื่อมหาวิทยาลัยพระราชทาน ที่มาพร้อมกับการยกฐานะวิทยาลัยเพื่อให้มีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกับมหาวิทยาลัยอื่นด้วย (มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เปลี่ยนชื่อเป็น “มหิดล” พ.ศ 2512)

ในการประชุมสภาวิทยาวิชาการศึกษาเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2513 ที่ประชุมได้มีมติเห็นควรให้ยกฐานะ วศ. ให้เป็นมหาวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ใช่แยกตัวออกไปสังกัดสภาการศึกษาแห่งชาติ ในที่ประชุมวันนั้น ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี อดีตอธิการและเป็นกรรมการสภาได้เสนอต่อที่ประชุมให้ขอพระราชทาน “พระนาม” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ มาเป็นชื่อมหาวิทยาลัยที่จะยกฐานะขึ้นมาจาก วศ. ด้วย เนื่องจาก วศ.เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ ที่ประชุมวันนั้นเห็นชอบในเรื่องดังกล่าว นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ ประธานสภา วศ. ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รับที่จะดำเนินการขอพระราชทานต่อ

ซึ่งจะเป็นเรื่องบังเอิญหรือไม่ก็ตาม แต่ความสำคัญของชื่อและการได้เป็น “มหา” วิทยาลัยนี้ อาจารย์อัมพร สุขเกษม ซึ่งศึกษาที่ วศ.ประสานมิตร มาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีและได้ตำแหน่งอาจารย์ตรีที่นี่ในช่วงนี้ เขียนลงสยามรัฐ (5 ตุลาคม พ.ศ.2513) ว่า “เป็นเรื่องเล็ก ๆ แต่สำคัญ ควรใช้นามอันเป็นมงคล” ไม่เหมาะที่จะใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยการศึกษา” อาจารย์จึงเสนอให้ขอพระราชทานนามว่า “มหาวิทยาลัยจักรี” เป็นการเทิดทูนพระเกียรติคุณ “พระบรมกษัตราธิราชแห่งพระบรมราชวงศ์ อันทุกพระองค์ได้ทรงอนุเคราะห์ทวยราษฎร์ ด้วยการศึกษาตลอดมา” และชี้ว่าการได้เป็นมหาวิทยาลัยก็จะเป็นที่ยินดีแก่“บัณฑิตที่จบจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา” กลุ่มหนึ่ง และ “ครู-อาจารย์ในวิทยาลัย” ซึ่ง“ติดขัดในการบริหาร การค้นคว้าวิจัยทางวิชาการ รวมทั้งการปรับปรุงฐานะและอัตราเงินเดือน” อีกกลุ่มหนึ่ง

ในการเสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรีในปีถัดมา (พ.ศ.2514) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ซึ่งเป็นครั้งที่ 3 ที่เสด็จฯ มายังวิทยาลัยวิชาการศึกษา นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นผู้กราบบังคมทูลขอพระราชทานท่ามกลางคณาจารย์และนิสิตนักศึกษา วศ. ทั้ง 8 สาขาที่เข้าเฝ้าฯ ร่วม 3,000 คน ซึ่งแปลว่าในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงของ วศ. คงต้องมั่นใจไม่น้อยว่าจะได้รับพระราชทานตามที่ขอ คำกราบบังคมทูล ตามที่หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ ได้ลงไว้ ว่าข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลถึงการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่ คาดว่าจะเสร็จเรียบร้อยในไม่ช้านี้ ฉะนั้น ณ โอกาสอันเป็นมงคลนี้ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบบังคมทูลใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระปรมาภิไธย อันเป็นมงคลอันสูงสุดมาเป็นชื่อของมหาวิทยาลัยที่พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายรักและบูชาอย่างยิ่ง จะได้เป็นสิริสวัสดิ์แก่สถานศึกษาของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายแห่งนี้สืบไปด้วย

เมื่อทรง “ถูกตัดบทบอกว่าขอชื่อ” พระองค์ทรงเลี่ยงที่จะพระราชทานพระนามให้ และมีพระราชดำรัสว่า “เพราะตามปกติจะใช้ชื่อของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ (เสียงฮา) ก็รู้สึกว่าตัวยังมีชีวิตอยู่ไม่ได้เป็นผี (เสียงฮา – ตบมือ) รู้สึกว่าสถาบันนี้ ถ้าให้ชื่อก็รู้สึกว่าตายไปแล้ว”กลายเป็นว่า วศ. ถูก “ตัดบท” ในการขอพระนามไป จึงต้องเปลี่ยนไปขอ “ชื่อพระราชทาน”แทน แต่ทว่านั่นก็ยังมีความสำคัญต่อการการยกฐานะอยู่

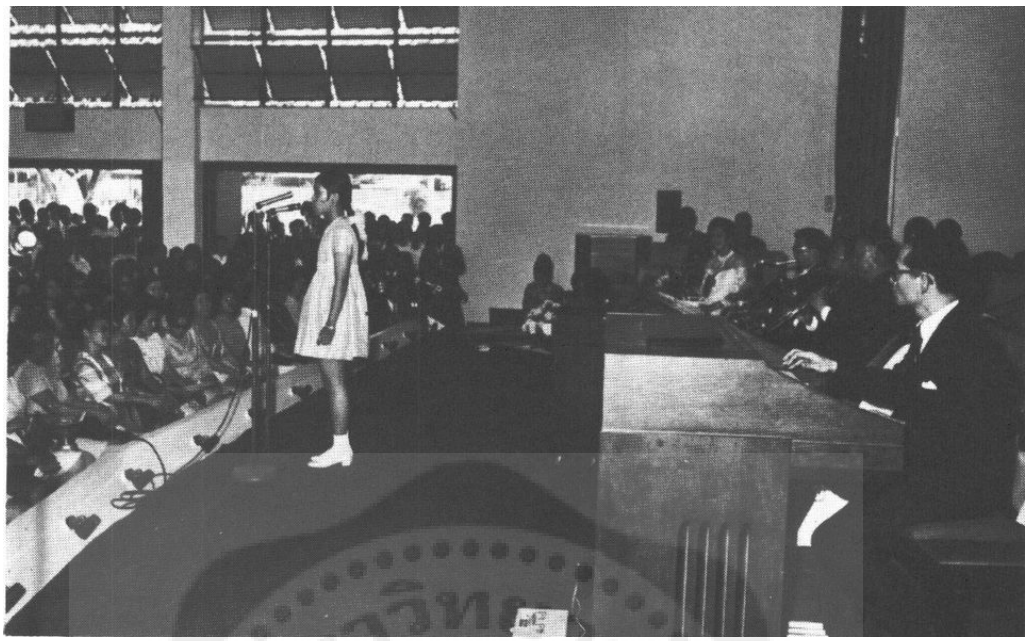

ภาพประกอบที่ 40 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา ฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา และทรงดนตรี ณ หอประชุมวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซอยประสานมิตร ถนนสุขุมวิท เป็นการส่วนพระองค์ ตามคำอัญเชิญของอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในวันเสาร์ที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2513 เวลา 16.25 น.
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561). เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรี สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

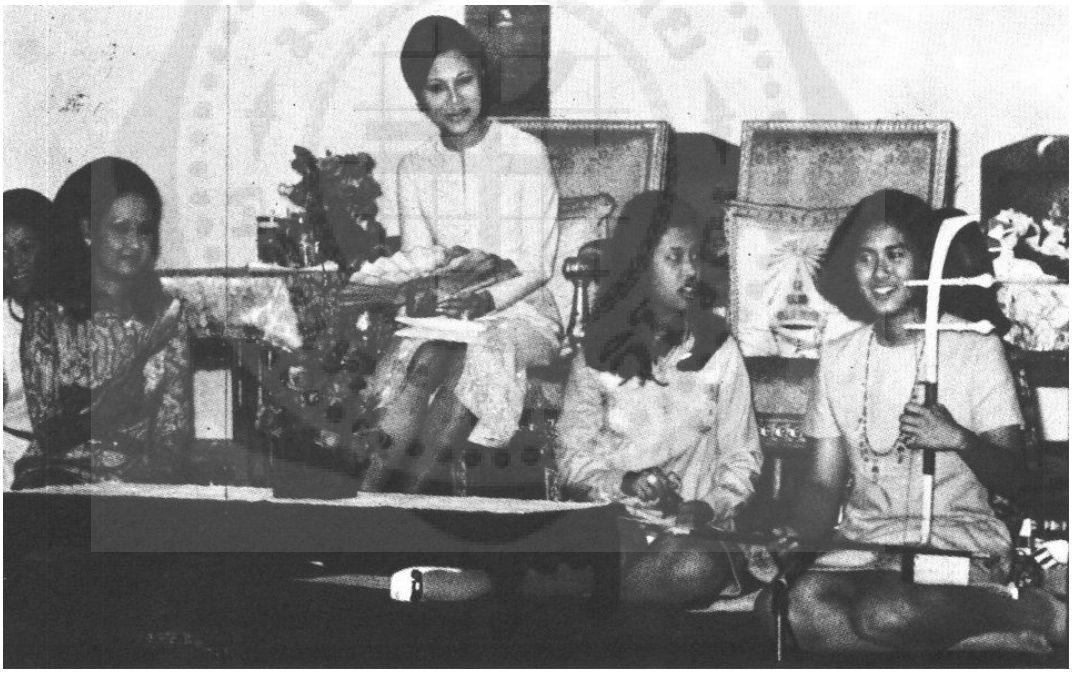

ภาพประกอบที่ 41 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา ฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา และทรงดนตรี ณ หอประชุมวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซอยประสานมิตร ถนนสุขุมวิท เป็นการส่วนพระองค์ ตามคำอัญเชิญของอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในวันเสาร์ที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2514 เวลา 16.30 น.
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561). เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรี สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 42 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา ฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา และทรงดนตรี ณ หอประชุมวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซอยประสานมิตร ถนนสุขุมวิท เป็นการส่วนพระองค์ ตามคำอัญเชิญของอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในวันเสาร์ที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2516 เวลา 16.20 น.
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561). เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรี สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อย่างไรก็ดี ความจำเป็นของชื่อพระราชทานก็ยังคงอยู่ในใจ อย่างน้อยก็ในกลุ่มผู้บริหาร วศ. เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ เสด็จฯ มาทรงดนตรีที่ วศ. เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2516 หลังกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีนายอภัย จันทวิมล เป็นรัฐมนตรีว่าการคนใหม่ ปฏิเสธการยกฐานะ วศ. โฆษกของงาน (ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ เป็นรองอธิการ วศ. มหาสารคาม) ได้ส่งมุก “อธิษฐานเจ้าพ่อ” ต่อหน้าพระพักตร์ขอให้ได้รับพระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย (“ขอให้สถาบันแห่งนี้จงได้รับพระราชทานชื่อเพื่อเป็น‘มงฺคลมุตฺตมำ’ โดยเร็วที่สุด”) ตามด้วยขอพระราชทานให้คำอธิษฐาน “เกิดความสัมฤทธิ์แก่อาจารย์ นิสิต อย่าได้ช้า” ซึ่งแม้จะมีพระราชดำรัสติดตลกตอบเบี่ยงไปว่าทรง “เป็นเพียงเอเยนต์โฆษกของเจ้าพ่อ เดี๋ยวไปถามท่านเจ้าพ่อ บอกว่าจะเอาอะไร อย่างไร” แต่ก็ทรงแนะให้ “ทำเหตุผล” เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ “ผู้ที่อ่าน” เชื่อว่าการยกฐานะ วศ. ทำด้วยเหตุผล ไม่ใช่ทิฐิที่จะเอาชนะ เมื่อถึงช่วงปลายปี ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลา ไม่นานคณะรัฐมนตรีใหม่ก็รับหลักการให้สถานศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการที่สอนในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งรวมถึง วศ. ที่โอนไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนเรื่องการยกฐานะ วศ. ให้ทบวงรับไปพิจารณา

เอกสารคำชี้แจงของคณะกรรมการกลางนิสิตนักศึกษา วศ. ระบุว่าในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2516 ทบวงได้ประชุมร่วมกับผู้แทนของ วศ. และเห็นชอบกับการยกฐานะ โดยไม่ต้องรวมกับสถาบันอื่น ส่วนเรื่องชื่อมหาวิทยาลัยจะขอพระราชทานต่อไป จากนั้นคณะรัฐมนตรีได้มีมติรับหลักการยกฐานะในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2517 วศ. จึงทำหนังสือขอพระราชทานชื่อถึงสำนักราชเลขาธิการในวันถัดมา และในวันที่ 22 เดือนเดียวกัน ก็มีมติคณะรัฐมนตรีให้เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หลังได้รับพระราชทานชื่อแล้ว

จากรายงานในประสานมิตร ฉบับสุดท้าย (22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2517) คณะกรรมการกลาง วศ. ได้เข้าพบและรับแจ้งจากราชเลขาธิการ (ม.ล.ทวีสันต์ ลดาวัลย์) ว่าได้ทูลเกล้าฯ ชื่อมหาวิทยาลัยให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทรงเลือกแล้วแต่ยังไม่ทรงโปรด และคาดว่าจะได้ทราบในการเสด็จฯ ทรงดนตรีที่ประสานมิตรในปีนี้ กระทั่งวันที่ 6 มีนาคม สำนักราชเลขาธิการก็มีหนังสือแจ้งชื่อมหาวิทยาลัยที่พระราชทานแล้วถึง วศ. พร้อมระบุคำแปลมาในท้ายหนังสือนั้นว่า **“(มหาวิทยาลัย) ที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร”** แต่การเสด็จฯ ทรงดนตรีในปีนี้ไม่ได้มีขึ้น (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 พระราชกรณียกิจทรงดนตรี ตามสถาบันอุดมศึกษาได้ทำการงดไป) ถึงเดือนเมษายน โดยคณะรัฐมนตรีก็ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้ยกฐานะ วศ. เป็นมหาวิทยาลัย ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติที่แต่งตั้งในเดือนธันวาคม 2516 พิจารณา และสภาก็ได้ลงมติในเดือนพฤษภาคม 2517 ให้บังคับใช้เป็นกฎหมายได้ (สุรเชษฐ สุขลาภกิจ, 2558)

การยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อพุทธศักราช 2517 ได้มีการเชิญชวนให้บุคลากรคิดค้นตรามหาวิทยาลัยขึ้นใหม่และเปิดให้ลงคะแนน มีผู้คิดค้นและส่งตราเข้าประกวดจำนวนกว่า 182 แบบ ที่น่าสนใจคือ ในจำนวนกว่า 182 แบบที่มีผู้ส่งเข้ามานั้น มีจำนวนถึง 83 แบบ ที่ใช้ตรากราฟเป็นแกนหลัก นั่นแสดงให้เห็นว่า บุคลากรส่วนใหญ่ของวิทยาลัย ยังนิยมตรากราฟกันอยู่ผลการประกวดปรากฏว่าแบบที่ 52 ได้รับเสียงโหวตมากที่สุด โดยได้รับเสียงโหวตไป 392 คะแนน จากยอดผู้ใช้เสียง 4,334 ราย (ไม่ปรากฏข้อมูลผู้ออกแบบตราสัญลักษณ์) ซึ่งการค้นพบวารสารประชาสัมพันธ์วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปีการศึกษา 2517 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม ผู้ออกแบบได้ให้เหตุผลว่า

1. รูปกราฟแสดงถึงความเจริญงอกงามรุ่งเรือง ซึ่งมีความหมายตรงกับชื่อมหาวิทยาลัยดีแล้ว

2. การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อนี้มาให้ โดยมีคำว่า "วิโรฒ" ซึ่งแปลว่าเจริญรุ่งเรืองอยู่ด้วย ทำให้เข้าใจว่า พระองค์ท่านคงจะได้ทรงพิจารณาจากตราซึ่งมีอยู่เดิม ถ้าจะเปลี่ยนแปลงตราใหม่ก็ดูจะเป็นการทำผิดเจตนาเดิมของพระองค์ท่านไป

3. เป็นการประหยัดการประชาสัมพันธ์ชื่อของมหาวิทยาลัย เพราะคนทั่วไปรู้จักวิทยาลัยของเราในนามรูปกราฟเป็นอย่างดีอยู่แล้ว

4. ปี "2517" หมายถึงปีที่เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นมหาวิทยาลัย หรือจะเรียกว่าเป็น "ปีสถาปนา" ก็ได้ที่ประชุมผู้บริหารมหาวิทยาลัยครั้งที่ 11/2517 วันศุกร์ที่ 25 ตุลาคม 2517 จึงมีมติให้ตราหมายเลข 52 เป็นตราของมหาวิทยาลัย แต่ก็มีการปรับรูปแบบเล็กน้อยโดยนำเลข 2517 ซึ่งเป็นปีสถาปนาออกไป เพราะเกรงว่าผู้คนทั่วไปจะเข้าใจผิดว่ามหาวิทยาลัยก่อตั้งในปีนี้ และทั้งหมดที่กล่าวนี้คือ พัฒนาการที่มาของตราสัญลักษณ์ของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปัจจุบัน

๒๐. วศ. ประสานมิตร

ภาพประกอบที่ 43 พัฒนาการของตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2517
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีการปรับรูปแบบตัวอักษรในตราเล็กน้อยเพื่อให้มีความทันสมัยขึ้น สมกับการเป็นมหาวิทยาลัยใจกลางเมืองที่เจริญเป็นศรีสง่าสมกับมหานครแห่งนี้ โดยเรื่องแฉกในตราที่มี 8 แฉกนั้น มีผู้คนกล่าวว่าตรงกับ 8 วิทยาเขตในอดีต และเรื่องแฉกนี้ ผู้ออกแบบไม่ได้ให้เหตุผลไว้ แต่คิดว่าเรื่องนี้คงเป็นเรื่องที่พูดกันในสมัยนั้น ดังพบว่ามีผู้ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ คือ รองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆา ที่บันทึกไว้ในบทความเรื่อง ความหมายตราวิทยาลัยวิชาการศึกษา 3 ทศวรรษแรกของ มศว (2545) และจำนวน 63 จุด ที่มีอยู่ในตราสัญลักษณ์นั้น ไม่มีความหมาย

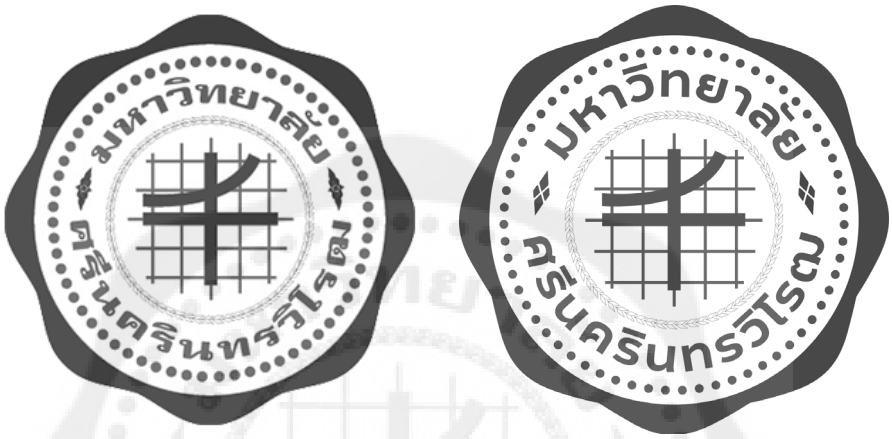

ภาพประกอบที่ 44 พัฒนาการของตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ในปี พ.ศ. 2517 - 2562 (ซ้าย) และในปี พ.ศ. 2562-ปัจจุบัน (ขวา)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัย
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 45 ตราสัญลักษณ์ที่ปรากฏ อยู่ประตูทางเข้ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในอดีต
ในช่วงปีพ.ศ. 2517-2520 ปัจจุบันคือทางเข้ามหาวิทยาลัยฯ (ประตู 1)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2560). ประตู 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 46 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พระยศเดิม)
เสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดงานรวมใจศรีนครินทร เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2529
ที่มา : 65 ปี มศว ศรีสง่ามหานคร. (2557). พระมิ่งขวัญแห่งศรีนครินทรวิโรฒ
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพประกอบที่ 47 นิสิตและบุคลากรเฝ้าฯรับเสด็จ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พระยศเดิม)
เสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดงานรวมใจศรีนครินทร เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2529
ที่มา : 65 ปี มศว ศรีสง่ามหานคร. (2557). พระมิ่งขวัญแห่งศรีนครินทรวิโรฒ
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ในเวลาต่อมา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีระบบบริหารจัดการในรูปแบบวิทยาเขต มาจนถึงพุทธศักราช 2533 รวมเวลา 16 ปี วิทยาเขตจึงเริ่มแยกออกไปเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ โดยมีการบริหารจัดการและงบประมาณเป็นของตนเอง ดังนี้ พุทธศักราช 2533 วิทยาเขตบางแสน ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตพิษณุโลก ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยนเรศวร พุทธศักราช 2536 ยุบรวมวิทยาเขตปทุมวัน บางเขน และประสานมิตรเข้าเป็นวิทยาเขตกลาง พุทธศักราช 2537 วิทยาเขตมหาสารคาม ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พุทธศักราช 2539 วิทยาเขตสงขลา ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยทักษิณและมีการขยายพื้นที่ออกไปที่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ในพุทธศักราช 2535

จากอดีต (พุทธศักราช 2497 - 2518) ที่มีคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา สำนักงานอธิการบดี สำนักหอสมุดกลาง คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะพลศึกษา และบัณฑิตวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 (พุทธศักราช 2525 - 2529) ได้จัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 7 (พุทธศักราช 2535 - 2539) จัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ สำนักคอมพิวเตอร์ สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำนักสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 8 (พุทธศักราช 2540 - 2548) ได้จัดตั้ง คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 9 (พุทธศักราช 2545 - 2549) จัดตั้งวิทยาลัยนานาชาติเพื่อศึกษาความยั่งยืน วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม ศูนย์บริการวิชาการ สำนักงานบริหารกิจการหอพัก ศูนย์กีฬา มศว แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 10 (พุทธศักราช 2550 - 2554) จัดตั้งวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว และขยายบทบาทไปที่จังหวัดตาก เชียงใหม่ น่าน เลย สุพรรณบุรี และสตูล ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นโครงการต้นแบบของมหาวิทยาลัยชุมชนกระบวนทัศน์หนึ่ง ที่มีความร่วมมือกับภาคีต่างๆ ในพื้นที่ เน้นการผลิตบัณฑิตคืนถิ่น บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นประการสำคัญ และจัดตั้งสำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ คณะเทคโนโลยีและนวัตกรรมผลิตภัณฑ์การเกษตร และรับโอนโรงพยาบาลชลประทาน (7 ตุลาคม 2550) สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มาสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดตั้งคณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดจากการรวมสถาบันสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร และสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ จัดตั้งสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย และจัดตั้ง สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 11 (พุทธศักราช 2555 - 2559) ได้จัดตั้ง สถาบันวิจัย พัฒนาและสาธิตการศึกษา

การจัดซื้อที่ดินในปี พุทธศักราช 2546, 2547, 2548 ต้องบันทึกขอบคุณรองอธิการบดี ประธานยุทธศาสตร์ คณบดีและ ผอ.สถาบันและสำนัก หัวหน้าสำนักงาน ผอ.กอง สภามหาวิทยาลัยฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยฯ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล, ศาสตราจารย์ คนึง ภาไชย, คุณชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์, คณาจารย์และบุคลากร สนับสนุนวิชาการทุกท่าน ที่ช่วยกันทำให้ความฝันครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของมหาวิทยาลัยฯ เป็นความจริง

ถ้าเปรียบเทียบความถูกและแพงจากการจัดซื้อที่ดินดังกล่าว กับมูลค่าทรัพย์สินซึ่งมีหลายประเด็นน่าสนใจ ปี 2546 คือ การจัดซื้อที่ดินริมถนนอโศกมนตรี 3-1-11 ไร่ 234 ล้านบาท เฉลี่ยตารางวาละ 170,000 บาทเศษ (ต้นปี 2547 บริษัทศุภาลัย จัดซื้อที่ดินริมถนนอโศกมนตรีติดกับที่ดินของเรา ตารางวาละ 220,000 บาท) และจัดซื้อที่ดินถนนอโศกมนตรี ต้นปี 2548 พื้นที่ 3-2-23 ไร่ ราคา 227 ล้านบาทเศษ เฉลี่ยตารางวาละ 160,000 บาท ส่วนที่ดินริมคลองแสนแสบที่เราจัดซื้อในปี 2547 ซึ่งเป็นตัวเลขหยาบ ๆ ที่ มศว จัดซื้ออย่างมีประสิทธิภาพมาก

ถ้าจะประเมินไปถึงการจัดซื้อที่ดินที่ มศว ประสานมิตร การเปิดพื้นที่สู่ด้านถนนอโศกมนตรี (หน้ากว้าง 36 เมตร) ทำให้ที่ดินเดิมประมาณ 97 ไร่ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 3,000 ล้านบาท

นอกจากนั้น เมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.25454-2545) มีศิษย์เก่า มศว ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ พยายามประสานงานเพื่อจะยกพื้นที่ บริเวณอำเภอตรอนให้กับมหาวิทยาลัยฯ ซึ่งดูไม่พร้อมในช่วงนั้น แต่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรกวิน คณบดีคณะสังคมศาสตร์ ในช่วงเวลานั้น ได้ขอให้มหาวิทยาลัยฯ ชลอการปฏิเสธไว้ก่อน เมื่อถึงผู้บริหารชุดปัจจุบัน (พ.ศ.2549) ได้เดินทางไปประสานงาน 2 ครั้ง ได้มอบหมายให้รองอธิการบดี ฝ่ายเครือข่ายการเรียนรู้ (ผศ.อำนาจ เย็นสบาย) ดำเนินการ คาดว่าอีกไม่นานเกินรอ มหาวิทยาลัยฯ น่าจะได้กรรมสิทธิ์บนที่ดินดังกล่าว ประมาณ 969 ไร่ ซึ่งมหาวิทยาลัยคงจะดำเนินการให้เป็น มหาวิทยาลัยชุมชน : ตรอน อีกมิติหนึ่งของการเป็นมหาวิทยาลัยต่อไป

นอกจากนั้นแล้ว มหาวิทยาลัยฯ กำลังดำเนินการขอใช้ที่ดิน ส.ป.ก. ที่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ติดกับที่ มศว องครักษ์ เพื่อสร้างโรงเรียนสาธิต โรงเรียนวิทยาศาสตร์ และศูนย์พฤกษศาสตร์ ประมาณ 200 ไร่ และการขอโรงพยาบาลชลประทาน กระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้มาสังกัด มศว เรื่องได้ผ่านคณะรัฐมนตรีแล้ว (21 มีนาคม พ.ศ.2549) กำลังดำเนินการออกแบบพระราชกฤษฎีกา ซึ่งก็จะทำให้ มศว ขยายพื้นที่และขยาย บทบาทกว้างขวางยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดแล้ว การบริหารมหาวิทยาลัยฯ คงมิได้ทำเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น การมองและพัฒนา มหาวิทยาลัยในทุกด้าน ทุกมิติ เป็นประเด็นสำคัญมาก ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งการค้นคว้าวิจัย การเป็นผู้นำทางวิชาการ การเชื่อมโยงกับโลกภายนอก การปรับรื้อหลักสูตร พัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ วัฒนธรรมการทำงาน การพัฒนาศักยภาพนิสิต การพัฒนาโครงสร้าง ระบบ และกลไกในการบริหารจัดการ ฯลฯ เพื่อให้มหาวิทยาลัยผลักดันสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นให้จงได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2549)

พุทธศักราช 2549 ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย มีแนวคิดในการพัฒนามหาวิทยาลัยฯ ให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านคุณภาพมาตรฐานวิชาการที่เป็นเลิศด้านกายภาพ ด้านศักยภาพของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิต ตลอดจนเชื่อมโยงกับชุมชนสังคม โดยเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยออกสู่ถนนอโศกมนตรีโดยจัดซื้อที่ดินจำนวน 3 แปลงคือ ที่ดิน 2 แปลง พื้นที่ 6 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา ติดกับถนนอโศกมนตรีเพื่อก่อสร้างอาคารสูง 17 ชั้น (อาคารบริการ: ศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล) และอาคารสูง 22 ชั้น (อาคารนวัตกรรม : ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี) ที่ดินแปลงที่ 3 พื้นที่ 1 ไร่ 2 งาน ริมคลองแสนแสบ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินในงานวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ ครั้งที่ 24 และทรงเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารทั้งสองแห่ง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2554

พุทธศักราช 2559 มหาวิทยาลัยเกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล มีจุดประสงค์เพื่อการบริหารงานที่คล่องตัวมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย โดยให้ศูนย์กีฬา มศว อยู่ภายใต้การดูแลของคณะพลศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษาอยู่ภายใต้การดูแลของคณะวิทยาศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษอยู่ภายใต้การดูแลของคณะศึกษาศาสตร์ ศูนย์บริการวิชาการ และสำนักบริหารกิจการหอพักที่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์บริหารกิจการหอพัก เป็นหน่วยงานภายในสำนักงานอธิการบดี เปลี่ยนชื่อหน่วยงานบางแห่ง คือ คณะสหเวชศาสตร์เป็นคณะกายภาพบำบัด สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะเป็นคณะเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ที่ยึดหลัก **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”** ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 - 11 การผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยจึงได้ตั้งคณะขึ้นมาอีก 2 แห่ง คือ วิทยาลัยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม เพื่อการเป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคมที่ยั่งยืนตลอดไป

สรุป คงปฏิเสธไม่ได้ว่าบทบาทของ**บูรพาจารย์** ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล, หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ, ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี และศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร รวมทั้งอดีตผู้นำองค์กรทุกท่าน ที่ได้มีส่วนช่วยในการจัดตั้งและพัฒนาตั้งแต่ โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เมื่อปี พ.ศ.2492 สู่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ในปีพ.ศ.2496 จนมาเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปี พ.ศ.2517 ตามลำดับ

ความสำเร็จนี้ คงไม่ใช่แค่ผู้นำที่มีความสามารถหรือทำงานได้เก่งเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อทำให้องค์กรของ มศว สามารถก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงพร้อมเพรียงกันทั้ง 16 คณะ 4 วิทยาลัย ใน 2 วิทยาเขต (ประสานมิตร-องครักษ์) เพื่อผลิตนิสิต-นักศึกษา ที่มีความกล้าหาญที่จะคิด และมีความคิดอย่างกล้าหาญ เพราะการศึกษาคือความเจริญงอกงาม ซึ่งแน่นอนว่าการนำพาองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จนั้น จำเป็นที่จะต้องบริหารงาน บริหารคน บริหารงบประมาณ บริหารอุปกรณ์ครุภัณฑ์ รวมทั้งการบริหารเวลา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สู่การเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งมีความหมายว่า มหาวิทยาลัยที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานครฯ ตามที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามนี้ จวบจนถึงปัจจุบัน

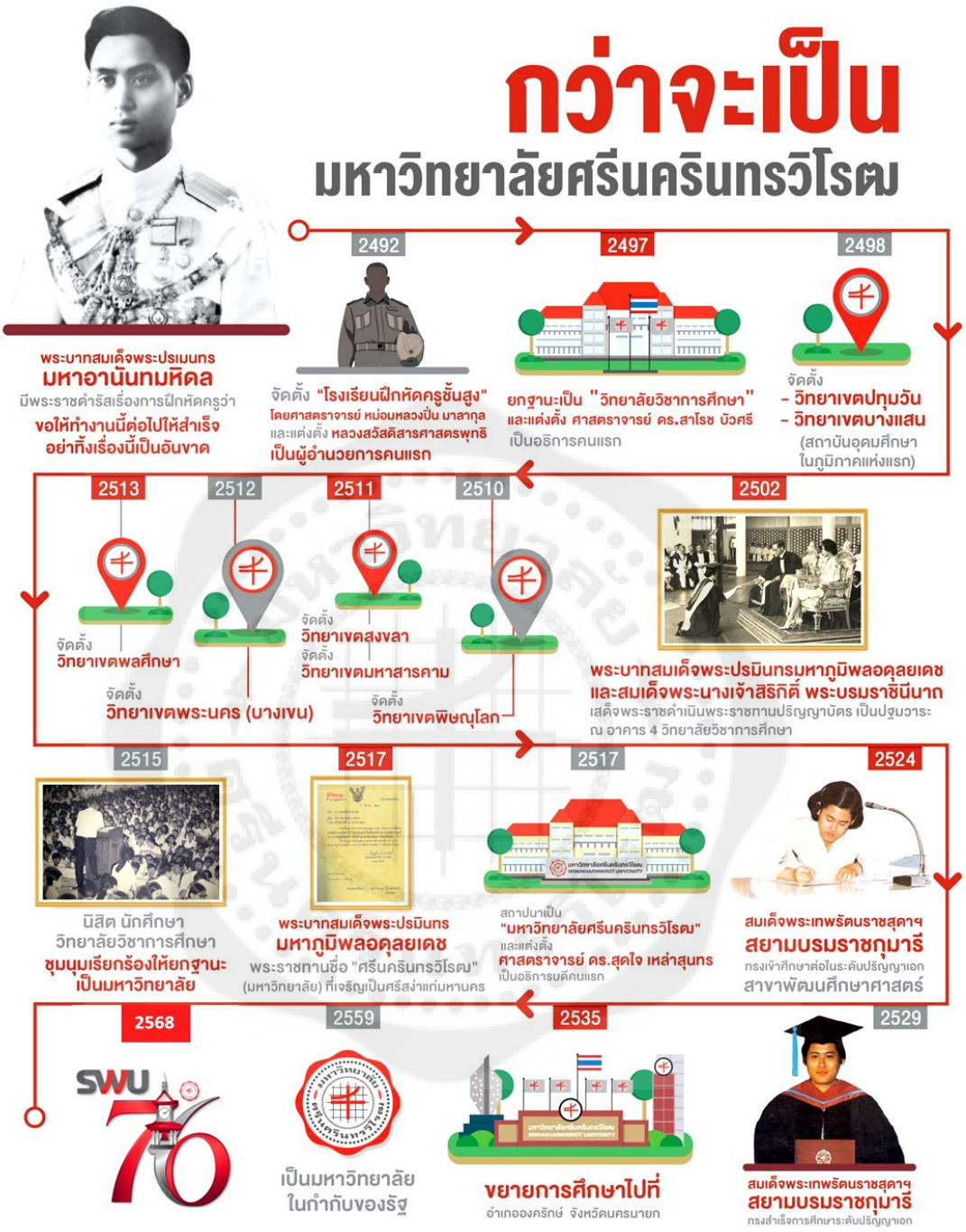

ภาพประกอบที่ 48 กว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่มา : หอจดหมายเหตุ มศว. (2568). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทที่ 3
บูรพาจารย์

ครั้นเมื่อแรกสถาปนา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2492 ณ ถนนประสานมิตร จ.กรุงเทพมหานครฯ โดยมีศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล (ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) เป็นผู้ผลักดันการศึกษาทางด้านวิชาชีพครู ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่วิชาชีพ “ครู”ขาดแคลนและไม่สมดุลกับการขยายตัวของสังคมไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งสมัยนั้นนับเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความทันสมัยและมีบุคลากรทางการศึกษามากมาย โดยแรกเริ่มได้มีการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังนี้ คือ

1.หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงคนแรก ระหว่างพุทธศักราช 2492 - 2496 เป็นผู้นำและผู้วางรากฐานระเบียบ แบบแผนของการฝึกหัดครูวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์ และเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นแบบแผนของปูชนียบุคคลในวิชาชีพครูอย่างสูงยิ่ง

2.ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงคนถัดมาในช่วงพุทธศักราช 2496 – 2496, ผู้อำนวยการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในช่วงพุทธศักราช 2496 – 2497, อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ราวพุทธศักราช 2499 – 2512 และสถาปนาวิทยาลัยวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2497

3.ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง รักษาการอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในช่วงพุทธศักราช 2497 – 2499

4.ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในช่วงพุทธศักราช 2512 – 2517, รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช 2517 – 2518, อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช 2518 – 2522 และสถาปนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 29 มิถุนายน 2517

4 บูรพาจารย์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บูรพาจารย์ที่เปลี่ยนทุ่งบางกะปิ สู่พื้นที่แห่งการศึกษาและความเสมอภาค ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติไทยมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ 1.ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ผู้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เป็นผู้จุดประกายด้านการศึกษาให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 2.หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ผู้วางรากฐานระเบียบแบบแผนของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง อันเป็นจุดเริ่มต้นแข็งแกร่งนำไปสู่การพัฒนาเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา 3.ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ผู้อำนวยการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ผู้ที่นำแนวคิดพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ทั้งวิธีการสอนและด้านปรัชญา 4. ศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร อธิการบดีท่านแรก แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ที่อุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของการศึกษาตลอดชีวิต

ภาพประกอบที่ 49 4 บูรพาจารย์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่มา : PRswu. (2562). คำของครู 4 บูรพาจารย์
สืบค้นจาก https://www.facebook.com/prswu/posts/2120257028022761/

1.ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

เกิดเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2446 ณ บ้านถนนอัษฎางค์ จ.กรุงเทพฯ โดยมีบิดา-มารดา เป็นบุตรของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เปีย มาลากุล) และท่านผู้หญิงเสงี่ยม ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับนางสาวดุษฎี ไกรฤกษ์ (ท่านผู้หญิงดุษฎีมาลา มาลากุล ณ อยุธยา) ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง และรักษาการอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา (30 กันยายน พ.ศ.2497 – 6 มิถุนายน พ.ศ.2499)

คำครู ***“ขาสองต้องยืนหยัด อยู่ในวัฒนธรรมไทย***
ตาสองมองออกไป ยังโลกใหม่มโหฬาร
หูสองว่องสดับ ส่วนดีรับปรับกิจการ
มือสองต้องทำงาน รวมถึงด้านการวิจัย”

ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล นักการศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และปลัดกระทรวงศึกษาธิการมายาวนานกว่า 22 ปี และเป็นบุคคลสำคัญที่ได้พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาในประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ท่านรับราชการในฐานะของผู้วางนโยบายด้านการศึกษาของประเทศ ในส่วนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ท่านเป็นผู้มีคุณูปการต่อสถาบันเป็นอย่างมาก ได้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง และส่งเสริมสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้าพัฒนาเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นแหล่งผลิตครูปริญญาที่สร้างประโยชน์แก่วงการศึกษาของประเทศ และเป็น “**ครู**” ต้นแบบอย่างดีเยี่ยม อันเป็นความประทับใจอย่างสูงแก่ศิษย์ในด้านต่าง ๆ ด้วยผลงานคุณูปการและคุณความดีของท่าน จึงได้รับการยกย่องเป็นปูชนียบุคคลที่มีค่าสูงยิ่งของชาวมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 50 ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (ภาพเขียน)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาบัณฑิตเกียรตินิยม สาขาวิชาภาษาโบราณตะวันออก และมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้ที่อุทิศกายใจเพื่อการศึกษาของชาติไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และได้ปฏิบัติงานในทุกระดับการศึกษา เริ่มต้นด้วยการสอนนิสิตในคณะอักษรศาสตร์ และแผนกครูมัธยมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาได้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพญาไท ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนแรกในประเทศไทย โดยได้ใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการสอน และการบริหารโรงเรียน

ต่อมาได้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนประถมสาธิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในระดับประถมศึกษา ในด้านการฝึกหัดครูนั้น ท่านมีเจตนารมณ์อันแรงกล้าที่จะพัฒนาการฝึกหัดครูไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ท่านเป็นผู้คิดริเริ่มวางแผนดำเนินการซื้อที่ดินและก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงที่ถนนประสานมิตร โดยมีประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2492 หลังจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2500 หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (จนถึงกันยายน พ.ศ. 2501 กระทรวงวัฒนธรรมได้ยุบมารวมกับกระทรวงศึกษาธิการ) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอยู่ 4 สมัย ต่อมาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงได้เลื่อนฐานะเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา เปิดสอนครูถึงระดับปริญญาเป็นแห่งแรกของประเทศไทย และได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2517 จึงถือได้ว่า ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นผู้ก่อกำเนิดและปูชนียบุคคลของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โดยศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2530 และเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2546 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องและสดุดี ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ณ วโรกาส 100 ปี ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ว่าเป็นบุคคลสำคัญผลงานดีเด่นระดับโลกทางการศึกษา วัฒนธรรม วรรณกรรมและสื่อสาร (หอจดหมายเหตุ มศว, 2557, น.91)

ภาพประกอบที่ 51 หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล รับพระราชทานปริญญา
การศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2510
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มศว (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร.
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2.หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2444 ณ ตรอกกัปตันบุช อำเภอบางรัก พระนครฯ ได้สมรสกับนางสาวถนอมศรี จิลลานนท์ และมีบุตรธิดารวม 2 คน โดยมีบิดาชื่อ นายอี.เอส.สมิท (E.S. Smith) มารดาชื่อ นางชุ่ม สมิท และมีพี่น้องรวมทั้งสิ้น 5 คน ได้แก่ นายสนิท สุมิตร, นางแมรี่ แคร์, พลเรือตรีเล็ก สุมิตร, นางมากาเรต ฟอนแล และนายสนั่น สุมิตร โดยหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง (28 เมษายน พ.ศ. 2492 – 31 มีนาคม พ.ศ.2496)

คำครู ***“การศึกษา คือ สิ่งที่เหลืออยู่ ภายหลังที่เราลืมอะไรหมดแล้ว***

หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (อ่านว่า สะ-หวัด-ดิ-สาน-สาด-ตระ-พุด) เป็นผู้อำนวยการคนแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร ระหว่างปี พ.ศ. 2492 - 2496 ในขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิสามัญศึกษา ท่านเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการร่วมจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ในฐานะเป็นผู้วางรากฐานระเบียบแบบแผนของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง อันเป็นจุดเริ่มต้นแข็งแกร่งนำไปสู่การพัฒนาเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในเวลาต่อมาเป็นลำดับ

โดยหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นนักบริหารที่มั่นคง ซื่อสัตย์ ผู้มีอุดมคติว่า “**ทำดีกว่าพูด**” เป็นครูที่เอาใจใส่ รักใคร่ และเป็นห่วงนักเรียนอย่างมาก ได้วางรากฐานในการปฏิบัติตนที่ดีสำหรับนักเรียนได้เป็นอย่างดี มีศิษย์เคารพรักใคร่เป็นอย่างมาก นับเป็นบูรพาจารย์ผู้วางรากฐานการศึกษายุคบุกเบิกผู้หนึ่งของชาวมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 52 หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพเขียน)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ สำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษ จากโรงเรียนฝึกหัดครูแอคซิเดอร์ และ B.Sc (Bachelor of Science) จากมหาวิทยาลัยอเบอร์ดีน สก็อตแลนด์ ณ สหราชอาณาจักร

โดยหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นผู้อำนวยการคนแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร ซึ่งขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิสามัญศึกษา ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการร่วมจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เป็นนักวิทยาศาสตร์โดยวุฒิและทางปฏิบัติ เป็นนักบริหารโดยประสบการณ์ เป็นนักกีฬาทั้งกายและใจ เป็นหัวหน้างานที่ใช้พรหมวิหารเป็นหลักปกครองที่สำคัญ นอกจากวางรากฐานที่ดีทางการสอนวิชาวิทยาศาสตร์(ระดับมัธยมศึกษา) หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิยังเป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำหลักสูตรในระดับต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งยังได้เริ่มจัดตั้งหน่วยการศึกษานิเทศก์ขึ้นเป็นครั้งแรกในวงการศึกษาไทย และได้เริ่มวางโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค รวมทั้งยังเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในฐานะผู้วางรากฐานระเบียบแบบแผนของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง อันเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ แต่แข็งแกร่งที่นำไปสู่ความเจริญงอกงามของมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ผู้ได้รับสมญาว่า “อธิบดีสุภาพบุรุษของกระทรวงศึกษาธิการ” ผู้มีอุดมคติว่า “ทำดีกว่าพูด” ท่านเป็นนักวิทยาศาสตร์จึงพอใจที่จะพิสูจน์ผลงานด้วยการกระทำมากกว่าพูด เป็นผู้ที่รักการศึกษา และสนใจการศึกษาอยู่ตลอดชีวิต ท่านเห็นว่าวิชาการมีความสำคัญเท่าการบริหาร ฉะนั้นเมื่อได้ปฏิบัติงานด้านการศึกษา และเฝ้าสังเกตวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาไทยมาเป็นเวลานาน ทั้งในงานการปรับปรุงวิชาการ งบประมาณ และการบริหาร ได้กล่าวคำคมไว้ว่า “การศึกษาคือสิ่งที่เหลืออยู่ ภายหลังที่เราลืมอะไรหมดแล้ว” นั่นคือ ท่านมองเห็นว่าการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษานั้น ไม่มีเวลาเหลือให้เราพูดเล่นเจรจากันมากนัก นอกจากจะต้องรีบเร่งช่วยกันลงมือทำทันที ก้มหน้าก้มตาทำด้วยความขะมักเขม้นเสียสละจริงจัง โดยหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้เคยกล่าวไว้ว่า “หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นครูที่ศิษย์เคารพรักใคร่ เป็นนักบริหารที่มั่นคงซื่อสัตย์ เป็นป้อมปราการที่แข็งแรงในวงการศึกษาไทย”

โดยในวันที่ 28 เมษายน ของทุกปี (วันมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) มีพิธีระลึกถึงพระคุณของ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ณ อนุสาวรีย์ บริเวณอาคารสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (ที่ตั้งของสำนักหอสมุดกลาง) ส่วนรูปปั้นหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ซึ่งตั้งอยู่ในหอเกียรติยศและหอจดหมายเหตุ (หอจดหมายเหตุ มศว, 2557, น.94)

ภาพประกอบที่ 53 หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ รับพระราชทานปริญญา
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มศว (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร.
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 54 หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ทำงานร่วมกับ ม.ล.ปิ่น มาลากุล
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มศว (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร.
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

เกิดเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2459 จังหวัดภูเก็ต มีครอบครัว บิดา-มารดา ขุนสารีรัฐวินิจ (จำรูญ) นางคำปัน สารีรัฐวินิจ และด้านชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับนางสาวศิรี ศิริจรรยา ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง (1 เมษายน พ.ศ.2496 – 30 กันยายน พ.ศ.2496) และเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยวิชาการศึกษา (1 ตุลาคม พ.ศ. 2496 – 29 กันยายน พ.ศ.2497) รวมทั้งเป็น อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา (7 มีนาคม พ.ศ.2499 – 1 มกราคม พ.ศ.2512)

คำครู ***“ปราชญ์ผู้ทรงศีล หมายถึง ให้บำเพ็ญตนเป็นผู้มีความรู้ประดุจนักปราชญ์ และมีความประพฤติประดุจผู้ทรงศีล”***

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร (1 เมษายน พ.ศ.2496 – 30 กันยายน พ.ศ.2496) และยกฐานะมาตรฐานวิชาชีพครู คือ ให้สอนถึงระดับปริญญาตรี โท เอก พัฒนาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา นับเป็นการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในกระบวนการผลิตนักการศึกษา ทำให้เกิดผลดีแก่วงการศึกษาของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมไปด้วยปัญญา และคุณธรรมอย่างบริบูรณ์ มีค่าควรแก่การเคารพเทิดทูนอย่างยิ่ง รวมทั้งท่านยังเป็นคนแรกๆ ที่นำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ทั้งด้านปรัชญาและวิธีการสอน ซึ่งเป็นผู้มีจิตวิญญาณครูอย่างเต็มเปี่ยม พร้อมที่จะชี้ทางสว่างด้านปัญญาแก่ศิษย์เสมอ

ภาพประกอบที่ 55 ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (ภาพเขียน)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี สำเร็จการศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดภูเก็ต และมัธยมศึกษาตอนปลายจาก Anglo-Chinese Boys school ประเทศมาเลเซีย, พ.ศ.2476-2478 ได้เข้าโรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร ซึ่งเป็นนักเรียนทุนรัฐบาล จังหวัดภูเก็ต, พ.ศ.2478-2481 ได้เข้าเรียนต่ออักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2482 ได้ประกาศนียบัตรครูมัธยม (ป.ม.) จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2491-2492 สำเร็จการศึกษาปริญญาโท (M.A.) จากมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา, พ.ศ.2492-2496 สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก (Ph.D.) จากมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา และ พ.ศ.2506 สำเร็จการศึกษาหลักสูตร จากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (ว.ป.อ.) รุ่นที่ 5

บทบาทสำคัญทางด้านการศึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ยังเป็นผู้บุกเบิกในการยกมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง คือ ให้เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี โท และเอก ทั้งยังเป็นผู้บุกเบิกในการยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา ได้รับการยกฐานะเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2496 และมีพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2497 เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาด้านจริยธรรม วัฒนธรรมและประชาธิปไตยในหน่วยงานและสถานศึกษา รวมทั้งยังเป็นนักเขียน นักแปล และนักวิจัยค้นคว้าทางด้านการศึกษาและพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการวางกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ และเป็นราชบัณฑิตในสำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ประเภทวิชาปรัชญา ราชบัณฑิตยสถาน สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ และเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย และเป็นนายกสมาคมคนแรก เป็นนายกสมาคม 2 สมัยติดต่อกัน สมาคมการศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนอาชีพครูและเผยแพร่แนวคิดทางการศึกษา เป็นผู้นำการศึกษาแผนใหม่หรือการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressive Education) มาใช้ในวิทยาลัยวิชาการศึกษา

รวมทั้งเป็นผู้คิดตราและสีประจำวิทยาลัย ตามแนวคิดเชิงปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการ คือ “การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม” สีของมหาวิทยาลัยคือสีเทาและสีแดง โดยมีความหมายว่า สีเทาเป็นสีของสมอง แสดงถึงความคิด ความเฉลียวฉลาด และสีแดงเป็นสีของเลือด มีความหมายแสดงถึงความกล้าหาญ รวมกันแล้วมีความหมายว่า ให้ผู้เรียน (นิสิต) เป็นคนกล้าคิดกล้าหาญและเฉลียวฉลาด ตราของวิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นรูปกร๊าฟของสมการ y = ex ซึ่งหมายถึง “การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม” และมีคำขวัญเป็นภาษาบาลีว่า “สิกฺขา วิรุฬฺหิ สมฺปตฺตา”เป็นผู้ริเริ่มและเผยแพร่ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ และการจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ยังเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมไทย และอุทิศตนเพื่อ “ทำคุณประโยชน์อย่างสูงยิ่งต่อการศึกษาชาติ” อาทิ ที่ปรึกษากรมวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ที่ปรึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กรรมการบัญญัติศัพท์สาขาปรัชญา กรรมการบัญญัติศัพท์สาขาอุดมศึกษา ที่ปรึกษาและกรรมการจัดทำสารานุกรมศึกษาศาสตร์ และเป็นกรรมการหนังสือแปลของกระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ ซึ่งภาระงานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำหลังเกษียณอายุราชการ (หอจดหมายเหตุ มศว, 2557, น.98)

ภาพประกอบที่ 56 ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ขณะรับพานไหว้ครูจากนิสิต
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มศว (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร.
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โดย หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เคยกล่าวไว้ว่า “จงรักษาต้นไม้และคูคลองที่ประสานมิตรให้เป็นที่อยู่อาศัยของนกปูปลา” ท่านเน้นถึงการเป็นสุภาพบุรุษ และศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ตีความคำว่า “สุภาพบุรุษ” ว่า “น้ำใจยิ่งใหญ่” วิทยาลัยวิชาการศึกษาเข้มข้นทางวิชาการ มีน้ำใจครู ท่านพุทธทาส เคยกล่าวว่า ครูต้องมี 2 อย่างคือ ปัญญาและเมตตา รพินทรนาถ ฐากูร บอกว่าต้องมีความกระตือรือร้น ท่านเล่าถึง มศว องครักษ์ ท่านนำเสนอต่อกรรมาธิการชุดเล็ก ดร.มีชัย ฤชุพันธ์ เห็นชอบและช่วยผลักดันงบประมาณ และท่านขอให้คณะพลศึกษาย้ายไปพัฒนาที่องครักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ พูดถึงการสืบสานอดีต พูดถึงความผูกพันที่มีต่อ มศว พูดถึง learning by doing ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ความเก่งกาจ การบูรณาการ และชุมชน และย้ำถึงการพัฒนาไปสู่ สังคมฐานความรู้หรือ knowledge based society ล้วนมีสาระแก่การพัฒนาและบริหารจัดการมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น (วิรุณ ตั้งเจริญ, เพื่ออนาคต มศว, น.101)

4. ศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร

เกิดเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2458 ณ บ้านเลขที่ 83 ถนนสี่พระยา บางรัก จ.พระนคร ด้านชีวิตครอบครัวได้ สมรสกับ ดร.มาเรีย บุตร ดร.ยอร์ช มาซา และ นางดอนซาโล มาซา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2496 ณ มลรัฐอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา และมีบุตรด้วยกัน 3 คน ได้แก่ นายสมชัย เหล่าสุนทร, นายสมชาติ เหล่าสุนทร, และนางสาวมาลินี เหล่าสุนทร โดย ศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร ได้เป็นอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา (2 มกราคม พ.ศ.2512– 28 มิถุนายน 2517) และรักษาการอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (29 มิถุนายน พ.ศ. 2517 – 25 มกราคม 2518) และเป็นอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (26 มกราคม พ.ศ. 2518 – 25 มกราคม 2522)

คำครู *“การศึกษาจะต้องค่อยๆ เปลี่ยนแปลงความคิดของสังคมในชุมชน มิฉะนั้นจะหาประโยชน์ได้น้อยมาก หากมัวหลงแต่สิ่งที่ดีงามในอดีต อันจะมาเป็นประโยชน์อย่างจริงจังในปัจจุบันไม่ได้”*

ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร นักการศึกษาชั้นนำของไทย เป็นผู้ที่มองการณ์ไกลและเป็นนักต่อสู้ที่เด็ดเดี่ยวเพื่อความถูกต้อง เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองอธิการและหัวหน้าคณะวิชาการศึกษา ได้เริ่มปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาตามแบบการฝึกหัดครูสมัยใหม่ และวางรากฐานหลักสูตรทางการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาให้ทันสมัยเช่นอารยประเทศ โดยศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ได้เป็นอธิการบดีท่านแรก ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งท่านอุทิศเพื่อความก้าวหน้าของสถาบันมาโดยตลอด ยึดหลักธรรมในการบริหารงาน และเป็นนักสู้ที่เด็ดเดี่ยวเพื่อความถูกต้อง จะลงมือทำอย่างไม่ย่อท้อ และพยายามทำให้สำเร็จ เมื่อเข้ารับตำแหน่งอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ด้วยความมุ่งมั่นท่านได้ดำเนินการปรับฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษานำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยได้สำเร็จ

โดยได้รับการตราเป็นพระราชบัญญัติ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2517 และมีผลยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2517 ตั้งแต่นั้นมา โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานนามมหาวิทยาลัยว่า **“ศรีนครินทรวิโรฒ”** ที่มีความหมายว่า **“ที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร”** และประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 91 ตอนที่ 112 ตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ และด้วยพระราชบัญญัตินี้ วิทยาลัยวิชาการศึกษาทั้ง 8 แห่ง จึงรวมกันเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยระบุที่ตั้งเช่นเคยเรียกมาแต่เดิม ยกเว้น วิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พระนคร ซึ่งต่อมาภายหลังถูกเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (บางเขน) จากวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของท่าน ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร จึงได้ยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างแท้จริง (หอจดหมายเหตุ มศว, 2557, น.103)

ภาพประกอบที่ 57 ศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร (ภาพเขียน)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มที่นำความเจริญมาสู่วงการการศึกษาของประเทศไทย ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งรองอธิการและหัวหน้าคณะวิชาการศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ได้ริเริ่มการสร้างและปรับปรุงหลักสูตรตามแบบการฝึกหัดครูสมัยใหม่ อีกทั้งวางรากฐานการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาให้ทันสมัย หลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับและใช้ติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน ในปี พ.ศ. 2512 เมื่อ ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เข้ารับตำแหน่งอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ด้วยความหนักแน่นในอุดมการณ์ทางการศึกษา ได้เล็งเห็นศักยภาพของวิทยาลัยวิชาการศึกษาซึ่งก้าวหน้าและผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกไปรับใช้ประเทศชาติเป็นจำนวนมาก

ภาพประกอบที่ 58 ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร (ซ้าย) ศ.ดร.สาโรช บัวศรี (กลาง) และอาจารย์ชาวต่างชาติ (ขวา)
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

แผนการผลักดันให้เกิดการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัย ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาของการขาดความคล่องตัวในการบริหารงานของวิทยาลัย อีกทั้งวิทยาลัยฯ มีศักยภาพในทางวิชาการอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษาในขณะนั้น จึงได้ร่าง พ.ร.บ. ยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยเสนอต่อสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2512 ดังที่ปรากฏในคำปรารภของศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ ในเอกสารเผยแพร่ เพื่อให้สาธารณชนทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“เมื่อข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2512 ได้พบว่าการดำเนินงานของวิทยาลัยวิชาการศึกษาไม่มีความคล่องตัวเป็นอันมาก จึงได้เสนอร่าง พ.ร.บ. ยกฐานะวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย ต่อสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2512 และรอรับฟังพิจารณาอยู่ 1 ปีเต็ม จนถึง เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2513 จึงได้เสนอร่าง พ.ร.บ. นี้ต่อประธานสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษาอีกครั้ง อาจจะเป็นเพราะวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็น ‘วิทยาลัย’ ในความหมายในความเข้าใจของบุคคลทั่วไป ว่าไม่ใช่สถานศึกษาชั้นปริญญาในระดับมหาวิทยาลัย ดังที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้ดำเนินงานอยู่จริง จึงเห็นสมควรที่จะออกจดหมายฉบับนี้เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่บุคคลที่สนใจในการศึกษาขั้น ‘มหาวิทยาลัย’ ”

ภาพประกอบที่ 59 การชุมนุมเรียกร้องการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ. 2515
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

ด้วยความอดทนและมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนานาประการ ในที่สุด วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2517 สำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง ได้มีหนังสือแจ้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พระปรมาภิไธยในขณะนั้น) โปรดเกล้าฯ พระราชทานมงคลนามว่า “มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” หมายถึง มหาวิทยาลัยที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร และให้ไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร จึงได้เป็นอธิการบดีคนแรก ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 60 ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร กับ Mr.Krnneth Kampe
บัณฑิตการศึกษาดุษฎีบัณฑิตคนแรกของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

ภาพประกอบที่ 61 ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร กล่าวให้โอวาทวันไหว้ครู-รับน้อง ประจำปี 2521
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เคยกล่าวไว้ว่า “การศึกษาจะต้องค่อยๆ เปลี่ยนแปลงความคิดของคนในชุมนุมชน มิฉะนั้นจะหาประโยชน์ได้น้อยมาก หากมัวหลงแต่สิ่งที่ดีงามในอดีต อันจะมาเป็นประโยชน์อย่างจริงจังในปัจจุบันไม่ได้ การศึกษาก็จะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้น้อยเต็มที หลายชุมนุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เข้ามากดดัน การศึกษาก็ยังคงยืนกรานอยู่กับสิ่งที่เคยทำ สิ่งที่เคยดีเคยงามในอดีต ก็จะเป็นการหาประโยชน์อันใดมิได้ เพราะเราต้องการให้การศึกษาเป็นเครื่องช่วยให้สามารถอยู่ในชุมนุมชนได้อย่างมีความสุข ไม่ใช่ชีวิตอยู่กับความฝันถึงสิ่งใดในอดีต โดยไม่สนใจถึงสภาพที่เป็นจริงในชีวิตปัจจุบัน”

คำขวัญของ ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ที่มักจะถูกกล่าวอยู่บ่อยๆ ครั้ง คือ “ความรู้ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ความมั่นคงในศีลธรรมและความไม่เห็นแก่ตน เป็นองค์ประกอบที่จะยังให้ความเป็นบัณฑิต มั่นคงอยู่ตลอดไป”

ภาพประกอบที่ 62 พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงตรัสกับ ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2520
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

การดำเนินโครงการยุบรวมวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เล็งเห็นถึงปัญหาพื้นที่ ที่มีความคับแคบของวิทยาเขตประสานมิตร และปัญหาวิทยาเขตอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานครฯ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณสถานที่ของหน่วยงานอื่น ท่านจึงเริ่มจัดหาพื้นที่ที่มีบริเวณมากพอที่จะรวมวิทยาเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครฯ เข้าด้วยกัน จึงเกิดโครงการยุบรวมวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปอยู่ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรียกสั้น ๆ ว่า “โครงการวังน้อย” ที่ดินที่อำเภอวังน้อย เป็นที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีเนื้อที่กว่า 3,500 ไร่ ขายให้แก่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในราคา 12 ล้านบาท มีการจัดทำเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และวางผังบริเวณไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ แม้ว่าโครงการดังกล่าวนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะสาเหตุหลายประการ เช่น มีหลายฝ่ายต่อต้านคัดค้าน และไม่มีงบประมาณ แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นความเป็นผู้มองการณ์ไกล ในการแก้ปัญหาระยะยาวของท่านได้เป็นอย่างดี

คำปรารภ

โครงการสร้างวิทยาเขตวังน้อยเป็นศูนย์กลางใหญ่สำหรับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมวิทยาเขตต่าง ๆ ในพระนคร 4 วิทยาเขตเข้าด้วยกัน คือวิทยาเขตประสานมิตร ปทุมวัน บางเขน และพลศึกษา สืบเนื่องมาจากความคับแคบอัดแอ และไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น วิทยาเขตปทุมวัน อยู่ในบริเวณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งกำลังต้องการที่ดินคืน เพื่อขยายกิจการของเจ้าของมหาวิทยาลัย วิทยาเขตพลศึกษาอยู่ร่วมกับกรมพลศึกษาและวิทยาลัยครูพลศึกษา มีความอัดแอลำบากแก่การเรียนการสอนและการฝึก แม้วิทยาเขตประสานมิตรเองมีความแออัดเป็นอันมากเพราะรวมกันทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก หากได้ย้ายระดับปริญญาตรีไปอยู่ที่วิทยาเขตวังน้อย ที่ประสานมิตรจะเป็นวิทยาเขตสำหรับปริญญาชั้นสูง (โท-เอก) โดยเฉพาะ ซึ่งสามารถจะรับในระดับปริญญาโทและเอกได้เป็นจำนวนนับพันคน แทนที่จะเป็นเพียงปีละร้อยเศษเช่นทุกวันนี้ การเรียนในระดับปริญญาชั้นสูงภายในประเทศจะลดค่าใช้จ่ายลงอย่างมาก แทนที่จะต้องไปเรียนยังต่างประเทศอันเป็นการสิ้นเปลืองเงินตราต่างประเทศโดยใช่เหตุ อนึ่งในภาคกลางไม่มีมหาวิทยาลัยเลย การสร้างวิทยาเขตใหม่ที่วังน้อยจึงเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะช่วยบรรเทาความแออัดให้น้อยลง และเป็นการขยายการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยออกสู่ท้องถิ่น แทนที่จะต้องแออัดยัดเยียดด้วยความลำบากยากเย็นอยู่ในกรุงเทพมหานครแห่งนี้

ขอขอบคุณทุก ๆ ท่าน ที่ได้มีโอกาสพิจารณาเอกสารฉบับนี้

(ศาสตราจารย์สุดใจ เหล่าสุนทร)
อธิการบดี

ภาพประกอบที่ 63 คำปรารภ ของ ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้ สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

ความย่อของแผนพัฒนามหาวิทยาลัย

1.1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประกอบด้วย 8 วิทยาเขต วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครมี 4 วิทยาเขต ทั้ง 4 วิทยาเขตนี้มีนิสิตแออัดและตั้งอยู่ในพื้นที่คับแคบ มีวิทยาเขตเดียวเท่านั้นที่ตั้งอยู่ในที่ดินของมหาวิทยาลัยเอง ส่วนอีก 3 วิทยาเขตอาศัยตั้งอยู่ในที่ดินของส่วนราชการอื่น และบัดนี้เจ้าของที่ดินได้แสดงความจำนงที่จะขอคืนโดยเร็วที่สุด เพื่อใช้ทำประโยชน์ในส่วนราชการนั้น ๆ ต่อไป

1.2 การเลือกสถานที่ตั้งใหม่

ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้พิจารณาสถานที่หลายแห่งเพื่อเป็นที่ตั้งใหม่ของวิทยาเขตในกรุงเทพ–มหานครทั้ง 4 แห่งดังกล่าว และได้ลงความเห็นว่า สถานที่ตำบลวังน้อยซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ 62 กิโลเมตร เป็นสถานที่แห่งเดียวที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมากที่สุด (ดูรูปที่ 1.20) คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงและอาจารย์ของมหาวิทยาลัย กับผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานการศึกษาส่วนภูมิภาคเอเชียของยูเนสโก จึงได้ประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนพัฒนาวิทยาเขตที่วังน้อย

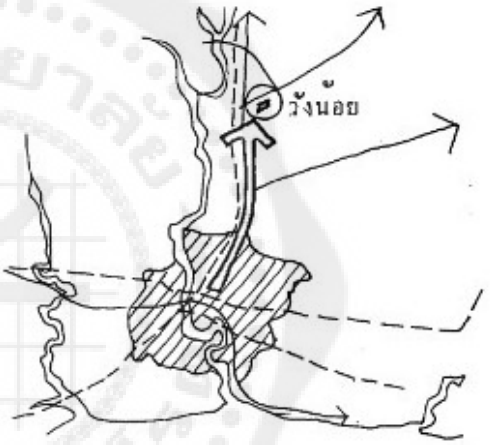

รูป 1.20 กรุงเทพมหานคร กับบริเวณตำบลวังน้อย

1.3 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในอนาคต

ภาระหน้าที่สำคัญของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่การฝึกอบรม การ

ภาพประกอบที่ 64 แผนพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตวังน้อย
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

จากวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาสู่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก การริเริ่มวางรากฐานของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อำเภอองครักษ์

พ.ศ. 2518 ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการจัดหาที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัย โดยพิจารณาที่ดินในจังหวัดนครนายก ซึ่งบริษัท ทำนาศิรษะกระบือ จำกัด ได้มอบที่ดินอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 947 ไร่ 1 งาน 55 ตารางวา ให้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยนายอมร อนันตชัย นายอำเภอองครักษ์ เป็นผู้ประสานงาน ต่อมามหาวิทยาลัย ได้ขยายพื้นที่โดยคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร อนุญาตให้ใช้ที่ดิน ส.ป.ก. จำนวน 206 ไร่ 3 งาน 06 ตารางวา เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

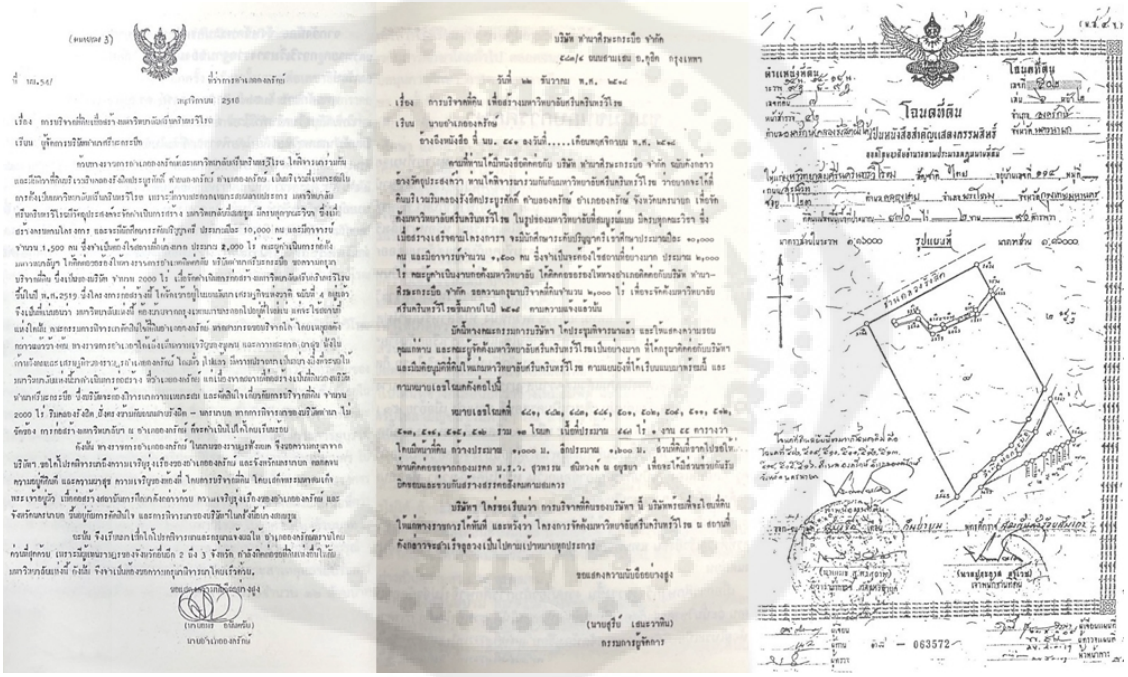

ภาพประกอบที่ 65 เอกสารและโฉนดที่ดินของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

ครูผู้อุทิศตนเพื่อการศึกษาของชาติ

ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และอุทิศตนอย่างแรงกล้า ต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติไทย การยกย่องเชิดชูคุณูปการ เพื่อเป็นต้นแบบในการทำงาน ตลอดถึงการใช้ชีวิตต่อความมุ่งมั่นในการพัฒนามหาวิทยาลัยไทยให้ก้าวไกลทัดเทียมนานาชาติ จึงถือเป็นบุคคลที่มีความคิดเป็นของตนเอง เพราะเมื่อคิดว่าสิ่งใดนั้นถูกต้อง จะลงมือทำสิ่งนั้นอย่างไม่ท้อถอย ซึ่งใครจะเห็นด้วยหรือไม่นั้น ท่านจะไม่หวั่นไหวทั้งสิ้น นั่นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความมุ่งมั่น และความหวังดี ต่อการศึกษาของชาติไทยด้วยความจริงใจ และบริสุทธิ์ใจ

ครั้นเมื่อหมดวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีแล้ว ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ได้พักผ่อน ณ บ้านในหมู่บ้านมิตรภาพ ซอยอ่อนนุช เขตพระโขนง จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2525 รวมอายุได้ 67 ปี (วรวิทย์ วศินสรากร, ม.ป.ป., น.171-176, SWU eJournals System).

ภาพประกอบที่ 66 งานเลี้ยงอำลา ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2566). ครูสุดใจ...ครูผู้ให้
สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition1

นอกจากนี้ ยังมีบูรพาจารย์ อีกหลากหลายท่าน ที่เข้ามาเปลี่ยนทุ่งแห่งบางกะปิ สู่พื้นที่แห่งการศึกษาและความเสมอภาค ที่มีความสำคัญต่อวิชาการศึกษา ชุมชน สังคม และการส่งเสริมสนับสนุนการทำนุศิลปวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาประเทศชาติไทยมาจนถึงปัจจุบัน ตามลำดับดังนี้

5. ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ศศิธร เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2522 – 2526 ท่านเคยดำรงตำแหน่งสำคัญในประเทศมาก่อน อาทิ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อเข้ามาบริหารมหาวิทยาลัย จึงพัฒนามหาวิทยาลัยในแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และได้จัดการเผยแพร่ผลงานวิชาการ และศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

6. ศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2526 – 2530 เป็นบัณฑิตรุ่นแรกของมหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร รับราชการที่สถาบันแห่งนี้จนเกษียณอายุราชการ ท่านประสบความสำเร็จมากในวิชาชีพวิชาการศึกษา และนำวิธีสอนใหม่ ๆ มาใช้ในเนื้อหาวิชาการสอนนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเข้าใจมากขึ้น ช่วงที่ท่านเป็นอธิการบดี ถือว่าเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒรุ่งเรืองมาก

7. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี เมืองนาโพธิ์ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2530 – 2536 ท่านเป็นนักการศึกษาที่เรียนเก่ง เมื่อไปศึกษาต่างประเทศได้รับคัดเลือกให้เป็นนักเรียน Junior Marshall ของ Bull State Teachers College (นักเรียนที่มีผลการเรียนสูง) ท่านเริ่มขยายการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยีที่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ศูนย์องครักษ์

8. รองศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2536 – 2540 ท่านเป็นนักการศึกษา และนักบริหารที่มีความสามารถ ท่านมีส่วนช่วยพัฒนาภาพลักษณ์ให้กับองค์กร มีส่วนช่วยในการเสนอพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช 2517 และพัฒนาพระราชบัญญัติ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น ท่านเป็นผู้ผลักดันในการขยายพื้นที่องครักษ์เป็นผลสำเร็จ พร้อมทั้งการตั้งคณะแพทยศาสตร์และสร้างโรงพยาบาลใน มศว องครักษ์ ปัจจุบันคือ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุมณฑา พรหมบุญ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2540 – 2546 ท่านเป็นอธิการบดีหญิงคนแรกของมหาวิทยาลัย และได้รับการยกย่องเป็นครูดีเด่นด้านวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ เป็นผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงานมาก โดยยึดหลักทำงานด้วยความตั้งใจและทุ่มเทให้แก่งาน ควรแก่การสรรเสริญ ยกย่องและนำมาเป็นแบบอย่างในการทำงาน

10. ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2546 – 2554 ท่านเป็นผู้นำรากฐานการบูรณาการทั้งทางความคิด แนวทางการปฏิบัติงาน โดยการผสมผสาน อดีต ปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่อนาคตที่ยั่งยืน ท่านเป็นประธานโครงการจัดตั้งสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม ปัจจุบันคือ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ สนับสนุนการจัดตั้งวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน

11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพ.เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2554 – 2558 ท่านขับเคลื่อนนโยบายมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม ขับเคลื่อนโครงการสร้างแรงบันดาลใจรับใช้สังคม ดำเนินงานด้านกิจการเพื่อสังคม การบริการวิชาการแก่สังคม ดำเนินงานด้านเสริมสร้างภาพลักษณ์และประชาสัมพันธ์ให้มหาวิทยาลัยเป็นที่รู้จักมากขึ้น

12. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2558 - 2559 และเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ช่วงปีพุทธศักราช 2559 – 2568 ท่านได้ดำเนินนโยบาย ให้มหาวิทยาลัยฯ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้เพื่อสังคม (Learning University for Society) ส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) สืบสานและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมผลงานวิจัยหรือนวัตกรรมจนได้รับรางวัลการประกวดจากหน่วยงานต่างประเทศ สานสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานอย่างครอบคลุมระยะยาวในอนาคต (บูรพาจารย์และอธิการบดี, สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป.)

สรุป เหล่าบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อวงการพัฒนาประเทศชาติในด้านการศึกษา จากการผลิต “ครูต้นแบบ” การผลิตนักการศึกษาอย่างดีเยี่ยมออกไปรับใช้สังคม ซึ่งในช่วงวิกฤตที่วิชาชีพครูขาดแคลนนั้น ได้เกิดจากนักการศึกษาหัวก้าวหน้ามากมาย ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญและมีความทันสมัยเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ซึ่งสถานที่แห่งการทุ่มเททำงานและการวางแผนกลยุทธด้านการศึกษาให้กับประเทศไทยของบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนเกิดขึ้นที่**อาคารประสานมิตร (อาคาร 3)** แห่งนี้ทั้งสิ้น ทำให้อาคารหลังนี้กลายเป็นจุดเชื่อมโยงประวัติศาสตร์แห่งความภาคภูมิใจแก่ประชาคมประสานมิตร เพราะคุณค่าของอาคารเล็กๆ ที่มีความสัมพันธ์และความทรงจำของบูรพาจารย์หลังนี้เอง ที่เป็นฉนวนจุดประกายด้านการศึกษาให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ด้วยการออกแบบสถาปัตยกรรม ทำให้พื้นที่ใช้สอยของอาคาร สามารถปรับเป็นสถานที่ประชุมงานเพื่อวางรากฐานระเบียบแบบแผนของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงในอดีต อันเป็นจุดเริ่มต้นแข็งแกร่งนำไปสู่การพัฒนาเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา

โดยอาคารหลังนี้เอง ยังเป็นสถานที่ที่วางแผน การนำแนวคิดพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ทั้งด้านปรัชญาและวิธีสอนด้วย รวมทั้งยังเป็นสถานที่ที่สร้างผู้นำด้านจิตวิญาณ การอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของการศึกษาตลอดชีวิต ตราบจนถึงปัจจุบัน

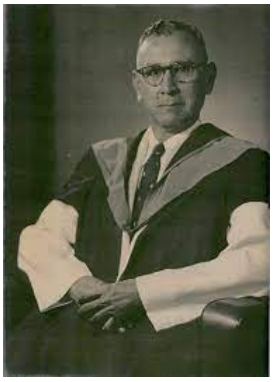

1. หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

2.ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

3.ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล (รักษาการ)

4.ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร

5.ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ศศิธร

6.ศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ศรีกาหสินธุ์

7.รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี เมืองนาโพธิ์

8.รองศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย

9.รองศาสตราจารย์ ดร.สุมณฑา พรหมบุญ

10.ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ

11.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพ.เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ

12.รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล

ภาพประกอบที่ 67 บูรพาจารย์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล.(2567).

บทที่ 4

สถาปัตยกรรม
อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

ผังบริเวณ

อาคารประสานมิตร (อาคาร 3) หรือ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ปัจจุบัน) เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2493 โดยมีนายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม สถาปนิกประจำกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ออกแบบ ซึ่งอาคารหลังนี้เป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น และมีพื้นที่ส่วนกลาง 3 ชั้น อาคารมีขนาดความกว้าง 10 เมตร ยาว 96 เมตร และมีพื้นที่ใช้สอยทั้งหมด 1,233 ตารางเมตร โดยก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2495 และเปิดใช้อาคารตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา (สมาคมสถาปนิกสยาม, 2550)

โดยอาคารมีผังเป็นรูปแนวยาว และวางตัวอาคารตามทิศเหนือ-ใต้ มีทางเข้า-ออก จากด้านถนนพื้นที่ภายในโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ด้านทิศตะวันตกติดกับบ้านเรือนของประชาชน ที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง ด้านทิศตะวันออกติดกับสระน้ำ (สระมรกต) ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นที่ตั้งของหอสมุดกลาง คณะทันตแพทย์ศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ โดยอาคารหันหน้าไปทางทิศใต้ รับกับสนามฟุตบอล หรือเรียกอีกชื่อ คือ สนามกีฬากลาง ม.ร.ว.จุรีพรหม กมลาศน์

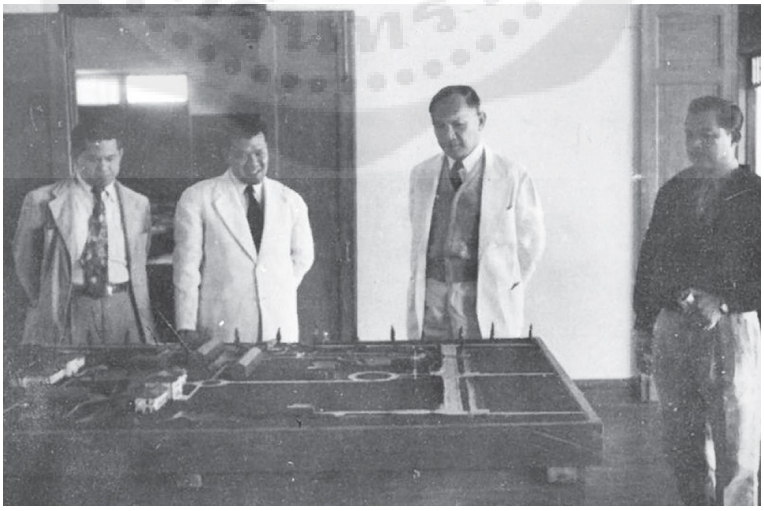

ภาพประกอบที่ 68 ศ.มล.ปิ่น มาลากุล และ ศ.ดร.สาโรช บัวศรี กำลังยืนมองผังบริเวณวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 69 ผังบริเวณวิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง (ภาพสเก็ตช์ในมุมสูง)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

หลังจากที่ ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง พ.ศ.2492 ได้ขอให้เพื่อนรักอย่าง หม่อมราชวงศ์ จุรีพรหม กมลาศน์ มาดำเนินการดูแลเรื่องอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ ความสงบเรียบร้อย รวมทั้งหอพักนิสิต โดยในช่วงแรกของการเป็นครู ท่านได้สอนหลายวิชา ทั้งศิลปศึกษา พลศึกษา ศีลธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะมนุษยศาสตร์และภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม ภายหลังพัฒนาเป็นคณะศิลปกรรมศาสตร์ ท่านได้ทำหน้าที่สอนวิชาด้านสถาปัตยกรรม เขียนแบบ ออกแบบ ถือเป็นต้นแบบของครูที่มีความรู้เกือบทุกศาสตร์ ในโอกาสที่ มศว ครบรอบ 60 ปี (2552) มหาวิทยาลัยฯ จึงนำชื่อท่านมาตั้งเป็นชื่อสนามกีฬากลาง ม.ร.ว.จุรีพรหม กมลาศน์ เพื่อเป็นเกียรติ (หอจดหมายเหตุ มศว, 2557, น.143)

อาคารประสานมิตร (อาคาร 3) แห่งนี้ถูกใช้เป็นอาคารบริหารและอาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ที่ใช้เป็นที่ตั้งของหน่วยงานต่างๆ เช่น ห้องทำงานของอธิการ ห้องสมุดกลาง วิทยาลัยวิชาการศึกษา คณะวิชาการศึกษาเป็นต้น และหลังจากได้ทำการรื้อถอนอาคาร 1 และอาคาร 2 ไปแล้วนั้น จึงทำให้อาคาร 3 หลังนี้ เป็นอาคารที่มีประวัติศาสตร์และมีความเก่าแก่มากที่สุดของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คือมีอายุการก่อสร้างอาคารมากกว่า 72 ปีแล้ว

โดยในที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ครั้งที่ 4/2565 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติคุณ รุ่งเรือง เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนากายภาพ ได้นำเสนอชื่อ หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มาตั้งเป็นชื่ออาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เพื่อเป็นเกียรติและรำลึกถึงคุณูปการที่ท่านได้ทำไว้ ซึ่งในที่ประชุมฯ ได้อนุมัติการเปลี่ยนชื่อในวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2565 เป็นต้นมา และต่อไปในหนังสือฉบับนี้ ผู้เขียนจะขอเรียกชื่อ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ แทนอาคารประสานมิตร (อาคาร 3)

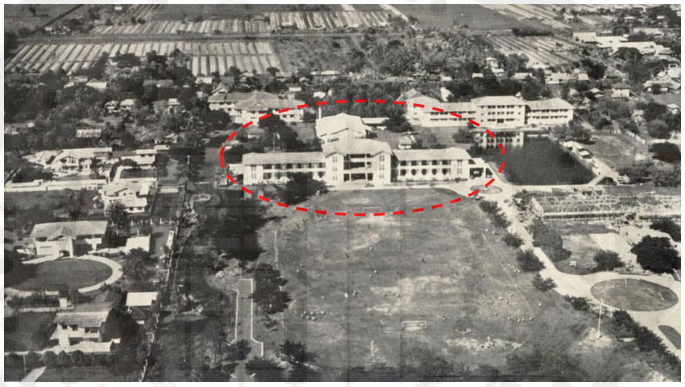

ภาพประกอบที่ 70 อาคารประสานมิตร (อาคาร3) วิทยาลัยวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงในอดีต
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 71 นักการศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ในอดีต
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ด้วยบริบทดังกล่าว จึงสันนิษฐานได้ว่า นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม สถาปนิกผู้ออกแบบอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ได้กำหนดผังอาคารให้มีลักษณะขวางตามแนวยาว รูปทรงสี่เหลี่ยมพื้นผ้าสอดรับกับพื้นที่ของสนามฟุตบอล เพื่อให้อาคารหลังนี้ มีความโดดเด่นเป็นสง่า เมื่อมองมาจากด้านฝั่งตรงข้าม (ทิศใต้) และทำถนนวนรถ โดยรอบอาคาร เพื่อให้รถยนต์สามารถนำรถไปสู่จุดเทียบที่มุขกลางของอาคารได้ รวมทั้งยังออกแบบพื้นที่โถงอาคารไว้เป็นพื้นที่ทางเข้า-ออก ของผู้ที่เข้ามาติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในวิทยาลัยวิชาการศึกษา คณะวิชาการศึกษา ห้องทำงานอธิการบดี ฯลฯ อนึ่งการวางอาคารตามทิศทางดังกล่าว ช่วยทำให้อาคารสามารถรับลมตามธรรมชาติจากสระน้ำและลมประจำฤดูกาลได้เป็นอย่างดี

ภาพประกอบที่ 72 อาคารประสานมิตร (อาคาร 3) ในอดีต (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

อีกประการหนึ่งของการวางผังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ได้วางตามทิศทางดังกล่าวนี้ คือ ผู้มาติดต่อหน่วยงาน สามารถมองเห็นอาคารได้อย่างชัดเจน ว่าทิศทางไหนด้านหน้าหรือด้านหลังที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน และเมื่อมองอาคารผ่านสนามฟุตบอล จะพบเส้นนำสายตาไปสู่ตัวอาคาร และประตูทางเข้าหลักด้านหน้าอาคาร โดยผังพื้นอาคารเป็นแบบทางเดินชิดริมอาคาร (Single-load corridor) ส่วนด้านหลัง คือ ด้านที่หันไปทางศาลาโรงอาหาร (School lunch) และมีทางเชื่อมพื้นที่จากอาคารหลังนี้ (อาคาร 3) ไปสู่อาคาร 1, 2 ดังนั้นจึงทำให้สถาปนิก ได้กำหนดแนวทางในการออกแบบรูปด้านอาคารด้านหน้าและด้านหลัง ให้มีความแตกต่างกัน

ผังพื้น

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีการวางผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้ คือ พื้นที่ส่วนกลาง โถง โถงบันได ห้องน้ำ (Public area) พื้นที่ทางสัญจร (Corridor area) และพื้นที่ใช้สอย (Functions area) ต่าง ๆ ได้แก่ ห้องเรียน ห้องประชุม และห้องพักครู-อาจารย์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ในสัดส่วนที่มีความสมมาตร

โครงสร้างอาคารฯ เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กที่ถ่ายแรงลงสู่เสาอาคารทั้งหมด โดยผังแต่ละชั้นจึงประกอบไปด้วยห้องขนาดต่าง ๆ ที่แบ่งสัดส่วนพื้นที่ ขนาดเล็ก-ใหญ่ ตามช่วงเสาได้อย่างลงตัว ซึ่งมุขกลางของอาคาร ประกอบด้วย ทางเข้าหลัก (Main entrance) โถงบันไดหลักอาคาร (Foyer) ตั้งแต่ชั้น 1 วนต่อเนื่องกันถึงชั้น 3 และมีห้องประชุมขนาดเล็ก วางขนาบอยู่บริเวณด้านหน้าอาคาร ส่วนทางด้านปีกของอาคาร ทั้ง 2 ข้างนั้น ประกอบด้วยโถงบันไดรอง ห้องน้ำอาคาร และทางเข้า-ออก (Sub entrance) รับ-ส่งผู้คนที่เข้ามาติดต่องานราชการต่าง ๆ (Drop-off) ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา

การวางผังพื้นในรูปแบบลักษณะนี้ สถาปนิกผู้ออกแบบได้ใช้วิธีคิดแบบระบบประสานพิกัด (Modular system) ที่ทำให้เกิดผังพื้นที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้พื้นที่ภายในห้องแต่ละห้องมีสัดส่วนกว้างยาวที่เหมาะสม ตามสัดส่วนการใช้งานพื้นที่ ประกอบกับโครงสร้างอาคาร ในช่วงความกว้างนั้นสามารถแบ่งพื้นที่ต่าง ๆ ในแต่ละห้องได้อย่างอิสระ โดยไม่มีเสากลางห้องให้เกะกะการใช้งาน โดยระบบประสานพิกัด ได้ส่งผลต่อเนื่องไปถึงงานสถาปัตยกรรม การวางช่องเปิดประตู-หน้าต่างที่ตรงกันทั้งภายนอกและภายในอาคาร เกิดเป็นเอกภาพในรูปลักษณ์อาคาร รวมทั้งยังช่วยเรื่องการระบายอากาศโดยใช้ลมธรรมชาติ ลดการสะสมความร้อนของอาคารที่เหมาะสม และยังส่งผลให้พื้นที่ภายในอาคารมีอุณหภูมิที่เย็นขึ้น

โดยอาคารหลังนี้เองก็มีการออกแบบเช่นเดียวกับอาคารราชการในช่วงสมัยนั้น คือ มีผังพื้นอาคารแบบสมมาตร มีมุขกลาง 2 มุข ด้านหน้าอาคารสำหรับเป็นที่เทียบรถยนต์ มีโถงทางเข้าหลักและมีโถงบันไดวนอยู่กลางอาคาร เนื่องจากบริเวณนี้เป็นจุดศูนย์กลาง ก่อนจะเดินไปยังพื้นที่ต่างๆ จึงทำให้พื้นที่ส่วนนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นจุดรวมของเส้นทางสัญจรทั้งหมด จากภายนอกสู่ภายในอาคาร ทั้งในทางสัญจรแกนระนาบแนวตั้งและแกนแนวนอนภายในอาคาร โดยมีบันไดหลักเป็นตัวจ่ายไปยังพื้นที่ห้องต่าง ๆ ซึ่งบันไดหลักอาคารหลังนี้ ได้ถูกออกแบบเป็นพิเศษ คือ ถูกออกแบบไว้ให้สำหรับวนรอบผนังโถงบันได แล้ววนกลับมาที่ระเบียงทางเดินชั้นถัดไป ซึ่งการวางรูปแบบบันไดในลักษณะนี้ ทำให้ผู้ใช้งานภายในอาคารต้องเดินผ่านลอดใต้ชานพักบันไดนี้ เพื่อไปยังพื้นที่ห้องต่างๆ แต่ด้วยระยะความสูงของโถงทางเข้าอาคาร และความงดงามของโครงสร้างบันไดไม้

จึงทำให้ผู้ใช้งานอาคารไม่รู้สึกถึงคติความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ของศีรษะ ที่ต้องเดินลอดชานพักแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะอาคารหลังนี้ ได้ถูกสร้างขึ้นในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งสังคมในยุคนี้ได้ก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่เรียบร้อยแล้ว จึงทำให้คติความเชื่อในอดีตไม่ได้ส่งผลต่อการใช้งานภายในอาคาร ณ ปัจจุบันขณะนั้น (พีรศรี โพวาทอง, 2564).

การออกแบบสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมนั้น ก่อเกิดสุนทรียะทางด้านความงามที่มีประโยชน์ใช้สอย ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ กับพื้นที่ว่างอาคาร เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและจิตใจ สอดคล้องกับเอกชาติ จันอุไรรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า วงการออกแบบนั้นมีอาณาเขตกว้างใหญ่และโยงใยในศาสตร์สาขาต่างๆ ความคิดจินตนาการของมนุษย์ไม่เคยหยุดนิ่ง การอ่านแปลนเหมือนการอ่านความคิด ส่วนการอ่านความคิดนั้น จำเป็นต้องอาศัยจิตใจ ผ่านวัฒนธรรม แง่มุม วิถีชีวิต ในกรอบเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม การศึกษาเรียนรู้ สั่งสมวิธีคิดช่วยเปิดโลกทัศน์ สู่งานสร้างสรรค์ในวงการออกแบบอย่างไม่จบสิ้น (เอกชาติ จันอุไรรัตน์, 2551 น.4)

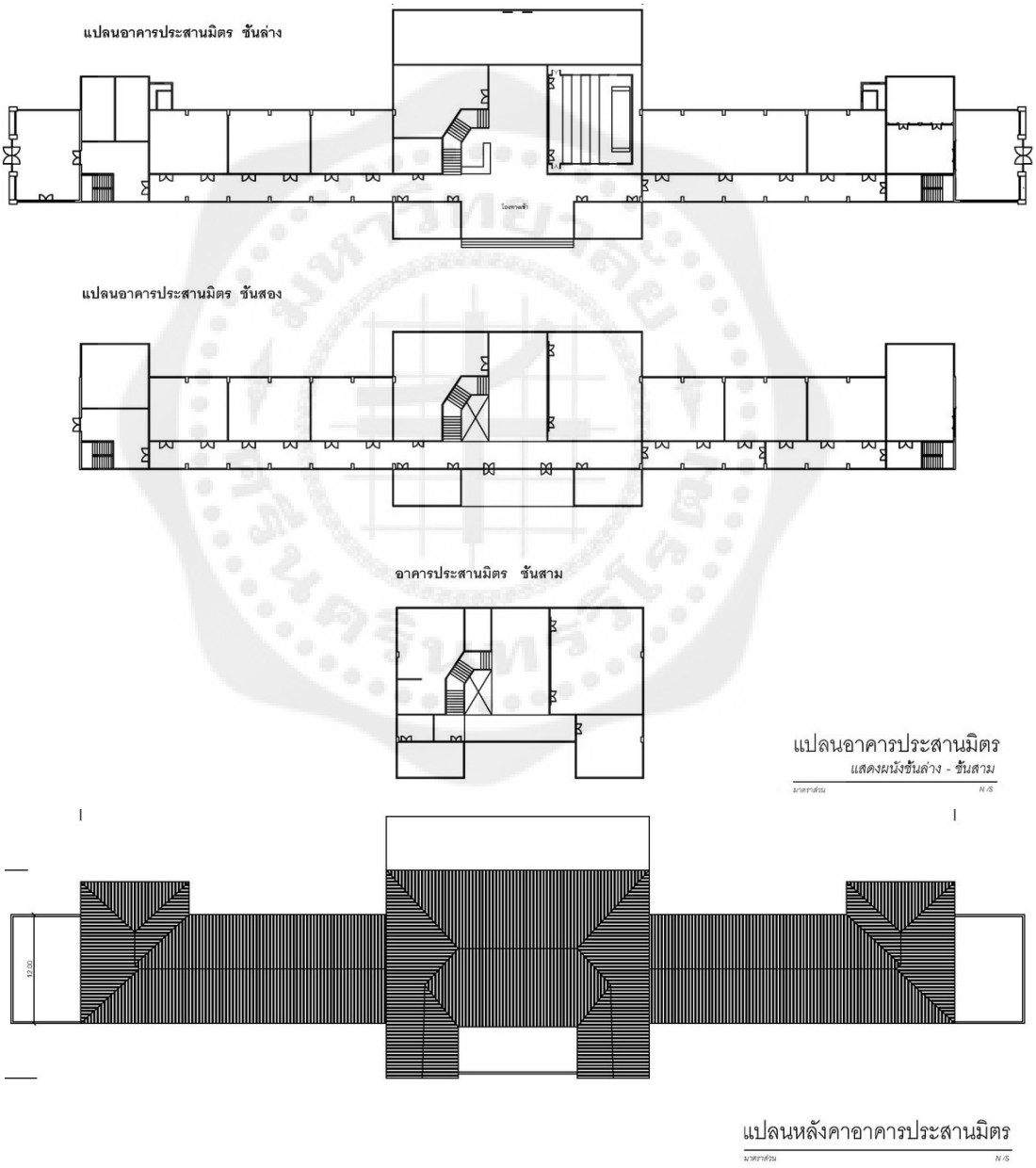

ภาพประกอบที่ 73 ผังพื้นอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, ปริญ มีทรัพย์. (2567).

รูปทรงอาคาร

เนื่องด้วยผังพื้นอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นระบบดังกล่าว จึงทำให้ตัวอาคารมีรูปทรงที่ชัดเจน สี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวยาว ตอบสนองบริบทพื้นที่และพื้นที่ตั้งของโครงการ ที่มีสนามกีฬาอยู่ด้านหน้าอาคาร ซึ่งเป็นมุมมองที่สวยงามที่สุด เพราะจะเห็นอาคารที่มีรูปทรงสมมาตรด้วยมุข 2 มุข ซ้าย-ขวา ยื่นออกมาจากตัวอาคาร 1 ช่วงเสา โดยมีตัวระเบียงกั้นกลางระหว่างมุข ทั้ง 2 มุข ซึ่งเป็นการเน้นความสำคัญของอาคาร บริเวณมุขกลางโด่ดเด่น สอดรับการผังพื้นอาคาร ที่กำหนดให้ทางเข้าหลักอยู่ที่ตรงกลางอาคาร และมีความต่อเนื่องกับโถง และบันไดหลัก ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว นอกจากนั้นมุขกลางบริเวณชั้น 2 ยังเป็นกันสาดยาวต่อเนื่อง ให้กับพื้นที่ทางเข้าชั้น 1 และผู้ออกแบบยังมีการก่อแผงผนัง (Parapet wall) ขึ้นเป็นราวกันตกของระเบียงชั้น 2-3 รวมทั้งยังมีการติดตั้งป้ายชื่ออาคารประสานมิตร ในปัจจุบัน ทำให้มุขกลางอาคารมีความงามแตกต่างจากมุมมองด้านอื่นๆ สำหรับด้านหลังอาคาร มีรูปทรงที่ยังคงสมมาตรเช่นกัน คือ เป็นแบบมีมุขกลางมุขเดียว และมีบริเวณปีกของอาคาร 2 ข้างที่เรียบง่าย ตามแบบฉบับสถาปัตยกรรมตะวันตกในประเทศไทย

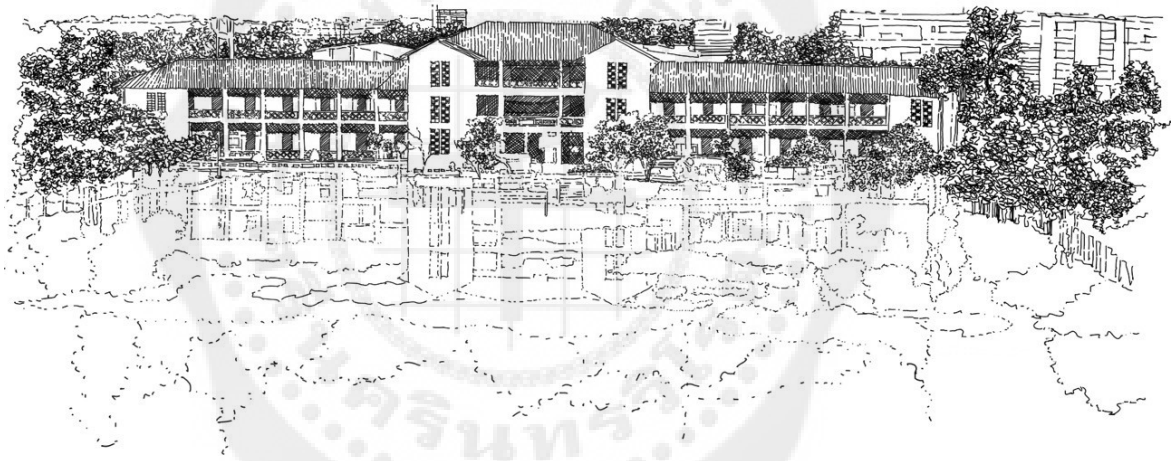

ภาพประกอบที่ 74 มุมมองด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ช่วงน้ำท่วมปี พ.ศ2526 (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

การกำหนดรูปทรงอาคารที่มีลักษณะเป็นมุข อยู่บริเวณแกนกลางเป็นประธาน เพื่อเชื่อมต่อกันด้วยตัวอาคาร ซึ่งพบมากในงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) อาคารอำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พ.ศ.2457 และอาคารกรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม พ.ศ.2462 (พีรศรี โพวาทอง, 2564, น.75,81)

ถึงแม้อาคารหลังนี้จะไม่ปรากฏรูปแบบเครื่องประดับตกแต่ง เหมือนในงานสถาปัตยกรรมตามยุคสมัยนิยมช่วงนั้น แต่กลับพบว่าอาคารต่างๆดังกล่าว ล้วนแล้วแต่มีรูปทรงแบบมุข อยู่บริเวณด้านหน้าอาคารทั้งสิ้น ซึ่งเป็นอาคารที่มีความสำคัญสูงสุดขององค์กรหน่วยงานนั้นๆ และมักจะเป็นอาคารขนาดใหญ่ โดยมีมุขกลาง ที่แสดงออกถึงสัญญะทางสถาปัตยกรรม แสดงพลังอำนาจของพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์รวม ผ่านลักษณะแกนที่สมมาตร

รูปด้านหน้าอาคาร

แม้ว่าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ จะมีผังพื้นและรูปทรงที่มีระเบียบ มีระบบประสานพิกัดกำกับอยู่ก็ตามที สถาปนิกผู้ออกแบบอาคาร (นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม) ก็ยังสามารถออกแบบรูปด้านอาคารได้อย่างสง่างาม แม้จะไม่ปรากฏรูปแบบเครื่องตกแต่งทางสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิกตามสมัยนิยม เช่น การคาดคิ้วบัวตามแนวคาน (Entablature) หรือการทำคิ้วบัว (Cornice) ที่บริเวณต่างๆ ของอาคาร แต่ด้วยการผสมผสานแบบแผนทางสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เข้ากับวัสดุและโครงสร้างอาคารสมัยใหม่ ก็สามารถสร้างความน่าสนใจให้อาคารหลังนี้ได้

สำหรับด้านหน้าอาคาร ชั้นล่างถูกออกแบบไว้สำหรับทำช่องเปิดประตูบานคู่ทั้งหมด เป็นช่องเปิดสี่เหลี่ยมเรียบ บานไม้ทึบ และมีช่องแสงธรรมชาติอยู่ด้านบนเหนือวงกบประตู ทั้งชั้น 1-2 ส่วนมุขของอาคารทั้ง 2 มุข และโถงบันไดรอง ด้านปีกทั้ง 2 ฝั่งอาคาร ถูกออกแบบไว้เป็นช่องแสงหน้าต่างไม้บานกระทุ้ง เพื่อให้สามารถเปิดรับแสง-ลมธรรมชาติได้ ผนังระหว่างช่องเปิดประตู-หน้าต่าง ก่ออิฐฉาบปูนทาสียาวตลอดแนวอาคาร ทำให้อาคารดูมั่นคงหนักแน่น ส่วนผนังกำแพงกันตกบริเวณระเบียงทางเดิน ถูกออกแบบไว้คล้ายรูปพระอาทิตย์ส่องแสง

การออกแบบรูปด้านอาคาร 3 ชั้นหลังนี้ มีรูปแบบที่สะท้อนการปกครองเป็นลำดับชั้น (Hierarchy) ที่มีความแตกต่างกันในการทำงาน และการเข้าถึงพื้นที่ภายในอาคาร ซึ่งแนวคิดหลักการออกแบบลักษณะนี้ ถูกคิดไว้ตั้งแต่สมัยเรอเนอซองส์ กำหนดให้อาคารประเภทวังในเมือง (Palazzo) ว่าชั้นไหนเป็นที่อยู่บ่าวไพร่ ชั้นไหนเป็นห้องของพ่อค้าพาณิชย์ และชั้นไหนเป็นที่อยู่เจ้าของวัง เป็นต้น รูปด้านอาคารนอกจากสะท้อนฐานานุศักดิ์เหมือนในอดีตแล้ว ยังถูกนำมาปรับใช้สะท้อนการปกครองตามลำดับชั้นที่แตกต่างกันของผู้ใช้งานทั้ง 3 ชั้นอีกด้วย เริ่มต้นจากห้องเรียน วิทยาลัยวิชาการศึกษา ห้องพักครูคณะวิชาการศึกษา และห้องอธิการบดี ตามลำดับ

หลักการนี้เป็นวิธีการพื้นฐาน สถาปนิกผู้ออกแบบอาคาร ได้เลือกใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเพื่อสื่อความหมาย และสร้างผลลัพธ์ในการรับรู้รูปทรงตามที่ตนเองต้องการ ผ่านการกำหนดรูปด้านหน้าอาคาร และเมื่อมองระยะไกลจากสนามกีฬากลาง ม.ร.ว. จุรีพรหม กมลาศน์ จะเห็นรูปทรงอาคารที่สง่างามและดูโดดเด่น ตั้งอยู่เหนือฐานที่มั่งคงแข็งแรง

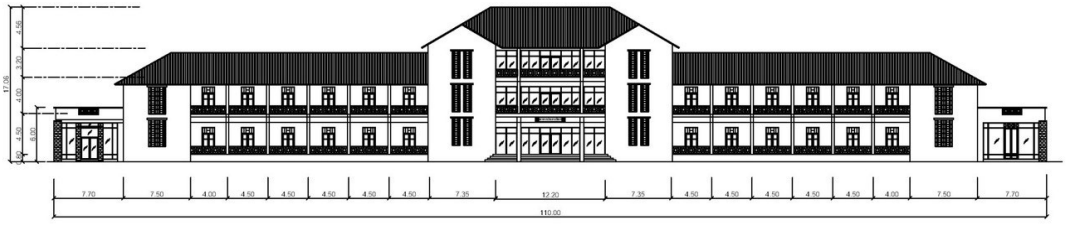

ภาพประกอบที่ 75 แบบมุมมองด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, ปริญ มีทรัพย์. (2567).

ภาพประกอบที่ 76 สถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ ด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในอดีต
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 77 สถาปัตยกรรมกับผู้ใช้งานอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

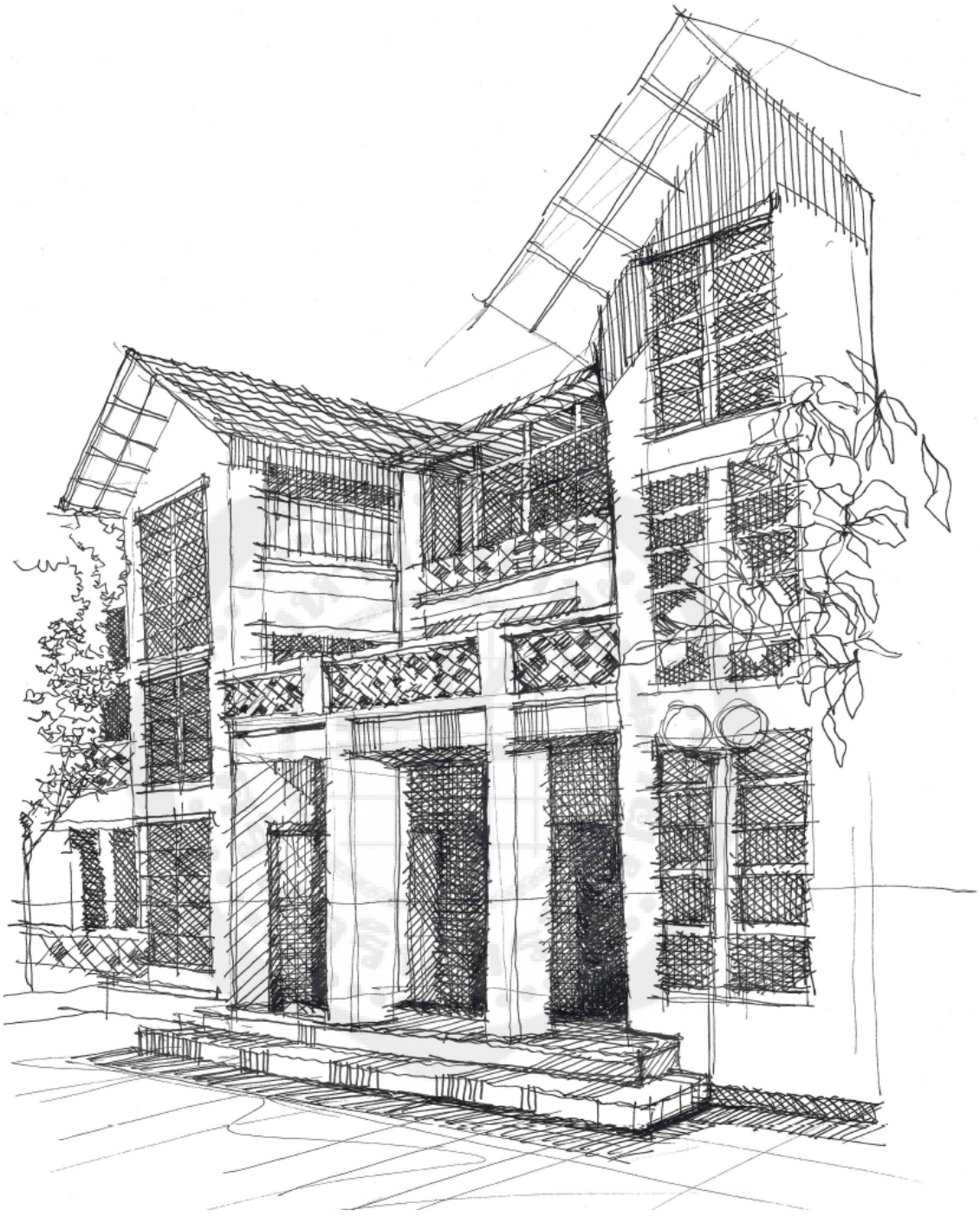

ภาพประกอบที่ 78 มุมมองทางสถาปัตยกรรม ด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ์. (2567).

ภาพถ่ายรูปด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ทีมรักบี้ของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เมื่อช่วงทศวรรษ 2490 โดยมีผู้ฝึกสอน คือ อาจารย์ ม.ร.ว.จุรีพรหม กมลาศน์ (คนกลางแถวบนสุด) ซึ่งอยู่บริเวณขั้นบันได โถงทางเข้าอาคารชั้น 1 ของอาคาร ซึ่งในเวลาต่อมา ได้เปลี่ยนชื่อสนามกีฬาตามชื่อท่านอาจารย์นามว่า สนามกีฬากลาง ม.ร.ว.จุรีพรหม กมลาศน์

และภาพถ่ายสนามกีฬากลางวิทยาลัยวิชาการศึกษา มุมมองจากชั้น 2 ด้านขวามือ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ขณะกำลังนั่งชมกีฬารักบี้ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งในฝั่งตรงข้ามของอาคารจะเห็นอาคารหลังคามุงจาก ก็คือ โรงเรียนมัธยมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาในยุคแรก

หอจดหมายเหตุ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 79 ทีมรักบี้ ของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง พ.ศ.2490 หน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หอจดหมายเหตุ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 80 ระเบียงชั้น 2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ที่มองเห็นสนามกีฬากลาง พ.ศ.2500
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

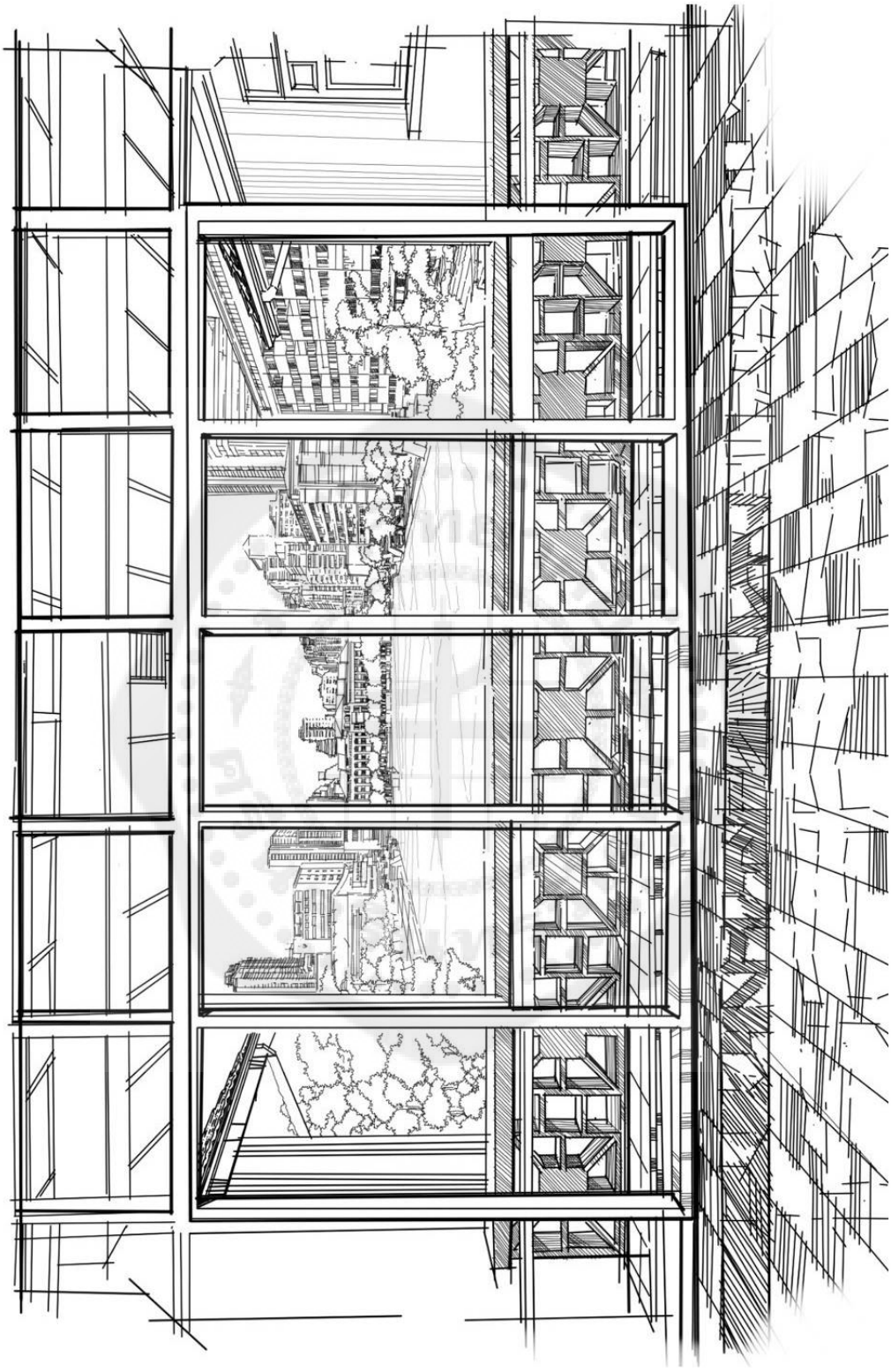

ภาพประกอบที่ 81 ระเบียงชั้น 2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

รูปด้านหลังและด้านข้าง

สำหรับด้านหลังของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ คือ ด้านทิศเหนือ สถาปนิกออกแบบรูปด้านที่แตกต่างจากด้านหน้า ซึ่งเป็นด้านที่เห็นมุขใหญ่ 1 มุข อันเป็นด้านที่ประกอบด้วยช่องเปิดหน้าต่างไม้ และช่องแสงธรรมชาติ ในระนาบแนวตั้ง โดยช่องหน้าต่างไม้ทั้งหมดมีขนาดเท่ากันและถูกแบ่งออกเป็นชุด มีรูปร่างสี่เหลี่ยมลูกฟักแบบเดียวกันหมดทั้งห้องเรียน ห้องพักครู และห้องทำงานของอธิการบดี ยาวต่อเนื่องมาจากรูปด้านหน้าอาคาร ส่วนในระนาบแนวนอนเป็นผนังคอนกรีต รวมทั้งยังเป็นด้านที่นิสิตเข้า-ออก เป็นแกนกลางของวิทยาลัยวิชาการศึกษา จากห้องเรียน (อาคาร3) สู่โรงอาหาร (School lunch) และหอพักนิสิต (อาคาร 1-2) ซึ่งเป็นมุมมองที่เฉพาะข้าราชการครูและนิสิตทุกคนได้เห็น เพราะเป็นด้านหลังของอาคาร

ภาพประกอบที่ 82 มุมมองด้านหลัง และด้านข้าง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, ปริญ มีทรัพย์. (2567).

สำหรับด้านข้างอาคาร ถูกออกแบบให้มีความต่อเนื่อง มาจากด้านหน้า-หลัง แม้จะมีองค์ประกอบที่ต่างกัน กล่าวคือ ด้านหน้ามีโครงสร้างเสาอยู่ 4 ช่วง สำหรับเป็นจุดรับ-ส่ง (Drop-off) ทางเข้ารอง สำหรับผู้ที่มาติดต่อราชการ วิทยาลัยวิชาการศึกษา และเพื่อรองรับพื้นที่ระเบียงชั้น 2 (Terrace) ของอาคารแล้ว ในมุมมองนี้เองจะพบหน้าต่างบานไม้ รวมทั้งช่องแสงหน้าต่างบานกระทุ้งบริเวณมุขที่ยื่นออกมาทั้ง 2 ข้าง ส่วนด้านหลังมีหลังคากันสาด เพื่อเป็นทางออกไปสู่อาคารต่างๆ ได้ด้วยการกำหนดระยะอย่างเป็นระเบียบ การคาดเส้นแนวระเบียง หน้าต่าง และช่องแสงธรรมชาติ ส่งผลให้รูปด้านอาคารหลังนี้ สะท้อนความมั่นใจของสถาปนิกผู้ออกแบบ ที่สื่อสารภาพลักษณ์อาคารเรื่องสัจจะเชิงโครงสร้าง และประโยชน์การใช้สอยรูปด้านข้างของอาคาร

ภาพถ่ายรูปด้านหลังของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ คือ รูปถ่ายคณาจารย์และบัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา กศ.บ. รุ่น 1 เข้าแถวรอเข้าพิธีประสาทปริญญาบัตร ณ อาคารโรงอาหารเดิม (สคูลลันช์) ถ่ายไว้เมื่อปีพ.ศ. 2497 และภาพถ่ายบริเวณชั้น 3 ของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในวันเปิดสถาบันระหว่างชาติสำหรับค้นคว้าเรื่องเด็ก เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2498 ซึ่งมี Prof. Dr. William Wall เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาของ UNESCO (คนที่สองจากซ้าย) และ พล.อ.มังกร พรหมโยธี (รมว.กระทรวงศึกษาธิการ), ศ.มล. ปิ่น มาลากุล (ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) รวมทั้ง Prof. Dr. William Line ศาสตราจารย์ทางด้านจิตวิทยา ม.โตรอนโต เข้าร่วมในพิธีเปิดสถาบัน

ภาพประกอบที่ 83 เข้าแถวรอประสาทปริญญาบัตร กศ.บ. รุ่น 1 หลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ พ.ศ.2497
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 84 เปิดสถาบันระหว่างชาติสำหรับค้นคว้าเรื่องเด็ก ที่อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ พ.ศ.2498
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

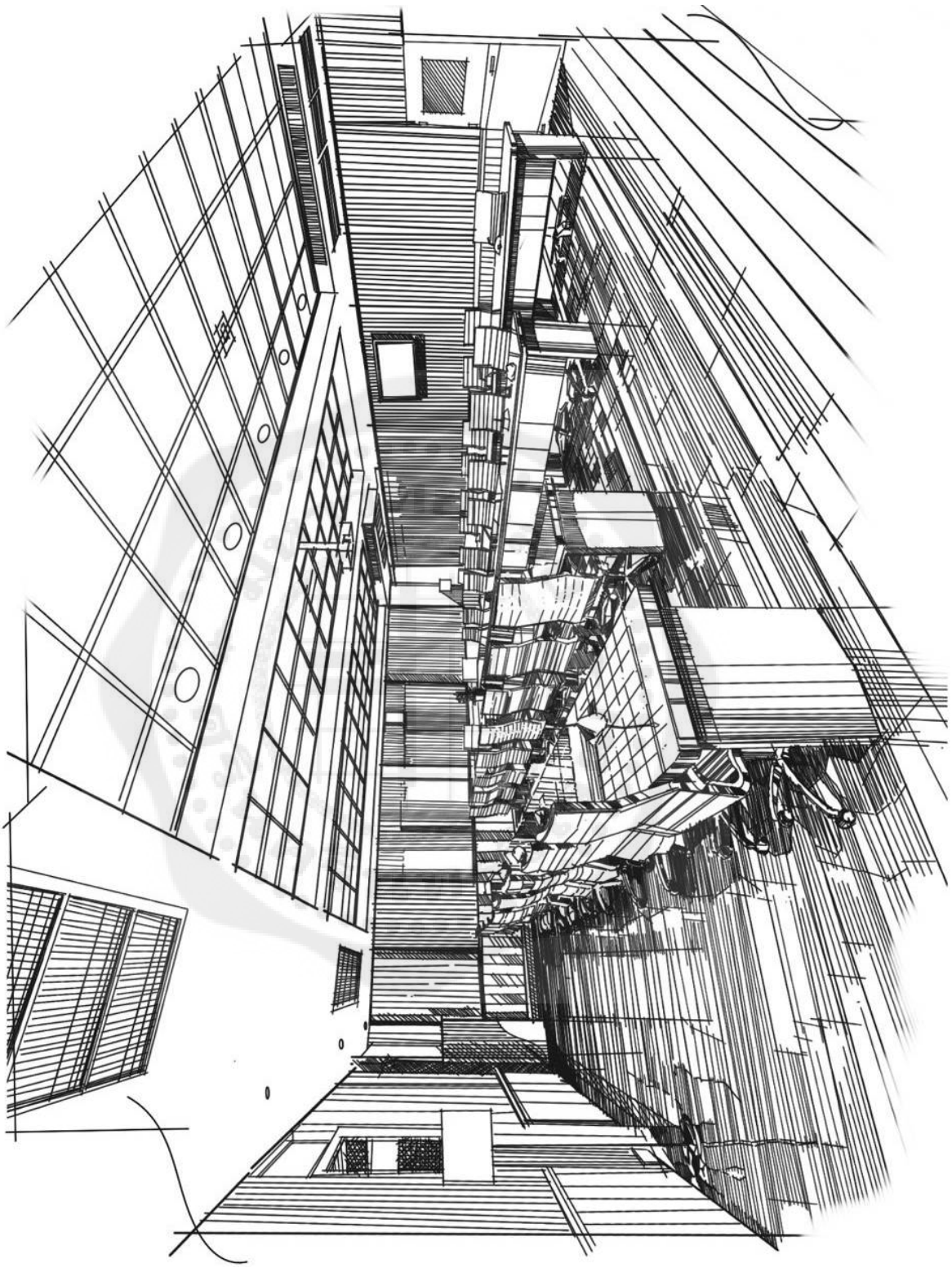

ภาพประกอบที่ 85 ห้องประชุม ชั้น 3 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในปัจจุบัน (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

ส่วนประณีตสถาปัตยกรรม

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีความประณีตศิลป์ทางสถาปัตยกรรม (Architectural details) ที่นำการผสมผสานแบบแผนทางสถาปัตยกรรมตะวันตก ที่เข้ากับวัสดุและโครงสร้างอาคารสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม สร้างความน่าสนใจให้อาคารหลังนี้ ด้วยการพัฒนาแบบเพิ่มปริมาตรมุขกลาง ด้านหน้าอาคารให้ดูโดดเด่น เมื่อมองมาจากระยะไกล โดยที่สถาปนิก จะเน้นช่องเปิดที่ต้องการเน้นเฉพาะจุด เช่น โถงทางเข้าหลัก ประตูทางเข้าภายในห้องต่างๆ และหน้าต่างช่องแสงธรรมชาติ เกิดเป็นจังหวะของรูปทรงที่สะท้อนถึงความแตกต่างและกิจกรรมภายในอาคาร รวมทั้งระเบียงทางเดินทั้ง 2 ชั้น ด้วยการทำราวกำแพงกันตก เป็นการหล่อคอนกรีตลายเรขาคณิต คล้ายกับรูปลำแสงพระอาทิตย์ (ภาพที่ 86-87) ซึ่งเป็นส่วนประณีตทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญของอาคารหลังนี้ จึงทำให้ราวกำแพงกันตก มิได้มีหน้าที่เชิงโครงสร้างและประโยชน์ใช้สอยเพียงอย่างเดียว แต่กับสะท้อนถึงความสวยงามที่ร่วมสมัยจวบจนถึงปัจจุบันอีกด้วย

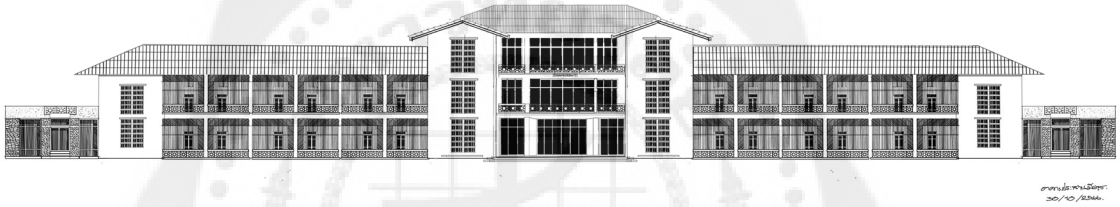

ภาพประกอบที่ 86 มุมมองด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

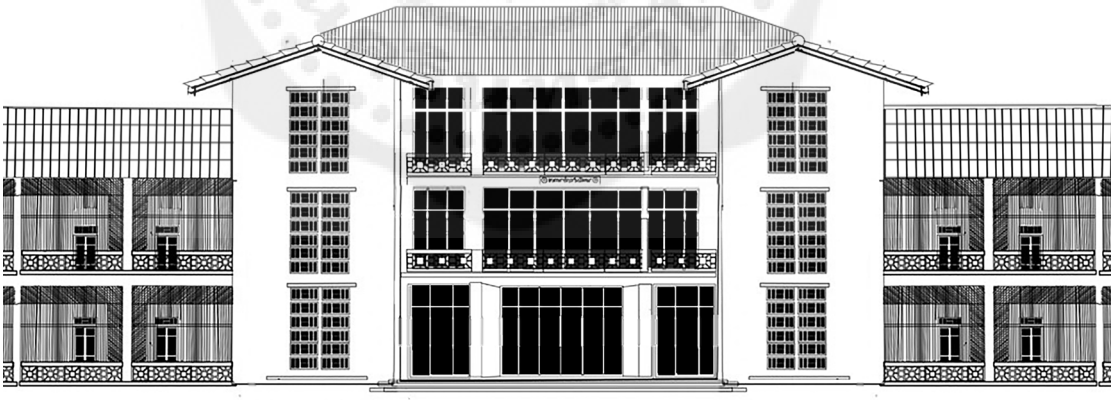

ภาพประกอบที่ 87 ขยายมุมมอง มุขด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

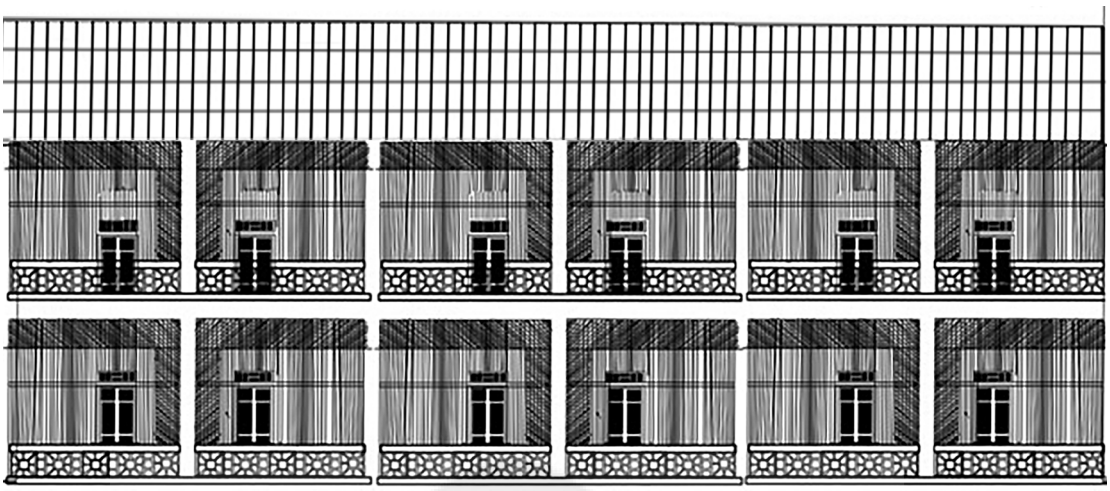

ภาพประกอบที่ 88 ขยายมุมมอง ด้านระเบียงด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

ภาพประกอบที่ 89 ขยายมุมมอง ด้านโถงบันไดรอง และด้านข้างอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

ในบริบทของการออกแบบสถาปัตยกรรม อาจประเมินคุณค่าองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ความคิด ความหมาย และความรู้สึก 1. ความคิดในการออกแบบ ที่ถูกนำเสนอโดยผู้ออกแบบเอง 2. ความหมายตัวงานที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้ใช้อาคาร ได้เข้าใจในแนวคิดของผู้ออกแบบได้ และ 3. ความรู้สึกผู้ใช้งานสามารถรู้สึกในการใช้งาน ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของความต้องการในการออกแบบ กล่าวคือ ความคิด หรือแนวความคิดในการออกแบบสะท้อนผ่านทางสถาปนิก หรือผู้ที่นำเสนอแนวความคิดในการออกแบบ โดยมีตัวงานเชื่อมโยงระหว่างแนวความคิดในการออกแบบกับผู้ใช้อาคาร ที่สะท้อนออกมาทางความเข้าใจในการสื่อความหมาย เพื่อสร้าง ความรู้สึก ในการใช้งานผ่านทางประสาทสัมผัส ของผู้ใช้งานสถาปัตยกรรมดังกล่าว (เอกพล สิระชัยนันท์, 2555, น.11)

ภาพประกอบที่ 90 มุมมองด้านหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

สำหรับส่วนประณีตงานสถาปัตยกรรม ด้านหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีรูปทรงที่ยังคงความสามารถสมมาตร มีมุขกลางมุขเดียวและมีปีกอาคาร 2 ข้างเรียบง่าย แต่มีการนำภาษาสถาปัตยกรรมคลาสสิกมาประยุกต์ใช้ให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้นอย่าง **บัวหัวเสา** ด้านหลังอาคาร นอกจากจะเป็นเสาโครงสร้างอาคารแล้ว ยังมีการเพิ่มปริมาตรของหัวเสา ให้มีความโดดเด่นด้วยการย่อมุม ซึ่งเป็นส่วนประณีตทางสถาปัตยกรรมที่มิได้มีเพียงหน้าที่เชิงโครงสร้างเท่านั้น สอดรับกับการออกแบบหน้าต่าง รูปทรงสี่เหลี่ยม ในแบบสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย ทำให้เกิดจังหวะรูปทรงของอาคารที่สะท้อนความลงตัว

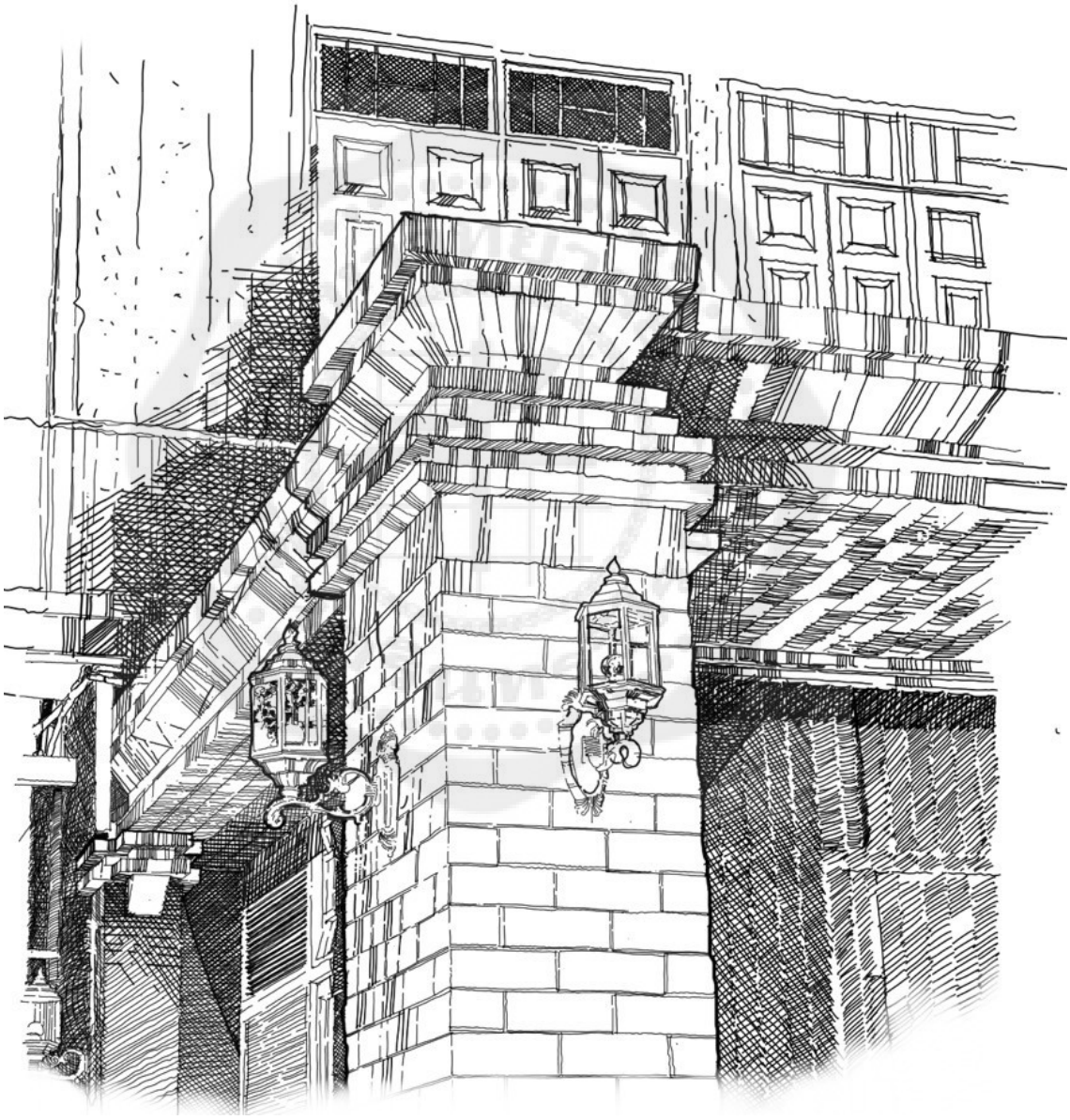

ภาพประกอบที่ 91 รายละเอียดด้านหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

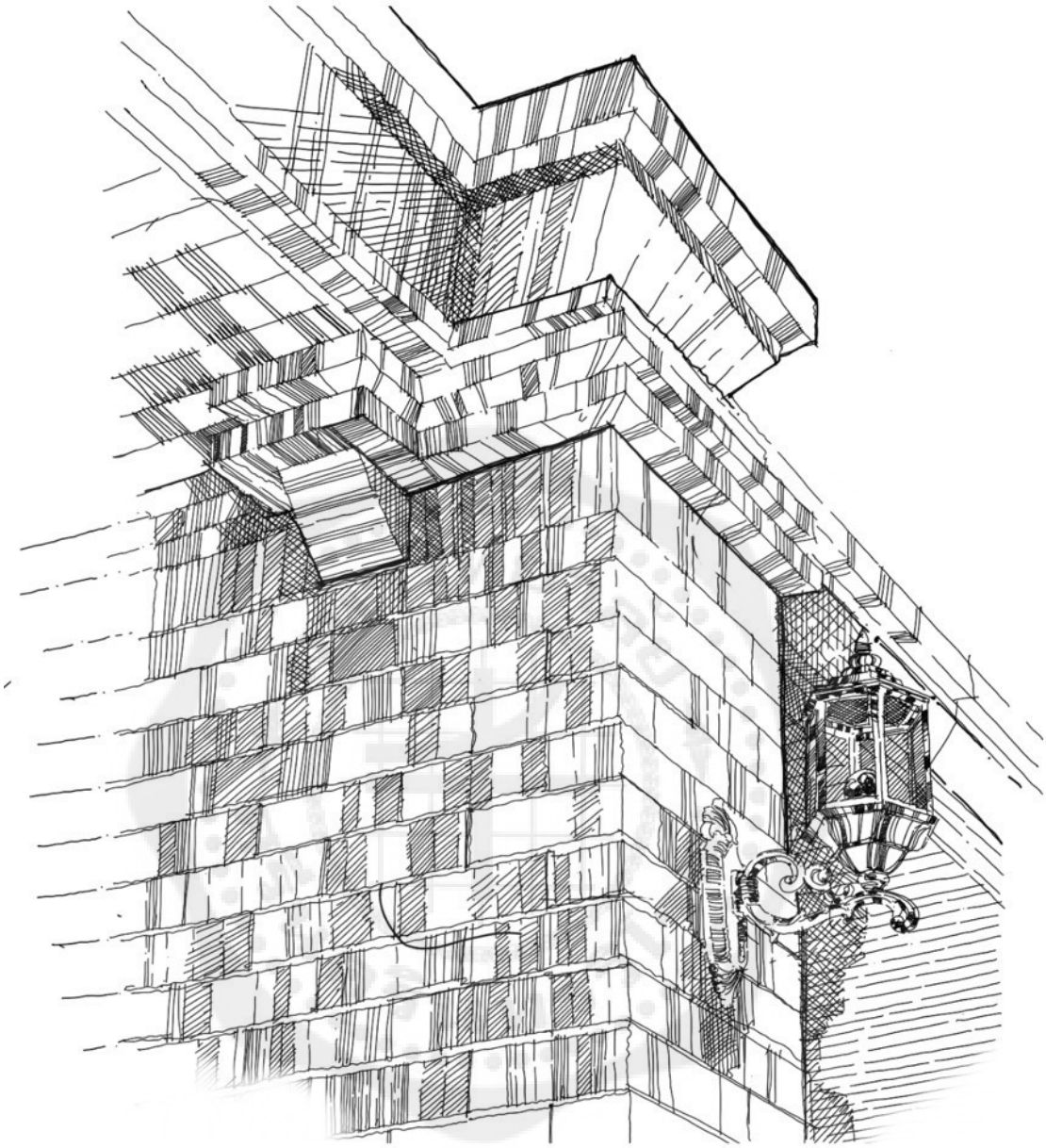

ภาพประกอบที่ 92 รายละเอียดโคมไฟด้านหลังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

บัวหัวเสาและการติดตั้งโคมไฟในลักษณะนี้ เป็นภาษาสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่มีความประณีตในงานสถาปัตยกรรม และมีให้ได้พบเห็นในประเทศไทยมา ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 5 แล้วเช่นกัน แม้ว่าอาคารหลังนี้ จะมีขนาดกว้างยาวเท่ากัน แต่เมื่อสถาปนิกผู้ออกแบบ ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านภาษาสถาปัตยกรรมคลาสสิกอย่าง นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม จึงทำให้รายละเอียดงานออกแบบทางสถาปัตยกรรมด้านหลังอาคาร ที่ตั้งอยู่เหนือฐานที่มั่นคงแข็งแรง แต่ก็ยังมีรูปแบบสวยงามอ่อนช้อยในเวลาเดียวกัน และเมื่อมองในระยะไกลจึงเห็นรูปทรงอาคารที่ดูสง่างาม

งานสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีการตกแต่งภายในที่สะท้อนถึงวิธีคิดอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับรูปลักษณ์ภายนอกอาคาร กล่าวคือ มีการแยกพื้นที่ออกเป็นสัดส่วนที่ดีมาก ทั้งห้องเรียน ห้องพักครู และห้องทำงานของอธิการบดี โดยทุกห้องจะได้รับแสง-ลมจากธรรมชาติ และมีการระบายอากาศที่ดี การตกแต่งภายในส่วนพื้นที่จึงมีไม่มากนัก

พื้นโถงทางเดินเป็นกระเบื้องหินขัดสีเทา-สีดำ เป็นเส้นย่อมุม ซึ่งเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมที่มักพบเห็นได้ ในงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณี ทำให้มุมมองของพื้นที่อาคาร เกิดความสวยงามและอ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ส่วนพื้นภายในห้องทั้งหมดของอาคารเป็นพื้นไม้สัก ผนังอาคารเป็นงานก่ออิฐฉาบปูนทาสี ส่วนประตู-หน้าต่าง เป็นบานไม้ลูกฟักทาสี ด้านช่องแสงธรรมชาติเป็นโครงไม้สักกรุลูกฟักกระจก ไม่มีฉลุลวดลายหรือมีเครื่องประดับตกแต่งแต่อย่างใด ส่วนงานฝ้าเพดานมี 2 รูปแบบ ทั้งแบบคอนกรีตเสริมเหล็กรูปวางบนคาน และฝ้าเพดานไม้ ชนิดโชว์กระทงฝ้าแบบช่องลูกฟัก (Coffered ceiling) ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งอาคาร

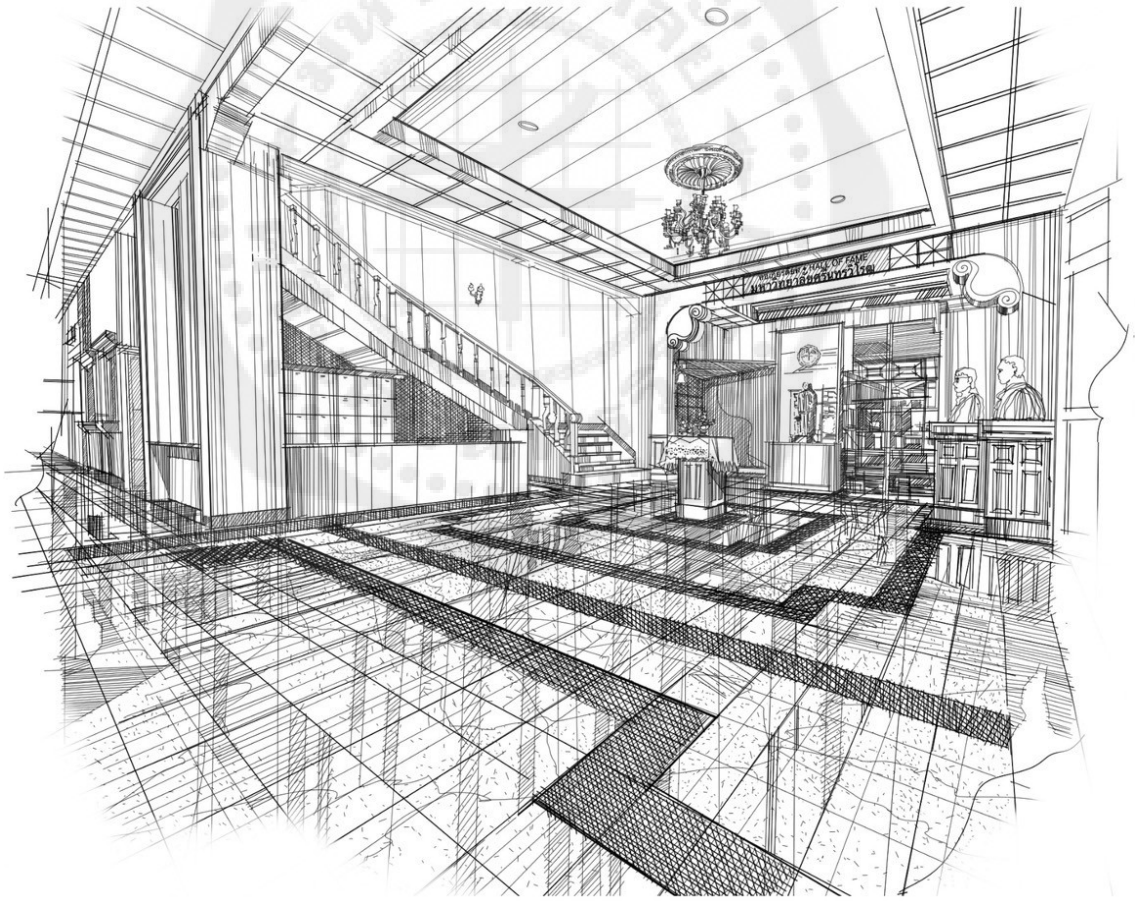

ภาพประกอบที่ 93 โถงทางเข้าหลักอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ชั้น 1 (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

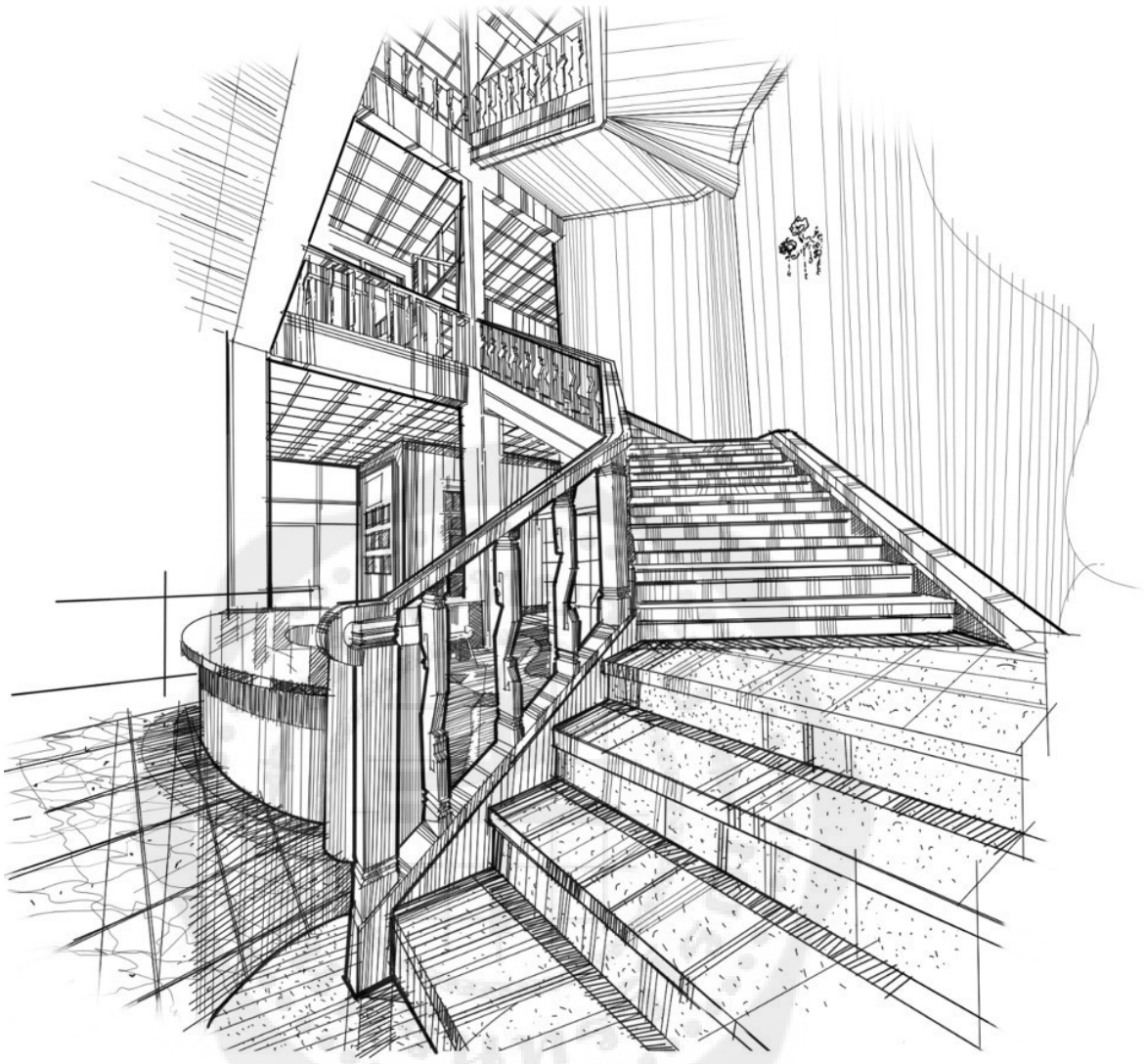

ภาพประกอบที่ 94 โถงบันไดหลักอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

มิติความสัมพันธ์ระหว่างเส้นทางและที่ว่างของพื้นที่สัญจรภายในอาคาร (Circulation) เช่น โถงทางเข้า โถงบันได และระเบียงทางเดินชั้น 1-2 นั้น คือ ส่วนที่สถาปนิกผู้ออกแบบต้องการที่จะเน้นเป็นพิเศษ เนื่องจากมุขกลางบริเวณภายในอาคารเป็นโถงบันไดหลัก ที่คอยแจกไปยังพื้นที่ต่างๆ มีลักษณะเป็นเป็นรูปสี่เหลี่ยมสูง 3 ชั้น โดยมีบันไดทอดจากชั้นล่างขึ้นถึงชั้นบน ด้วยการฝากโครงสร้างแม่บันไดไว้กับผนังอาคาร บันไดจึงเสมือนกับว่าลอยอยู่ได้โดยไม่มีเสามารับ และมีช่องแสงธรรมชาติ ที่นำแสงสว่างเข้ามาพื้นที่ภายในโถงบันได ทำให้สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกปลอดภัย และความพิเศษอีกหนึ่งประการ ที่สถาปนิกทำความพิเศษ คือ โครงสร้างบันได ที่มาจากการหล่อคอนกรีตแล้วทำพื้นผิวหินขัด (Terrazzo) สีแดง ที่ผนวกกับราวจับบันไดไม้สักสีเข้ม ตัดกับผนังก่ออิฐฉาบปูนทาสีเหลือง ได้อย่างลงตัว

การออกแบบบันไดรอง ด้านข้างอาคารทั้ง 2 ฝั่ง ถือเป็นงานส่วนประณีตทางสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ที่มีการคิดอย่างเป็นระบบ ด้วยการออกแบบโครงสร้างไม้ (Wooden stair) ที่มีความสัมพันธ์กับกับภายนอกอาคารด้วยการเจาะช่องแสงเพื่อนำแสงสว่างและลมธรรมชาติ จากภายนอกเข้ามาสู่พื้นที่ภายในอาคาร บริเวณทางขึ้น-ลงบันได เพื่อการใช้งานและเพื่อความความปลอดภัยอาคารด้วย

ภาพประกอบที่ 95 โถงทางขึ้นบันไดรองอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

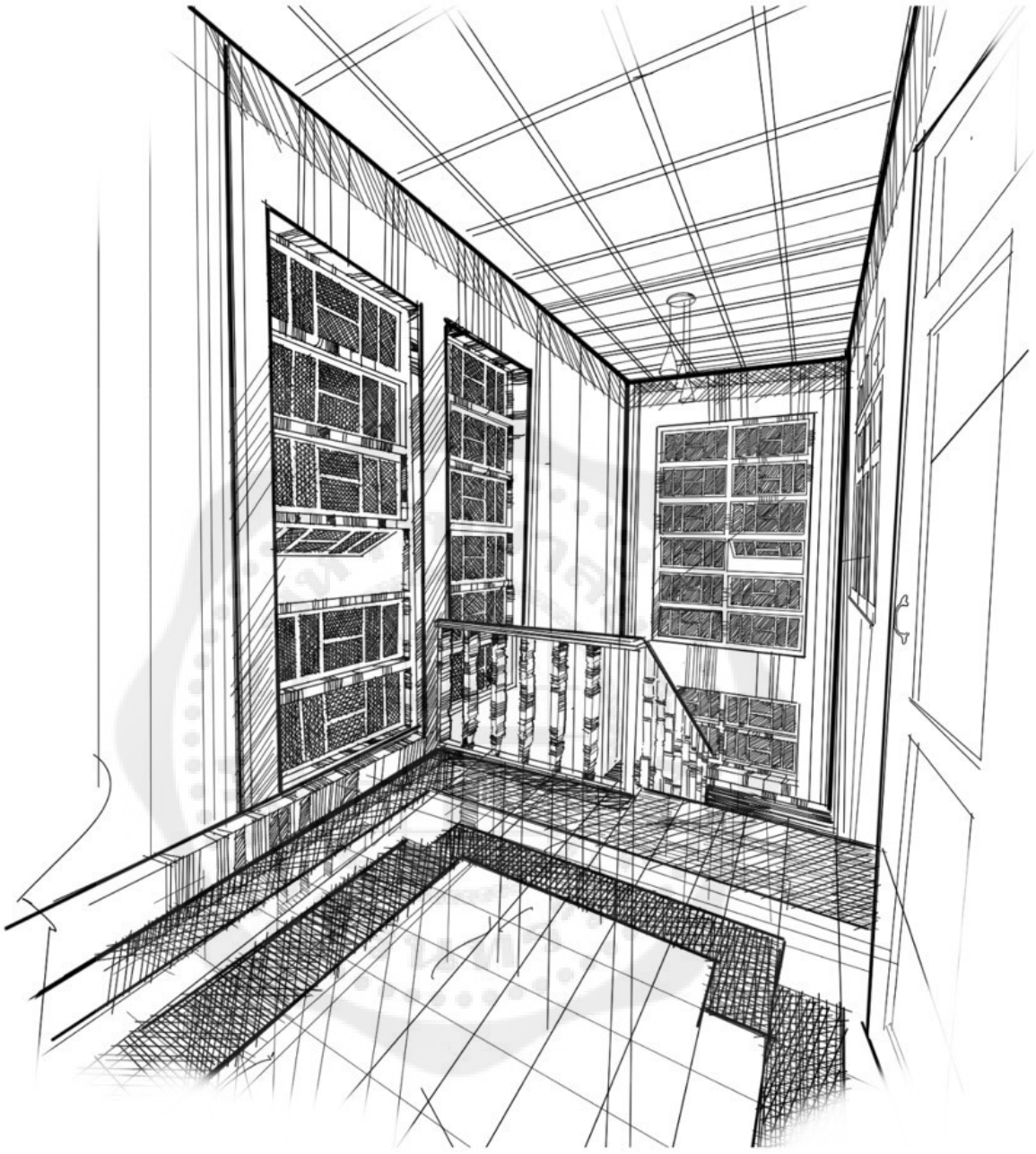

ภาพประกอบที่ 96 โถงทางลงบันไดรองอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

สถาปนิกผู้ออกแบบ ได้ใช้ไม้เนื้อแข็งในการทำโครงสร้างบันไดทั้ง 3 ส่วนหลักคือ แม่บันได (stair carriage), ลูกนอน (tread), และลูกตั้ง (riser) และราวจับบันได ลูกรงบันได กรอบหน้าต่าง ช่องแสงบานกระทุ้ง (Awning window) ซึ่งทำมาจากไม้สักสีเข้มทั้งหมด ตัดกับผนังก่ออิฐฉาบปูนทาสีเหลือง ได้อย่างลงตัว ซึ่งถือเป็นงานส่วนประณีตทางสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ที่สำคัญ

พื้นที่ส่วนโถงระเบียงทางเดิน ด้านหน้าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ หลังนี้มีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่มีการประดับตกแต่งแต่อย่างใด มีเพียงราวกำแพงกันตก ที่เป็นปูนหล่อคอนกรีต รูปลำแสงพระอาทิตย์ และการปูกระเบื้องหินขัด (Terrazzo tiles) สีเทา-สีดำ ที่ใช้ลวดลาย (Pattern floor plan) มาจากการย่อมุม ในงานสถาปัตยกรรมไทยในอดีต ซึ่งเกี่ยวข้องกับผังพื้นที่ของฐานแท่นตัวอาคาร หรือรูปทรงของเสา และส่วนยอดหรือส่วนหลังคา มาประยุกต์ใช้ในงานพื้นระเบียงอาคารหลังนี้ โดยสถาปนิกผู้ออกแบบได้กำหนดลวดลายไว้เป็นจังหวะ เพื่อไม่ให้ผู้ใช้งานรู้สึกว่ายาวไกล รวมทั้งในบริเวณทางเดินยาวตลอดแนวอาคารทั้ง 2 ฝั่ง เป็นพื้นที่ที่อยู่ชิดกับผนังภายนอก และมีฝนสาดเข้ามาในพื้นที่ จึงได้ทำการปรับระดับการปูกระเบื้องหินขัด ให้มีความลาดเอียงเล็กน้อย เพื่อให้น้ำฝนที่สาดเข้ามาที่ระเบียงสามารถไหลออกไปเองได้ อีกทั้งยังช่วยไม่ให้น้ำขังบริเวณโถงทางเดิน เพราะจะส่งผลกับความชื้นของผนังห้อง และบานประตูไม้ ทำให้เกิดความเสียหาย ด้วยการออกแบบสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆเหล่านี้ จึงทำให้อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ยังคงมีความสวยงามและแข็งแรงทนทานจวบจนถึงทุกวันนี้

โดยวิรุณ ตั้งเจริญ ได้เคยกล่าวไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นเรื่องของความสามารถในการเชื่อมโยง คนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่มีอยู่แล้ว ตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไปให้สัมพันธ์กัน โดยที่ความสัมพันธ์เช่นนั้น ไม่เคยมีมาก่อน และสามารถเห็นถึงความสัมพันธ์นั้นได้ ขณะที่คนที่มีความสร้างสรรค์ต่ำ มักมองข้ามไป (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2553 น.76)

หอจดหมายเหตุ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 97 สถาปัตยกรรมในส่วนโถงระเบียงทางเดิน อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป). วิทยาลัยวิชาการศึกษา
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

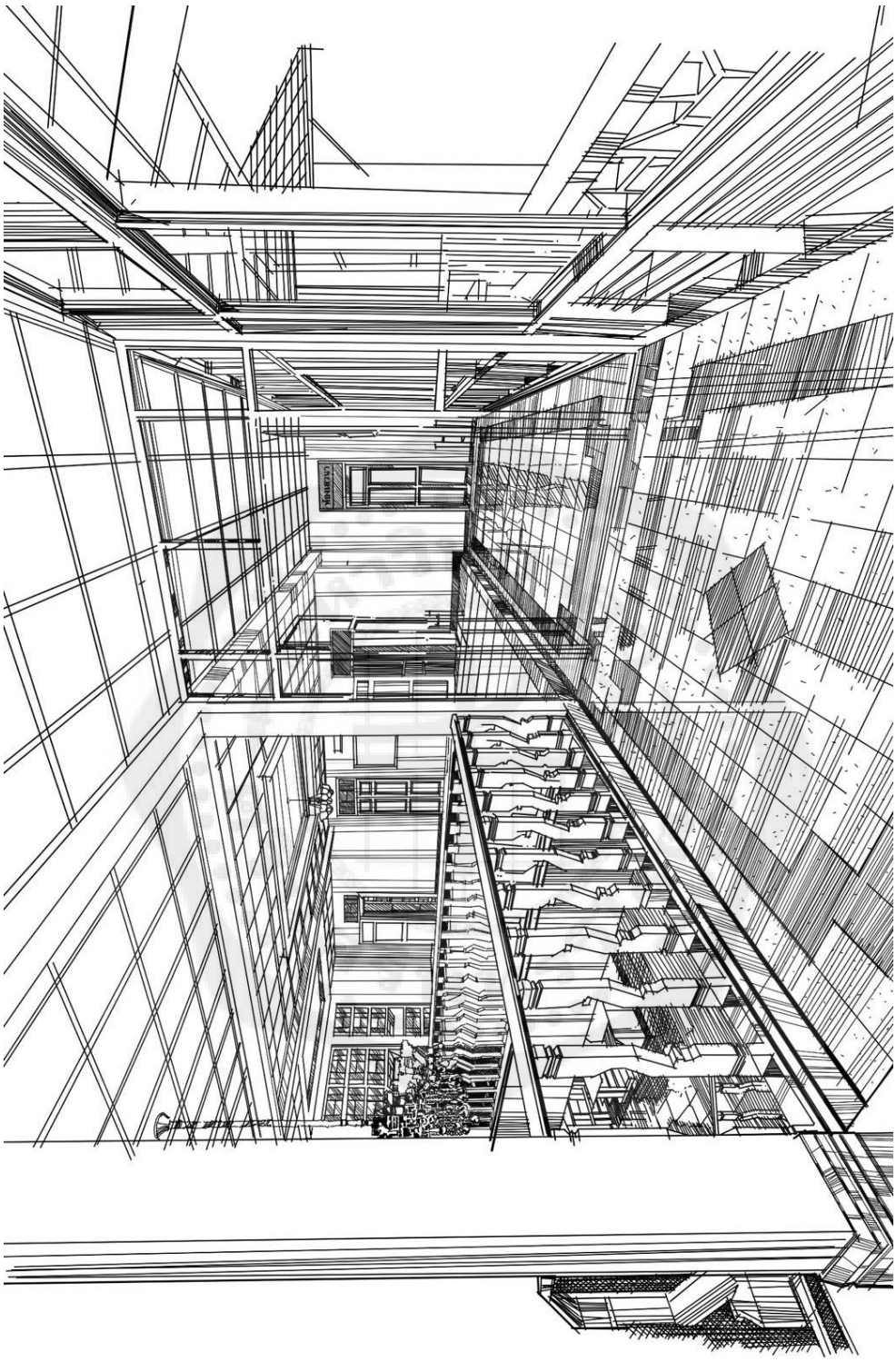

ภาพประกอบที่ 98 โถงระเบียงทางเดิน ชั้น 3 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

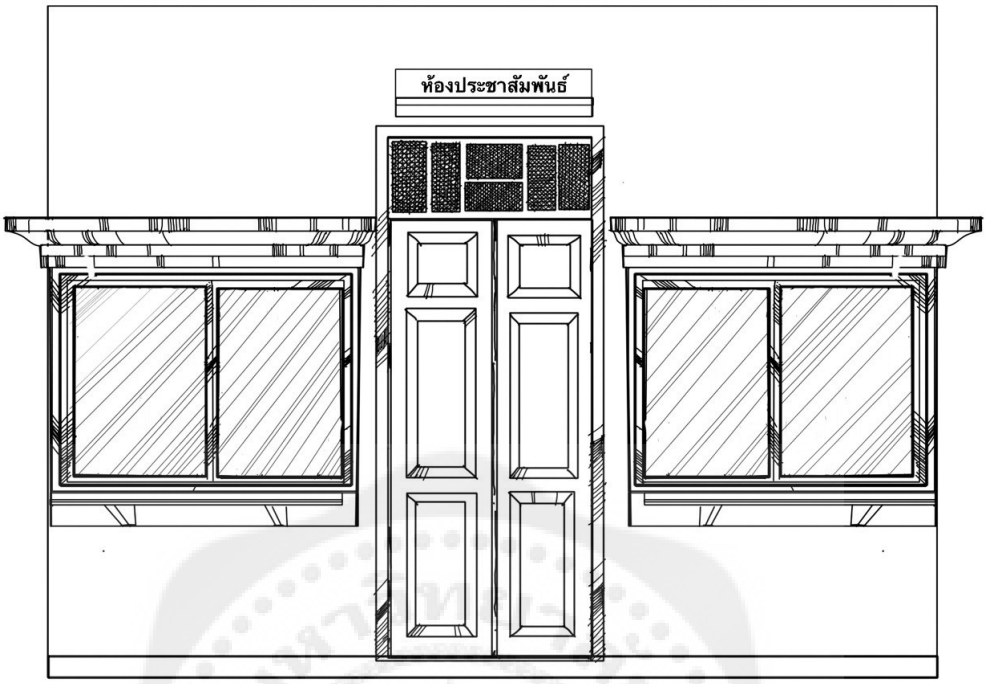

ภาพประกอบที่ 99 รายละเอียดประตูห้องประชาสัมพันธ์ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

ภาพประกอบที่ 100 รายละเอียดประตูห้องวิรุฬหวาทการ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

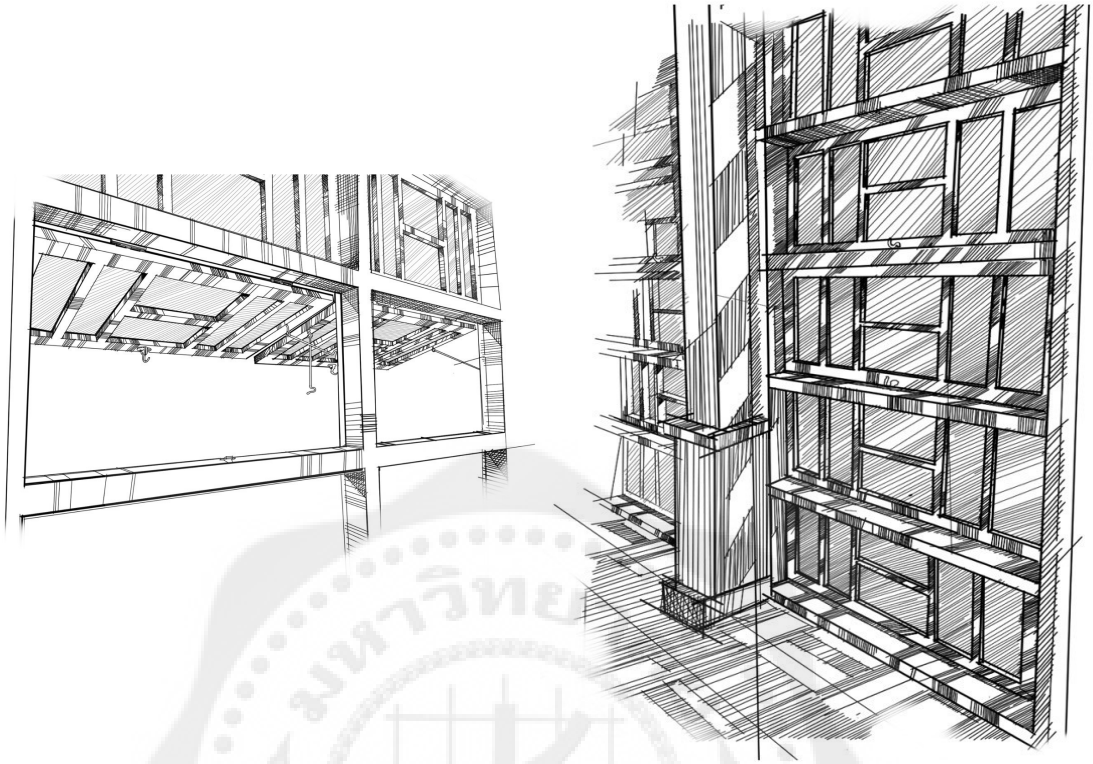

ภาพประกอบที่ 101 รายละเอียดหน้าต่างช่องแสง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

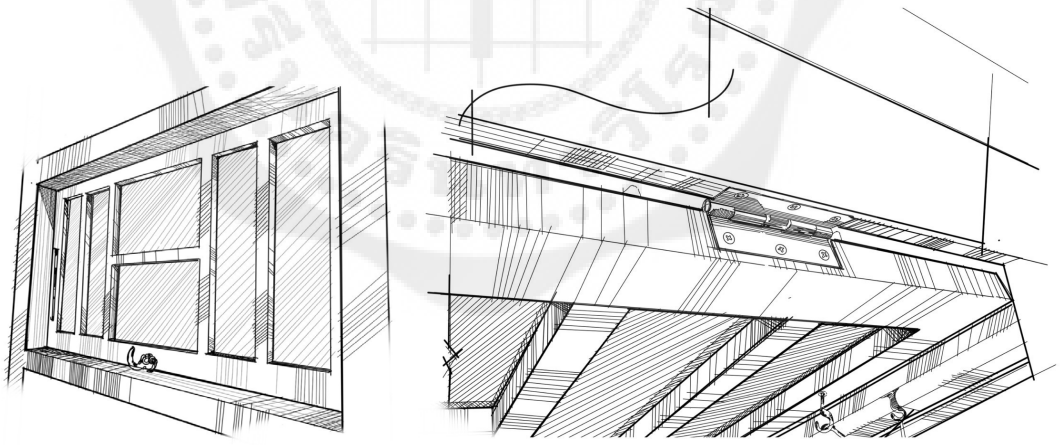

ภาพประกอบที่ 102 รายละเอียดอุปกรณ์หน้าต่างช่องแสง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

ภาพประกอบที่ 103 รายละเอียดประตู หน้าต่างทั่วไป ในอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (ภาพสเก็ตช์)
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, คุณากร ผลสุวรรณ. (2567).

สรุป งานสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานแบบแผนตะวันตก ในบริเวณเปลือกนอกของอาคาร ทำให้อาคารดูสง่างาม และทรงคุณค่า ซึ่งรูปทรงสถาปัตยกรรมกับงานระบบการก่อสร้าง วัสดุประกอบสร้างนั้น ถือได้ว่าดีที่สุดในขณะนั้น

ในส่วนงานสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ถึงแม้จะไม่มีคิ้วบัวและส่วนประกอบตกแต่งอาคารมากนัก แต่ยังคงมีความประณีตศิลป์ทางสถาปัตยกรรม ที่สวยงามลงตัวเป็นเนื้อเดียวกันทั้งภายในและภายนอกอาคาร ซึ่งเกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างสถาปนิกใหญ่ประจำกระทรวงศึกษาธิการ นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม กับวิศวกรชาวไทย (ไม่ทราบชื่อ) ที่เข้าใจขีดข้อจำกัดและศักยภาพของงานก่อสร้าง บนท้องทุ่งบางกะปิเป็นอย่างดี ซึ่งเดิมบริเวณนี้เป็นดินที่ลุ่ม เกิดในบริเวณพื้นที่ต่ำ มีสภาพพื้นที่ดินราบเรียบ ทำให้ผู้คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากการทำนาเสียมากกว่า และมักมีน้ำท่วมขังในพื้นที่ในช่วงฤดูฝน

ทำให้เกิดการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ที่ตอบสนองกับภูมิประเทศ สภาวะภูมิอากาศ (Environment) พื้นที่ตั้งตัวอาคาร (Site location) ตลอดจนฟังก์ชันการใช้สอยอาคาร (Functions) ที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Spaces) สามารถรองรับปรับเปลี่ยนจากสำนักงานที่ตั้งของหน่วยงานโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงในอดีต มาเป็นหอจดหมายเหตุ หอเกียรติยศ ห้องทำงานของอธิการบดี และที่ตั้งของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5
งานวิศวกรรม

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในปัจจุบันเป็นที่ทำการของหน่วยงานสำนักงานอธิการบดี เป็นผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่จัดทำแผนนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอน และการรวบรวมข้อมูลสถิติการศึกษา สอดรับกับบริบทของประเทศตามมาตรฐานการศึกษาของโลก ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบงานสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นในประเทศไทยที่ประยุกต์ให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ซึ่งการออกแบบด้วยระบบประสานพิกัดและความรู้ในภาษาสถาปัตยกรรมตะวันตก ได้ก่อเกิดเป็นรูปทรงอาคารที่เหมาะสมกับบริบทที่ตั้งและมีส่วนประณีตทางสถาปัตยกรรม ที่สอดคล้องกับหน้าที่ของการใช้สอย

ถึงอย่างไรก็ดีงานวิศวกรรมอาคาร กับงานสถาปัตยกรรม และการตกแต่งภายในอาคารหลังนี้มีความสัมพันธ์อย่างลงตัว ด้วยการทำงานร่วมกันของวิศวกร (ไม่ทราบชื่อ) กับสถาปนิกประจำกระทรวงศึกษาธิการของไทย นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม จึงทำให้รูปทรงอาคารมีความเรียบง่ายสง่างาม รวมทั้งยังเต็มไปด้วยองค์ประกอบความรู้ทางวิศวกรรมมากมาย ทั้งงานโครงสร้างอาคาร งานวัสดุ และงานระบบประกอบอาคาร ที่มีความทันสมัยมากที่สุดอาคารหนึ่ง แห่งท้องทุ่งบางกะปิในอดีต

วิศวกรกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย

การพัฒนาประเทศไทยในอดีต จำเป็นมากที่ต้องอาศัยความรู้จากซีกโลกตะวันตก มาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ รวมทั้งพื้นที่อาคารในหน่วยงานราชการต่าง ๆ ดังนั้นความชำนาญของสถาปนิกและวิศวกรจากต่างประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ประเทศไทยมีการว่าจ้างฝรั่งต่างชาติ มาตั้งแต่ช่วงต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ซึ่งในสมัยนั้นจะเรียกนายช่างฝรั่งที่เป็นวิศวกรว่า อินไซเนีย (Engineer) และเรียกนายช่างที่เป็นสถาปนิกว่า อาคีเต็ก (Architect) ไว้เพื่อเป็นที่ปรึกษาประจำโครงการออกแบบก่อสร้างนั้น ส่วนการพัฒนาด้านวิศวกรรมที่เป็นงานหลักอย่างแท้จริงในไทย มีการสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในช่วงเดียวกันกับสมัย รัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศเปิดรับวิทยาการใหม่ๆ จากประเทศตะวันตก โดยมี 3 ประเภท ได้แก่ วิศวกรรมสื่อสาร วิศวกรรมโยธา และวิศวกรรมไฟฟ้า (ครรชิต มาลัยวงศ์, 2546)

โดยวิศวกรคนแรกๆ ที่เดินทางเข้ามาในประเทศและมีผลงานการออกแบบก่อสร้างที่สำคัญ คือ นายคาร์โล อัลเลกรี (วิศวกรชาวอิตาเลียน) สำเร็จการศึกษาสาขาวิศวกรรมโยธา ที่นครมิลาน ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ.2432 มารับราชการในกรมโยธาธิการ ที่รัฐบาลสยาม จนถึงในช่วง พ.ศ.2459 ซึ่งยังมีผลงานให้สามารถพบเห็นในปัจจุบันมากมาย เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งอัมพรสถาน พระที่นั่งอภิเษกดุสิต วัดเบญจมบพิตร วังบางขุนพรหม วังปารุสกวัน ตำหนักจิตรลดา สะพานมัฆวานรังสรรค์ และสะพานผ่านฟ้าลีลาส เป็นต้น (พีรศรี โพวาทอง, 2564, น.122-123)

ฐานรากอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีการใช้ฐานรากคอนกรีตเสริมเหล็ก ชนิดฐานรากเสาเข็ม (Piled Foundation) คือ เป็นฐานรากที่ใช้งานร่วมกับเสาเข็มไม้ ประกอบด้วยกัน 3 ขนาดดังนี้

1. ฐานราก F1 ขนาด 2.20 x 2.20 x 0.50 ม. เสาเข็มไม้ 5”x 5 ม (Safe load 1.3 ton.)
2. ฐานราก F2 ขนาด 1.20 x 15.00 x 0.50 ม. เสาเข็มไม้ 5”x 5 ม. (Safe load 1.3 ton.)
3. ฐานราก F3 ขนาด 1.30 x 1.30 x 0.45 ม. เสาเข็มไม้ 5”x 5 ม. (Safe load 1.3 ton.)

โดยในอดีตเสาเข็มไม้ เป็นเสาเข็มที่หาได้ง่าย มีน้ำหนักเบา ราคาถูก สามารถขนส่งได้สะดวก แต่รับน้ำหนักได้น้อย จึงจำเป็นต้องตอกเสาเข็มไม้เป็นกลุ่มๆ ซึ่งจะส่งผลให้มีฐานรากนั้นขนาดใหญ่ เมื่อเลือกใช้เสาเข็มประเภทนี้เราควรทำการตอกให้ต่ำกว่าระดับน้ำใต้ดิน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการผุกร่อนจากปลวก เนื่องจากเสาเข็มจะเป็นตัวช่วยรองรับน้ำหนักอาคาร และกระจายลงไปใต้ดิน เหมาะสำหรับพื้นดินที่ไม่หนาแน่นมากนัก เพราะหากไม่มีเสาเข็มฐานรากก็ไม่สามารถรับน้ำหนักของอาคารได้ เพราะพื้นที่บริเวณนี้ในอดีตเป็นที่ลุ่ม ทุ่งนาเดิม ซึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานครฯ ปัจจุบันจะมีระยะพื้นดินแข็งอยู่ลึกลงไปประมาณ 17 - 23 เมตร เป็นต้น

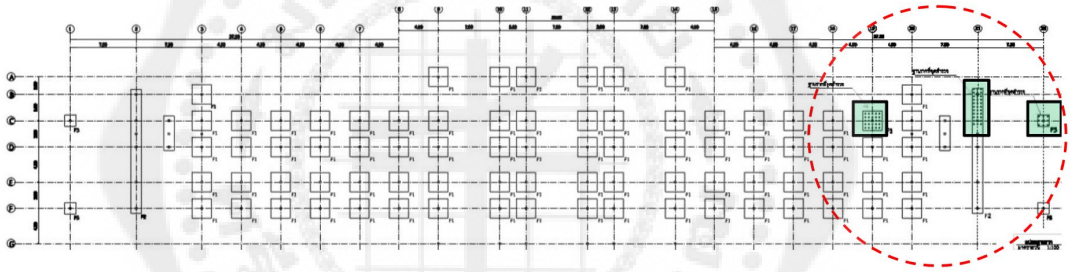

ตำแหน่งที่ขุดสำรวจฐานราก

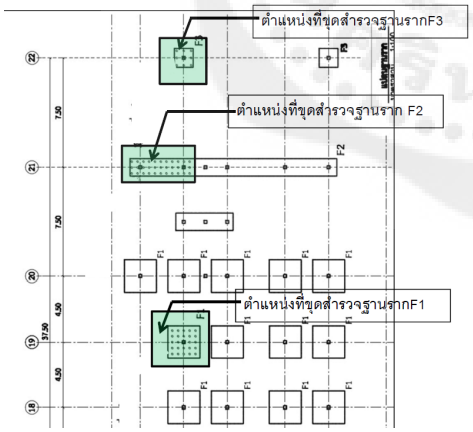

ทำการสกัดพื้น ขุดดินเพื่อสำรวจฐานราก

ภาพประกอบที่ 104 แบบโครงสร้างพื้นชั้นล่าง และตำแหน่งขุดสำรวจฐานราก อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

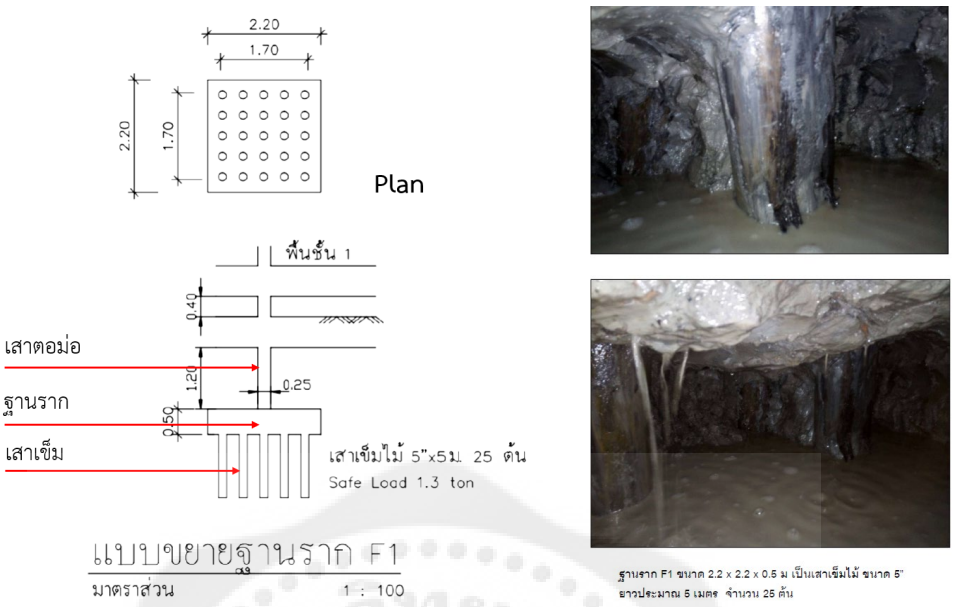

ภาพประกอบที่ 105 แบบขยายฐานราก F1 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร. (2560). บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

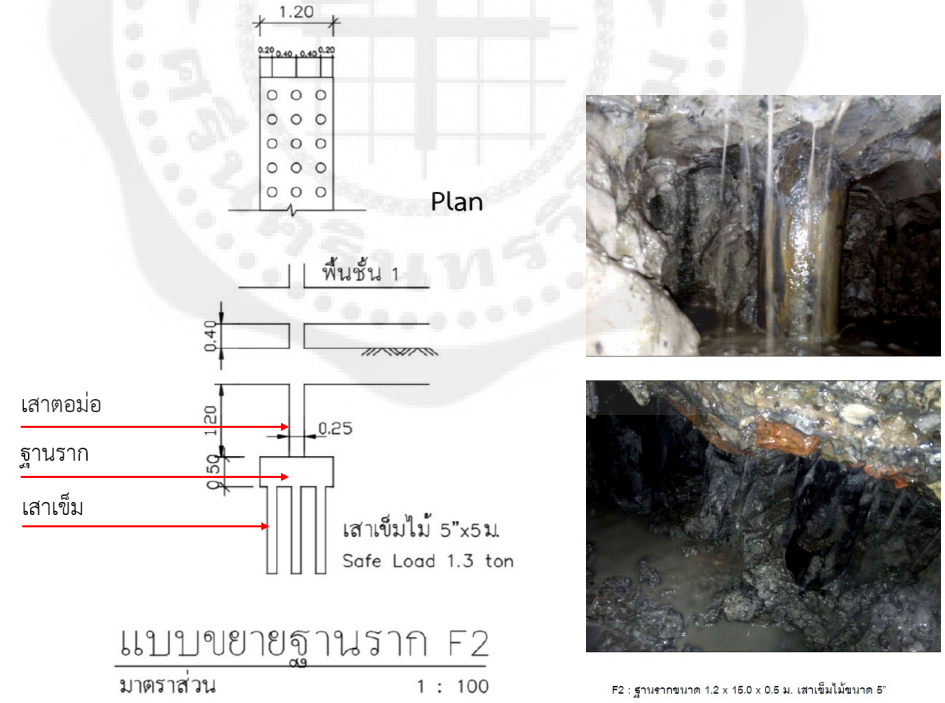

ภาพประกอบที่ 106 แบบขยายฐานราก F2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

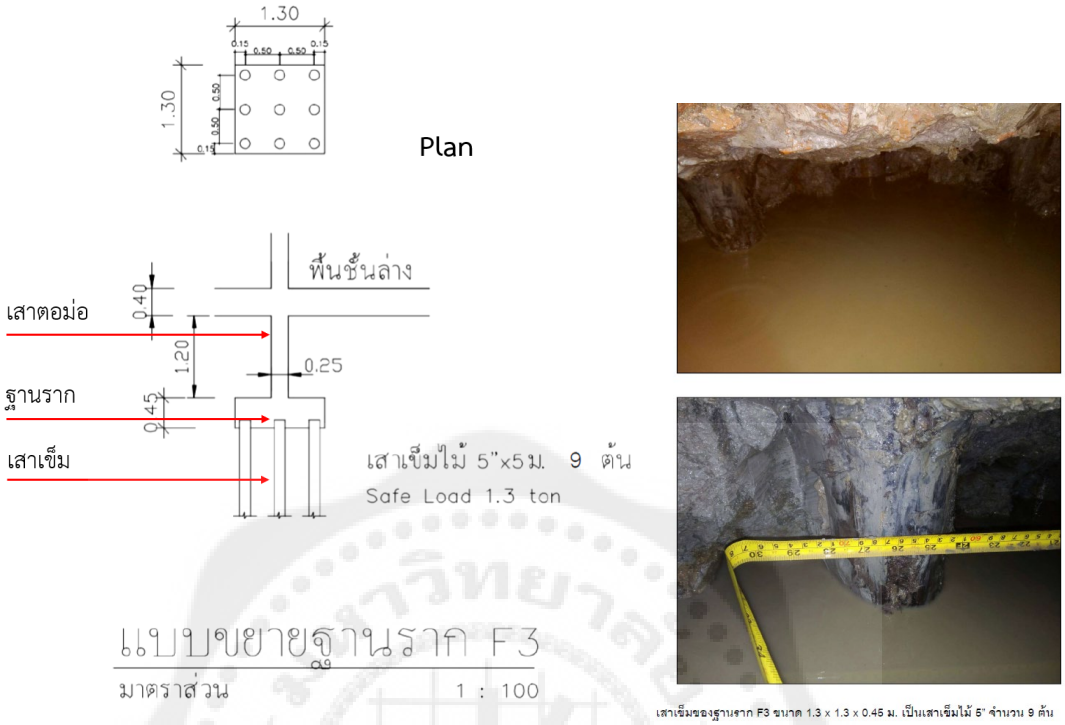

ภาพประกอบที่ 107 แบบขยายฐานราก F3 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากการศึกษาจึงสันนิษฐานว่า วิศวกรเลือกใช้ฐานรากระบบนี้ เพราะพื้นดินในบริเวณนี้เดิมมีความคงตัว (Stabilized) มาตั้งแต่สมัยก่อน แม้ระยะเวลาจะผ่านมาแล้ว มากกว่า 72 ปีมาแล้ว ฐานรากของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ยังคงอยู่ในสภาพดี เนื่องจากอาคารทั้งหลังถูกวางอยู่บนบานรากชุดเดียวกัน การกระจายแรงลงสู่พื้นดินสม่ำเสมอเท่าๆ กันทั้งอาคาร จึงทำให้มีการทรุดตัวน้อยมาก และทรุดตัวอย่างสม่ำเสมอกัน โดยมิได้ทรุดเอียงไปทางใดทางหนึ่ง

ซึ่งในอดีต การก่อสร้างฐานรากรับผนังคอนกรีตเสริมเหล็กอาคารหลังนี้ ถือได้ว่าเป็นอาคารสาธารณะขนาดใหญ่ จึงจำเป็นที่ต้องใช้ปูนซีเมนต์จำนวนมากในการก่อสร้าง ซึ่งก็ไม่ใช่ปัญหาใหญ่แต่อย่างใด ซึ่งหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ เดอะ บางกอก ไทมส์ (The Bangkok Times, 1915) ที่เคยตีพิมพ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ถือเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับแรกๆ ที่เผยแพร่ในสยาม และมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสารแก่ชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในขณะนั้น ได้กล่าวว่า ประเทศไทยสามารถผลิตปูนซีเมนต์ใช้ได้เอง เพื่อทดแทนการนำเข้าตั้งแต่ในช่วงมีการตั้งบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (The Siam cement factory at bangsue) เมื่อปี พ.ศ.2456 แล้ว. (พีรศรี โพวาทอง, 2564, น.127)

พื้นอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

โครงสร้างพื้นชั้น 1 เป็นคานคอนกรีตเสริมเหล็ก จากนั้นจึงวางตงไม้และปูพื้นไม้ทับไปด้านบน มิได้มีการวางแผ่นคอนกรีตโค้งพาดที่บ่าคาน แล้วฉาบปูนทับด้านบนไว้เพื่อป้องกันเหมือนในปัจจุบัน จึงทำให้ความชื้นจากใต้ดินผ่านเข้าสู่ตัวอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นชั้นล่างทุกห้องเป็นประจำ

ส่วนพื้นทางเดินชั้น 1 ซึ่งไม่ได้รับน้ำหนักมากนัก วิศวกรจึงทำการออกแบบให้เป็นพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กชนิดถ่ายน้ำหนักไปทางเดียว โดยมีน้ำหนักของผนังห้องและผนังทางเดินที่ก่อด้วยอิฐช่วยกดทับให้เกิดความมั่นคง พื้นทางเดินปูทับด้วยกระเบื้องลายหินขัด สีเทาและสีดำ สลับลายขนาด 0.20 x 0.20 ม. ปูแบบเส้นตรง (Straight Lay pattern)

ภาพประกอบที่ 108 การสำรวจโครงสร้างพื้นชั้นที่ 1 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

โครงสร้างพื้นชั้น 2 เป็นคานคอนกรีตเสริมเหล็กที่แขวนจากคานขอบ (Spandrel Beam) ขนาดใหญ่ด้านบน ซึ่งจะเป็นคานที่อยู่เหนือช่องว่าง เหนือระดับขอบบนของแนวผนังก่ออิฐ เช่น หน้าต่างและประตูทั้งหมดยาวตลอดแนว นอกจากนี้คานคอนกรีตเสริมเหล็กนี้ ยังทำหน้าที่คือ เพื่อรองรับตงไม้และพื้นไม้ของชั้น 2 และช่วยรับน้ำหนักของแผ่นฝ้าเพดานไม้ของห้องชั้นล่างไว้ด้วย โดยคานคอนกรีตเสริมเหล็กนี้ จะพาดเป็นตาราง 4 เหลี่ยมตามระยะประสานพิกัดที่กำหนดไว้

ส่วนพื้นทางเดินชั้น 2 ซึ่งไม่ได้รับน้ำหนักมากเช่นกัน วิศวกรจึงทำเป็นพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กชนิดถ่ายน้ำหนักไปทางเดียว โดยมีน้ำหนักของผนังห้องและผนังทางเดินที่ก่อด้วยอิฐช่วยทำให้มั่นคง ส่วนพื้นทางเดินปูทับด้วยกระเบื้องหินขัด สีเทาและสีดำสลับลาย ขนาด 0.20 x 0.20 ม. แบบเส้นตรง (Straight Lay pattern) ส่วนพื้นภายนอกบริเวณระเบียง เป็นกระเบื้องดินเผา ขนาด 0.20 x 0.20 ม. ปูแบบเส้นทแยงมุม (Diagonal pattern)

ภาพประกอบที่ 109 การสำรวจโครงสร้างพื้นชั้นที่ 2 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล.(2567).

โครงสร้างพื้นชั้น 3 เป็นคานคอนกรีตเสริมเหล็กลักษณะเดียวกับคานรับพื้นชั้น 2 ของอาคาร โดยถ่ายแรงลงบนคานใหญ่ชุดเดียวกัน และวางไม้ตง ไว้ที่ระยะ 0.30 – 0.40 ม. ซึ่งจะทำหน้าที่รับน้ำหนักพื้น ซึ่งพื้นไม้ที่ใช้นั้น มีความหนาไม่น้อยกว่า 1.5 - 2 นิ้ว ส่วนความกว้างขนาด 2 X 8 นิ้ว แนวในการวางจะวางตั้ง โดยวางตามความยาวของไม้พื้นเข้ากับไม้ตง โดยมีลักษณะการวางพื้นไม้ทับหน้าแบบวางเว้นช่อง ตามวิศวกรที่ควบคุมหน้างานพิจารณาถึงความเหมาะสม

ผนังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

โครงสร้างผนังอาคารหลังนี้มีผนังก่ออิฐ 2 แบบ คือ ผนังก่ออิฐครึ่งแผ่น สำหรับผนังภายในอาคาร จะเป็นการก่ออิฐที่วางแผ่นอิฐมอญตามความยาวของผนัง ทำให้ผนังมีความหนาเป็นปกติ และเมื่อฉาบปูนเสร็จแล้วจะหนาประมาณ 10 เซนติเมตร ส่วนผนังภายนอกอาคาร เป็นแบบผนังก่ออิฐเต็มแผ่น ซึ่งเป็นการก่ออิฐที่วางแผ่นอิฐมอญตามขวางของผนัง ทำให้ผนังนั้นมีความหนามากกว่าปกติ และเมื่อฉาบปูนแล้วผนังจะมีความหนา 20 เซนติเมตร ซึ่งข้อดีคือ สามารถช่วยในเรื่องการป้องกันความร้อนและเสียงที่เข้ามาสู่ตัวอาคาร ทั้งยังมีประโยชน์มากในการปรับปรุงอาคารในอนาคต เพราะสามารถกรีดผนังและปรับเปลี่ยนเป็นการเดินท่องานระบบประกอบอาคารได้ เช่น งานระบบไฟฟ้าและงานระบบสุขาภิบาล แบบสมัยใหม่ได้

ส่วนผนังอาคารในส่วนมุขโถงกลางของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธินั้น เป็นการก่ออิฐที่มีความหนาและแข็งแรงเป็นพิเศษ เนื่องจากผนังในส่วนนี้ต้องแบกรับน้ำหนักของบันไดหลักทั้งหมด (บันไดท้องเรียบ) ผ่านลูกตั้ง-นอน ทำแบบเทคอนกรีตเสริมเหล็กและทำผิวหน้าหินขัดสีแดง

ทางด้านชุดหน้าต่างโถงกลางอาคาร ซึ่งเป็นแนวผนังที่ต้องรับน้ำหนักของอาคารแล้ว สถาปนิก-วิศวกร ผู้ออกแบบยังได้ลดความทึบตันของผนังลง โดยการปรับเปลี่ยนเป็นหน้าต่างยาวตลอดแนว เพื่อช่วยลดน้ำหนักอาคาร และเปิดให้แสงธรรมชาติเข้ามาสู่พื้นที่ภายในอาคารได้มากขึ้น

ภาพประกอบที่ 110 โครงสร้างผนัง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

บันไดอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

โครงสร้างบันไดของอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอาคาร เนื่องจากมีโครงสร้างซับซ้อน วิศวกรผู้ออกแบบจึงทำการออกแบบให้สอดรับกันระหว่างงานคอนกรีต (Concrete) งานเหล็กเส้น (Rebar) และงานไม้ (Wood) ส่วนลูกกรงบันได-ราวบันไดไม้ที่ทอดตัวยาวขึ้นไป ตั้งแต่ชั้น 1-3 ได้อย่างลงตัว

โดยวิศวกรกำหนดให้มีคานคอนกรีตเป็นลูกตั้ง ฝังอยู่ในผนังก่ออิฐรับน้ำหนัก ที่เวียนขึ้นไปตามรูปบันได ด้วยการยึดปลายด้วยเหล็กรูปพรรณเป็นแม่บันได เช่นเดียวกับชานพักบันได จากนั้นจึงเทคอนกรีตเป็นลูกนอนบันได และใช้หินขัดสีแดงปิดทับหน้าทั้งพื้นชานพัก และลูกตั้ง ลูกนอน ขนาด ก.0.25 X ย.2.00 X ส.0.17-0.18 ซม. ส่วนบันไดรอง ทั้ง 2 ด้านมีขนาดเล็กกว่าบันไดหลัก วิศวกรจึงออกแบบเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด ขนาด ก.0.25 X ย.1.20 X ส.0.17-0.18 ซม.

ภาพประกอบที่ 111 โครงสร้างบันไดหลัก อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

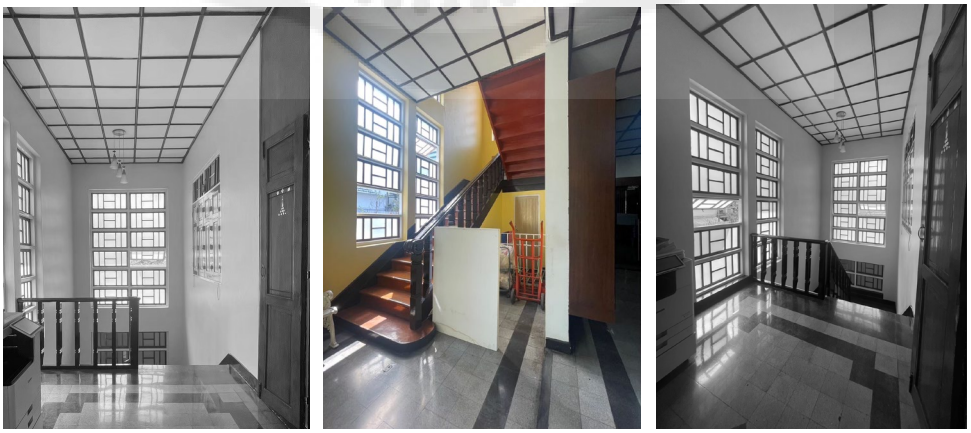

ภาพประกอบที่ 112 โครงสร้างบันไดรอง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

หลังคาอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นหลังคาทรงปั้นหยา ใช้โครงสร้างไม้เนื้อแข็งทั้งสิ้น ได้แก่ อเส จันทัน ขื่อ ดั้ง อกไก่ และแปทั้งอาคาร มุงกระเบื้องหลังคาซีแพคโมเนีย (สีแดงกุหลาบ) ขนาด 0.33x0.43 ซม. น้ำหนัก 4.05 กิโลกรัม/แผ่น การใช้งาน 10-11 แผ่น/ตารางเมตร วางอยู่บนคานคอนกรีตเสริมเหล็ก ที่เชื่อมกับผนังอาคารทั้งหมด ซึ่งมีหน้าที่ช่วยป้องกันความร้อนและยังช่วยเรื่องการระบายอากาศบริเวณใต้หลังคา รวมทั้งยังสะดวกแก่ทีมช่างอาคาร ที่สามารถเดินตรวจเช็คซ่อมสภาพและความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้างหลังคาไม้ ในภายหลังได้อีกด้วย

ภาพประกอบที่ 113 โครงสร้างหลังคาและแผ่นหลังคา อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

โดยสถาปนิก-วิศวกร ผู้ออกแบบ ได้คำนึงถึงการระบายอากาศภายใต้โครงสร้างหลังคาไว้ด้วยการทำช่องว่างเป็นจุดๆ ไว้เป็นระยะ บริเวณพื้นที่ระหว่างจันทัน คล้ายแผ่นฝ้าระบายอากาศภายนอกอาคารในปัจจุบัน เพื่อให้ความร้อนสามารถพัดผ่านช่องว่างได้สะดวก อีกทั้งยังช่วยลดความอับชื้นเข้าสู่อาคารด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการออกแบบให้สถาปัตยกรรมอาคารหลังนี้

สรุปงานวิศวกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

ภายใต้ภาพลักษณ์รูปแบบความงามในภาษาสถาปัตยกรรมตะวันตก สู่อาคารประสานมิตร หรือ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ที่เป็นสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นแห่งแรก ๆ ในประเทศไทย ด้านงานวิศวกรรมถูกออกแบบและประยุกต์ให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับภูมิอากาศแบบร้อนชื้น โดยอาคารประกอบสร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมาย ทั้งระบบประสานพิกัด ระบบการก่อสร้าง ระบบการผลิตวัสดุก่อสร้าง และระบบโครงสร้างคอนกรีตที่ทันสมัยที่สุด เมื่อ 72 ปีที่แล้ว ซึ่งถูกร้อยเรียงให้เข้ากับรูปแบบงานสถาปัตยกรรมได้อย่างลงตัว

ส่งผลทำให้งานวิศวกรรมอาคารหลังนี้ มีศักยภาพของงานก่อสร้างได้เป็นอย่างดี สามารถตอบสนองที่ตั้งโครงการ และตอบสนองพฤติกรรมการใช้งานที่หลากหลาย ทั้งยังเป็นอาคารที่เข้าใจข้อจำกัดในด้านต่างๆ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ 114 สถาปัตยกรรมด้านหน้า - หลัง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

บทที่ 6
แนวคิดการอนุรักษ์อาคาร

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) ตั้งอยู่เลขที่ 114 ซอยสุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานครฯ โดยมี สถาปนิก นายเพี้ยน สมบัติเปี่ยม (สถาปนิกประจำกระทรวงศึกษาธิการ) เป็นผู้ออกแบบงานสถาปัตยกรรม ซึ่งปีที่มีการก่อสร้าง คือ พ.ศ. 2493 และในปี พ.ศ. 2550 ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งต่อมาภายหลัง นายรณฤทธิ์ ธนโกเศศ และนางสาวหัทยา สิริพัฒนากุล เป็นผู้ออกแบบอนุรักษ์

ประเทศไทยหารายได้ที่มาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สนับสนุนการอนุรักษ์และการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการขาย หรือที่เรียกว่าการขายวัฒนธรรม (Cultural for sale) สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่อยู่มาแต่เดิมถูกปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม แหล่งสันทนาการ เกิดเป็นย่านตลาดใหม่ที่คนท้องถิ่นแทบไม่มีเหลือ อาคารต่างเก่าถูกปล่อยขายและปล่อยเช่า การเห็นแต่ความงามเช่นความงามของรูปแบบอาคาร โดยขาดการมองในเรื่องของบริบททางสังคม วิถีชีวิต (อรวรรณ ศาสนียกุล, 2559)

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น มีพื้นที่โถงตรงกลาง 3 ชั้น มีความกว้าง 10 เมตร ยาว 96 เมตร โดยมีพื้นที่รวมทั้งหมด 1,233 ตารางเมตร เดิมทีใช้เป็นอาคารบริหารและอาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ซึ่งใช้เป็นที่ตั้งของหน่วยงานต่าง ๆ ปัจจุบันถูกปรับให้เป็น ห้องทำงานของทีมคณะผู้บริหาร ห้องประชุม สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ และหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 115 ตราสัญลักษณ์สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (ม.ป.ป.). เกี่ยวกับสมาคมฯ
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/homepage-asa/

อดีตเพื่ออนาคตอย่างมั่นคงและมีแก่นสาระ

อดีตเพื่ออนาคตอย่างมั่นคงและมีแก่นสาระ (Memories Shape Wisdom for a Stable and Meaningful Future) ในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินงาน วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 17 และทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เปิดหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ โดยมีศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณะร่วมเข้าเฝ้าฯ รับเสด็จฯ ในวันอังคารที่18 พฤศจิกายน 2546

ภาพประกอบที่ 116 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี (พระยศเดิม)
ทรงเปิดหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ อาคาร 3 หรือ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากดำริของศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ “กระผมได้เสนอโครงการอนุรักษ์อาคาร 3 ให้เป็นอาคารอนุรักษ์หรือ อาคารประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตั้งแต่รับหน้าที่เป็นรองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม ขณะที่รองศาสตราจารย์ คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ ดำรงตำแหน่งอธิการบดี ช่วงปีพุทธศักราช 2540 - 2542 เพื่อจัดตั้งเป็นหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเสนอให้หอจดหมายเหตุฯ ดังกล่าวผนวกทั้งหอจดหมายเหตุ หอเกียรติยศ และพิพิธภัณฑ์การศึกษา” หอจดหมายเหตุฯ จึงเป็นแหล่งอธิบายอดีต อธิบายแก่นสาระของการเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง

การเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา และการเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มากกว่าการอธิบายบุคคล จดหมายเหตุ (Archives) ย่อมเป็นเรื่องของหลักฐานและ เอกสารที่บอกการเดินทางและแก่นสาระของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอเกียรติยศ (Hall of Fame) ย่อมเป็นการบอกถึงเกียรติยศ ศักดิ์ศรีของคุณูปการ บุคคลที่สัมพันธ์กับแก่นสาระและพิพิธภัณฑ์การศึกษา (Museum of Education) ที่เราเชื่อมั่นว่า พัฒนาการศึกษาสมัยใหม่ เรามีบทบาทสำคัญอย่างมากในสังคมเราคงบอกกับสังคมว่าบทบาทอันสำคัญนั้นความจริงเป็นเช่นไร (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2567)

ภาพประกอบที่ 117 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี (พระยศเดิม)
ทรงเดินเยี่ยมชมนิทรรศการ วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 17
ณ อาคาร 3 หรือ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในปัจจุบัน
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 118 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี (พระยศเดิม)
ทรงเดินเยี่ยมชมนิทรรศการ และทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ ต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2546
ณ อาคาร 3 (อาคารประสานมิตร) หรือ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ในปัจจุบัน
ที่มา : หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2557). 65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร
สืบค้นจาก สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2495 และเปิดใช้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากการรื้ออาคาร 1 และอาคาร 2 แล้ว จึงทำให้อาคารหลังนี้ (อาคาร 3) เป็นอาคารที่มีความเก่าแก่ที่สุดของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) ซึ่งมีอายุมากกว่า 72 ปีแล้ว ปัจจุบันพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร ถูกแบ่งสถานที่เป็นห้องทำงานอธิการบดี ห้องทำงานรองอธิการบดี สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ และได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารตลอดเวลา รวมทั้งยังจัดตั้งหอจดหมายเหตุ และหอเกียรติยศ เพื่ออนุรักษ์เอกสาร วัสดุ สิ่งของ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยให้คงอยู่ตลอดไป ทำให้อาคารหลังนี้ได้ถูกการรักษาและอนุรักษ์ ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล การปฏิสังขรณ์ (Rehabilitation) ซึ่งเป็นกระบวนการอนุรักษ์แบบหนึ่ง เป็นกระบวนการบูรณะอาคารประวัติศาสตร์ ให้คืนสู่สภาพการใช้งานดั่งอดีต ด้วยการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อทำให้อาคารสามารถใช้งานได้ในสมัยปัจจุบัน (สุริยันต์ จันทร์สว่าง, 2564)

ส่งผลให้อาคารหลังนี้ ได้รับพระราชทานรางวัลศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2550 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2552 ประเภทอาคารสถาบันและอาคารสาธารณะ ซึ่งคัดเลือกโดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

ภาพประกอบที่ 119 รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

การมอบรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ได้ดำเนินการจัดงานมาตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2525 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่ข้อมูลอาคารอันทรงคุณค่าให้เป็นที่รู้จัก และได้รับการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ของสังคมทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้กับผู้ครอบครองดูแลรักษาอาคาร จากการที่ได้รับพระราชทานรางวัลจากองค์อุปถัมภ์ สมาคมสถาปนิกสยามฯ มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมาในแต่ละปีประเภทของรางวัล หลักเกณฑ์ในการพิจารณาและวิธีการดำเนินการคัดเลือก อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างด้วยเหตุผลความจำเป็น ตามสถานการณ์การอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ จากคณะกรรมาธิการที่ผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่พิจารณาตามวาระ

ภาพประกอบที่ 120 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มุมมองด้านหน้าอาคาร
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). อาคารประสานมิตร
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/building/building-2550/

รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น คือ อาคารที่มีการอนุรักษ์มาเป็นอย่างดี ซึ่งสื่อให้เห็นว่าอาคารที่ได้รับรางวัลนี้มาทั้งหมด ล้วนมีความดีเด่นในเรื่องการอนุรักษ์อาคารอย่างเท่าเทียมกัน หากแต่ในทางปฏิบัตินั้น นอกจากได้มีการมอบรางวัลแก่อาคารที่มีการอนุรักษ์อย่างดี ก็ยังได้มอบรางวัลให้แก่อาคารที่มีคุณค่า ที่มีความเสี่ยงที่จะถูกรื้อทำลายไปด้วย ความไม่ตระหนักถึงคุณค่าของผู้ที่ครอบครองดูแล หรือเป็นการให้รางวัลแก่อาคารที่ยังมิได้มีการอนุรักษ์อย่างเต็มที่ แต่มุ่งหวังว่าเมื่อได้รับรางวัลแล้วจะนำไปสู่กระบวนการในการอนุรักษ์ต่อไป จึงปรากฏโครงการอนุรักษ์ที่ดีหลายโครงการ โดยเฉพาะสำหรับสถาปนิกผู้อยู่เบื้องหลังการดำเนินการอนุรักษ์อาคารนั้นๆ จะไม่มีโอกาสได้รับกำลังใจจากรางวัลนี้ เนื่องจากเป็นอาคารที่เคยได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นมาแล้ว นอกจากนี้ในข้อเท็จจริงก็ยังมีงานออกแบบที่เกี่ยวข้อง กับการรักษาคุณค่าของมรดกทางศิลปะสถาปัตยกรรม แต่ยังไม่เข้าข่ายการพิจารณาให้รางวัลมาก่อนด้วย เช่น การประยุกต์การใช้สอยที่มีการต่อเติมอาคาร หรือการก่อสร้างอาคารใหม่ที่อยู่ในพื้นที่ร่วมกันกับอาคารอนุรักษ์ เป็นต้น

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ก่อสร้างขึ้นโดยได้รับการอนุมัติจากศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และทำการก่อสร้างในวันศุกร์ที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2493 โดยพระยาศราภัยพิพัฒน์ (เลื่อน ศราภัยวานิช) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานในพิธี ซึ่งใช้งบประมาณจำนวน 1,386,000 บาท และดำเนินการก่อสร้างโดย บริษัทสมสมัยเฟอร์นิเจอร์ และเปิดใช้อาคารเมื่อปี พ.ศ. 2495 เป็นอาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียน ฝึกหัดครูชั้นสูง เป็นห้องทำงานของคณะผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยอินเดียนา สหรัฐอเมริกา ที่มีโครงการความร่วมมือด้วย และเป็นสำนักงานบริหารของศาสตราจารย์ดร.สาโรช บัวศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงและอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา ใน พ.ศ. 2496 ตามลำดับ โดยอาคารเป็นระบบคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาปั้นหยา ช่วงกลางเปิดจั่วหลังคากระเบื้องซีแพคโมเนีย ซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ดูเรียบง่ายและสง่างาม มีการตกแต่งด้วยลูกกรงซีเมนต์หล่อเป็นลายเรขาคณิต พื้นทางเดินภายในปูกระเบื้องหินขัด ส่วนพื้นห้องเป็นพื้นไม้ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยฯ ได้มีการปรับปรุงอาคารนี้ 4 ครั้ง ครั้งแรกคือในปี พ.ศ. 2526–2530 เป็นการซ่อมแซมทั่วไป ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2541 ปรับปรุงห้อง 314 เป็นห้องนิทรรศการชั่วคราว และครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2541 ปรับปรุงเพื่อจัดตั้งเป็นหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2548–2549 บูรณะปรับปรุงอาคารเพื่อเป็นอาคารอนุรักษ์ และอาคารหลังนี้ยังเป็นที่ตั้งของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ และเป็นที่ปฏิบัติงานของอธิการบดีรองอธิการบดี ประธานยุทธศาสตร์และงานสวัสดิการ ด้วยการอนุรักษ์ที่ดีและการใช้สอยที่เหมาะสม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิจึงดำรงอยู่อย่างภาคภูมิ เป็นหนึ่งในตัวแทนของสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นแห่งแรกๆ ในประเทศไทย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งของประชาคมชาวมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2550)

แนวความคิดในการอนุรักษ์อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

เสนอแนะการอนุรักษ์อาคารหลังนี้ ควรมีกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการของพื้นที่ในรูปแบบใหม่แต่ยังคงรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอาคารไว้ ที่เอื้อต่อการใช้งานในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น สำนักงานอธิการบดี ห้องรับรองแขกที่มาเยี่ยมเยือนมหาวิทยาลัย และห้องนิทรรศการที่ทันสมัยบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของวิทยาลัยครู สู่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน ให้สามารถอยู่ในพื้นที่เดียวกันได้อย่างสมดุล ด้วยการใช้ตัวอาคารและพื้นที่โดยรอบ เป็นแหล่งเรียนรู้เชื่อมโยงพื้นที่ภายในกับภายนอกอาคารให้มีความต่อเนื่องกัน ก่อเกิดเป็นพื้นที่แห่งการสร้างสรรค์การเรียนรู้ และควรมีการปรับพื้นที่ทางกายภาพให้มีความเหมาะสมกับผู้เข้าชมที่มีความต้องการที่หลากหลาย

ด้วยการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล หรืออารยสถาปัตย์ (Universal design) ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของสถาปัตยกรรมและโครงสร้างอาคารนี้ โดยอนุชา แพ่งเกษร ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบตามแนวคิดเรื่องอารยสถาปัตย์ มิใช่การออกแบบเพียงสร้างรูปลักษณ์ให้งดงาม หรือการใช้ประโยชน์เท่านั้น แต่ควรเพิ่มมุมมองความมุ่งหวังของผู้คน ที่จะได้รับความปลอดภัยอันก่อให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุด และมุมมองคนในชุมชนที่มีวิถีของตนเอง อันจะเป็นจุดยืนทางด้านการเรียนรู้บริบทและอัตลักษณ์ของชุมชนด้วย (อนุชา แพ่งเกษร, 2561)

ขอสงวนลิขสิทธิ์ภาพโดยสมาคมสถาปนิกสยามฯ หากต้องการภาพกรุณาติดต่อ 023196555 asaisaoffice@gmail.com

ภาพประกอบที่ 121 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มุมมองสวนด้านหน้า
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). อาคารประสานมิตร
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/building/building-2550/

แนวความคิดด้านคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

การอนุรักษ์อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เพื่อมุ่งศึกษาและฟื้นฟูสภาพเดิมเมื่อครั้งแรกของการก่อสร้าง ซึ่งเดิมเป็นอาคารเรียนและสำนักงานอธิการบดี ที่มีโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กยุคแรกของทุ่งบางกะปิ โดยจากการสำรวจพบว่า มีการต่อเติมปรับปรุงอาคาร จากรูปแบบอาคารดั้งเดิมเพียงเล็กน้อย เช่น การใส่บานประตู หน้าต่าง อะลูมิเนียม เพื่อกันแดดและฝนเท่านั้น

โดยขั้นตอนการบูรณะ ควรใช้วัสดุอาคารในสมัยเมื่อแรกสร้างให้คืนสภาพดั้งเดิมให้มากที่สุด และการออกแบบนิทรรศการภายในอาคารแห่งนี้ ควรส่งเสริมให้มีการเดินชมอาคาร ทั้งภายในและภายนอกอาคาร เพื่อการรับรู้ความประณีตทางสถาปัตยกรรมในอดีต เช่น การเว้นพื้นที่สำหรับโชว์เทคนิคการก่อสร้างอาคารที่มีความสวยงาม การเว้นพื้นที่สำหรับโชว์โครงสร้างไม้ พื้นไม้ขนาดใหญ่ และการรักษาผนังและสีดั้งเดิมของอาคารไว้จุดเล็กๆ เป็นต้น และควรหลีกเลี่ยงการต่อเติม หรือการดัดแปลงอาคารใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอาคาร และต้องเคารพสถาปนิกผู้ออกแบบในการใช้เทคนิคและวิธีการก่อสร้าง ตลอดจนการตกแต่งอาคารแบบดั้งเดิม ดังนั้นจึงไม่ควรต่อเติมฝ้าเพดานใหม่ หรือการกั้นผนังห้องย่อย รวมทั้งการรุผนังและการจัดวางครุภัณฑ์ต่างๆ ที่จะบดบังต่อองค์ประกอบของอาคารเดิม

ภาพประกอบที่ 122 สถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ผนังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). อาคารประสานมิตร
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/building/building-2550/

แนวความคิดการกำหนดหน้าที่ใช้สอย

การอนุรักษ์อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เดิมทีถูกออกแบบไว้สำหรับเป็นอาคารเรียน และเป็นพื้นที่สำนักงานอธิการบดี ซึ่งสามารถรองรับน้ำหนักได้น้อยกว่าการใช้งานที่เป็นพื้นที่จัดนิทรรศการ ซึ่งมีผู้เข้าชมจำนวนมากๆ ดังนั้นการเลือกพื้นที่จัดแสดง จึงควรอยู่บริเวณชั้น 1 และรูปแบบเข้าชมนิทรรศการนั้น ควรแบ่งเป็นรอบในการนำชม และควรหลีกเลี่ยงวัตถุจัดแสดงที่มีน้ำหนักมาก รวมทั้งห้ามวางครุภัณฑ์ประกอบนิทรรศการต่างๆ ที่มีน้ำหนักมากบริเวณกลางห้อง

ด้านบันไดหลักของอาคารที่มีความสวยงามนั้น ยังคงรองรับการใช้งานในส่วนห้องทำงานคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัย และในส่วนสำนักงานสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ในบริเวณชั้น 2 รวมทั้งห้องประชุม ชั้น 3 อยู่ในปัจจุบัน จึงกำหนดเส้นทางสัญจรให้เดินขึ้นทางบันไดหลักของอาคาร ส่วนบันไดรองทางปีกด้านซ้าย - ปีกขวา ใช้สำหรับเดินลงมายังชั้นที่ 1 ของอาคาร

ขอสงวนสิทธิ์ภาพโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในฯ หากต้องการภาพกรุณาติดต่อ 023196555 asaisaoffice@gmail.com

ภาพประกอบที่ 123 สถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ช่องแสงอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). อาคารประสานมิตร
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/building/building-2550/

ภาพประกอบที่ 124 สถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ บันไดหลักอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). อาคารประสานมิตร
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/building/building-2550/

แนวความคิดด้านเทคนิควิธีในการอนุรักษ์

การอนุรักษ์อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ควรพยายามใช้วัสดุอุปกรณ์แบบดั้งเดิมให้ได้มากที่สุด เช่น ปูนฉาบผนัง งานประตู งานหน้าต่าง งานพื้นไม้ งานโครงสร้างไม้ การติดตั้งกระเบื้องหินขัด ฯลฯ ซึ่งหากมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำวัสดุขึ้นใหม่เพื่อทดแทน ควรหาขั้นตอนวิธีการผลิตชิ้นงานต่างๆ ที่มีรูปแบบเหมาะสม และควรเลือกใช้เป็นวัสดุที่ผลิตได้ในประเทศเป็นหลัก เพื่อการหาซื้อทดแทนในอนาคต รวมทั้งควรใช้วัสดุอุปกรณ์ที่คุณภาพดี และง่ายต่อการบำรุงรักษา

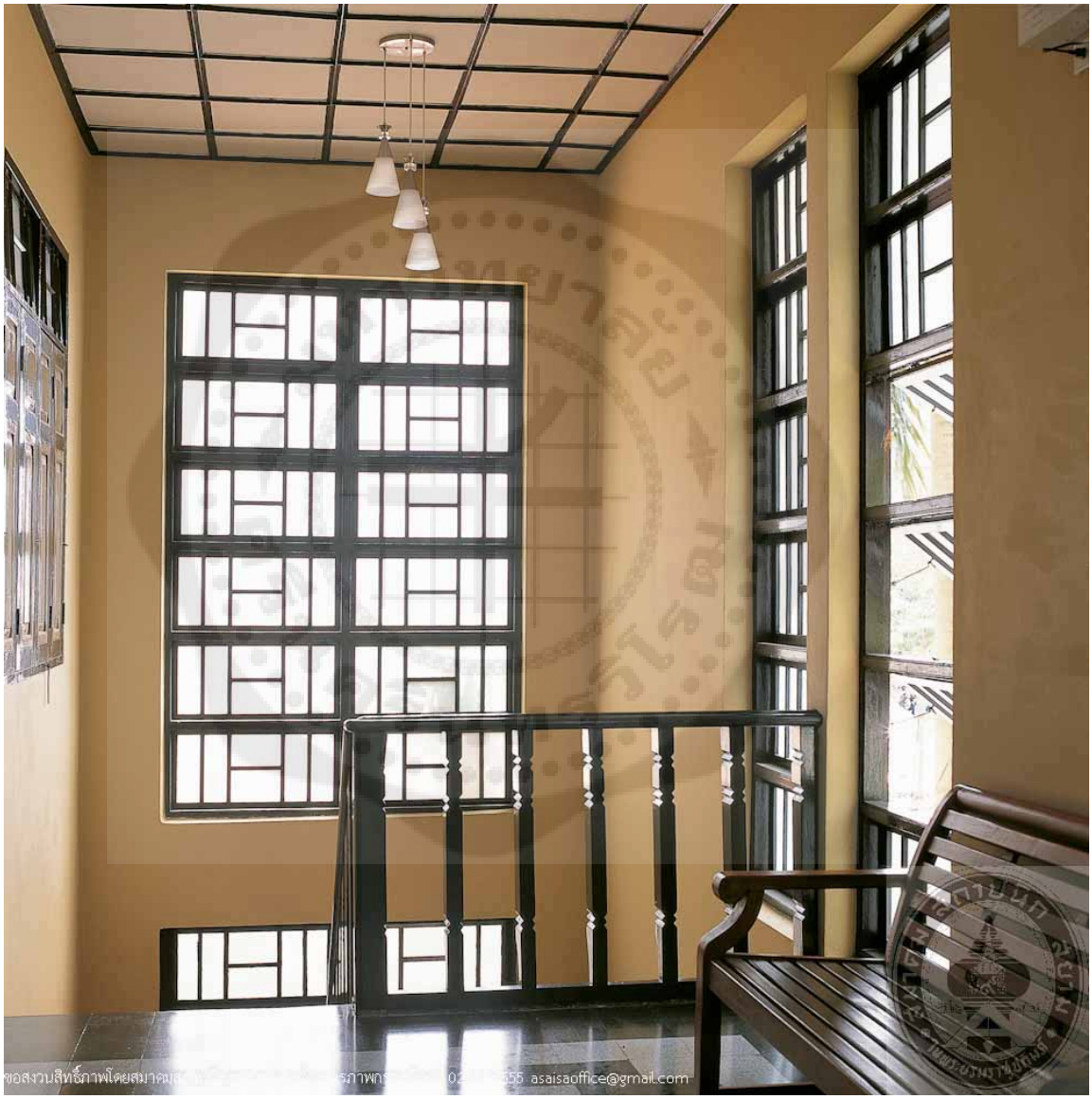
asaisaoffice@gmail.com

ภาพประกอบที่ 125 สถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ บันไดรองอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). อาคารประสานมิตร
สืบค้นจาก : https://asa.or.th/building/building-2550/

แนวความคิดด้านงานระบบประกอบอาคาร

เสนอแนะงานปรับปรุงระบบประกอบอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ที่สำคัญดังนี้ คือ

1.งานระบบไฟฟ้า - สื่อสาร แจ้งเตือนเพลิงไหม้ และโทรทัศน์วงจรปิด ควรมีการรื้อถอน และมีการติดตั้งใหม่ การเดินสายร้อยท่ออย่างครบถ้วน ตามมาตรฐานวิศวกรรมไฟฟ้า เพราะระบบโครงสร้างพื้นและผนังของอาคาร จึงทำให้มีช่องว่างเหนือฝ้าเพดาน สามารถซ่อนสายไฟฟ้าได้ รวมทั้งควรเลือกใช้หลอดไฟ LED ที่มีคุณภาพสูง เพราะในปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตหลอดไฟ ได้หลายขนาดหลายรูปแบบ ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ต่างๆ ทำให้ประหยัดพลังงานอาคาร

2.งานระบบประปา - สุขาภิบาล สำหรับห้องน้ำที่อยู่บริเวณมุมด้านข้างอาคาร ควรจะต้องเดินระบบท่อประปาใหม่ เนื่องจากอดีตเป็นท่อเหล็กซึ่งเสื่อมคุณภาพ และไม่ควรฝังซ่อนอยู่ในผนังอาคาร ควรจัดทำช่องชาร์ป (Shaft) เพื่อจัดวางท่อส่วนต่างๆ เดินอยู่ภายในช่อง และการทำสัญลักษณ์แสดงแนวท่อของอาคารเดิม ไว้เพื่อสื่อความหมายสำหรับการเปิดสำรวจเวลาซ่อมแซมในอนาคต รวมทั้งการติดตั้งวัสดุอุปกรณ์ การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมการออกแบบ การวางระบบอาคารประหยัดน้ำ เพื่อส่งเสริมการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและยั่งยืนสำหรับอาคารหลังนี้

3.งานระบบปรับอากาศ เดิมเป็นแอร์แขวนใต้ฝ้า (Ceiling Type) ภายในอาคารทั้งหมด ทำให้คอยล์ร้อน (Condenser) เรียงตัวอยู่ภายนอกอาคารจำนวนมาก ดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้นจึงควรใช้ระบบ VRV (Variable Refrigerant Volume) หรือ VRF (Variable Refrigerant Flow) ซึ่งเป็นระบบปรับอากาศในเชิงพาณิชย์ที่เหมาะสมในการติดตั้งพื้นที่ที่จำกัด ด้วยการติดตั้งคอยล์ร้อน 1 ตัว (Outdoor unit) สามารถติดตั้งคอยล์เย็น (Indoor Unit) ได้หลายตัว และจำนวนหลายชั้น ซึ่งคอยล์เย็นจะแยกการทำงานอิสระ ทำให้สามาถควบคุมอุณหภูมิได้แม่นยำและประหยัดพลังงาน

ดังนั้นการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ระบบประกอบอาคาร ทั้ง 3 หัวข้อ มีส่วนช่วยในด้านการลดใช้พลังงาน จนถึงการเลือกใช้วัสดุประกอบสร้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco Friendly) และการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้อาคารหลังนี้เป็นต้นแบบ แห่งอาคารประหยัดพลังงานมากที่สุดของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในอนาคต

ภาพประกอบที่ 126 สถาปัตยกรรมอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ จากมุมมองด้านหน้าสนามกีฬา
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

แนวความคิดในการวางผังแม่บท

พื้นที่รอบอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทราวิโรฒ ด้วยการใช้งานต่อเนื่องยาวนาน โดยยังขาดแผนในการพัฒนาพื้นที่ จึงจำเป็นต้องจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดศักยภาพการใช้งาน โดยการปรับปรุงเป็นพื้นที่หอจดหมายเหตุที่เก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุไว้เป็นหลักฐานชั้นต้น ในการค้นคว้า อ้างอิง ถึงการดำเนินงานของหน่วยงาน มาจัดทำเป็นนิทรรศการบอกเล่าเรื่องราวในอดีต แก่ผู้เข้าเยี่ยมชมมหาวิทยาลัยฯ และการปรับปรุงเพื่อเป็นพื้นที่ทำงาน พื้นที่ห้องประชุมของคณะผู้บริหารของหน่วยงานตามลำดับต่อไป รวมทั้งเพื่อส่งเสริมคุณค่าของอาคารอนุรักษ์ แห่งเดียวในมหาวิทยาลัยฯ ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการส่งต่อการรักษาคุณค่า (value) และความสำคัญให้คงอยู่ตอบสนองความต้องการร่วมสมัย ทั้งทางด้านมิติเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมแก่สังคมไทย ย่อมเป็นการเพิ่มคุณค่าในปัจจุบัน อีกทั้งเป็นหลักใหญ่ใจความสำคัญในการช่วยกันรักษา และช่วยดูแลมรดกทางวัฒนธรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไปและเพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณ รวมทั้งกฎหมายการก่อสร้างปรับปรุงอาคารอนุรักษ์

การปรับปรุงการใช้งานอาคาร (Adaptive Reuse / Adaptive Use) คือ การปรับเปลี่ยนการใช้สอยและดัดแปลงพื้นที่การใช้งานเดิม เพื่อพัฒนาความสามารถของอาคาร ให้ตอบโจทย์การใช้งานในมิติใหม่เชิงเศรษฐกิจ โดยคงรักษาคุณค่าของอาคาร ทั้งนี้การปรับปรุงการใช้งานอาคารนั้นรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงและการเพิ่มประสิทธิภาพของงานระบบประกอบอาคารต่างๆ เพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินสำหรับผู้ที่เข้ามาใช้งานอาคารแห่งนี้ ด้วยพันธกิจสัมพันธ์เพื่อสังคมด้านวัฒนธรรมและศิลปะเพื่อชุมชน ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2565)

การนำอาคารกลับมาใช้ใหม่โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้สอย ถือเป็นวิธีการหนึ่งเพื่ออนุรักษ์ทั้งยังช่วยในการยืดอายุของอาคาร และป้องกันการถูกทิ้งร้าง ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ที่ใช้สำหรับการปรับปรุงอาคารเดิม จากที่ใช้งานพื้นที่อาคารไม่คุ้มค่าและไม่ตอบโจทย์การใช้งานแล้ว มาสู่การสร้างพื้นที่แห่งการใช้สอยใหม่ตอบความต้องการปัจจุบันแก่มหาวิทยาลัยฯ เพื่อสร้างความทรงจำทางวัฒนธรรม อาคารสถานที่ซึ่งเคยมีความรุ่งเรืองในอดีต เพื่อรักษาปฏิสัมพันธ์กับนิสิตและบุคลลากร เมื่อครั้นอาคารมีการใช้งานกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ ก็จะช่วยกระตุ้นทำให้เกิดความหวงแหน และรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่ไว้เป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยร่วมกัน ไม่ถูกปล่อยปละละเลยจนทำให้อาคารเป็นสถานที่เสื่อมโทรม รวมทั้งยังส่งผลดีในมิติทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ หรือพื้นที่โดยรอบ ทั้งยังช่วยในเรื่องเป็นแหล่งการเรียนรู้ การท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม สำหรับผู้ที่สนใจอาคารอนุรักษ์

ดังนั้นการออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อมอาคารที่ดีนั้น มีส่วนช่วยทำให้ผู้ใช้งานอาคารนี้เกิดความประทับใจ ตอบโจทย์ความต้องการที่หลากหลายของผู้คน สู่การใช้งานที่สะดวกและปลอดภัยสำหรับทุกคน ผู้เขียนจึงได้รวบรวมเอกสาร กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคาร ภาพถ่าย การขุดเจาะสำรวจพื้นที่รอบอาคาร เก็บบันทึกข้อมูลทางกายภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักวิชาการ เพื่อการจัดวางผังแม่บทสู่การใช้งานพื้นที่ใหม่ในอาคาร โดยเก็บรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเดิมไว้ทั้งหมด เพื่อมิให้มีสิ่งใดมารบกวนทัศนียภาพอาคารอนุรักษ์แห่งนี้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคาร

กฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์อาคารนั้น ส่วนใหญ่และทั้งหมดจะเป็นมาตรการเชิงบังคับ โดยออกเป็นกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคาร และบริเวณโดยรอบในลักษณะต่างๆ ไม่มีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในมาตรการหรือข้อบังคับนั้นๆ ทำให้เกิดการตอบรับจากเจ้าของอาคารน้อย และส่งผลให้ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์อาคารเกิดความล้มเหลว กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคาร เช่น พรบ.การผังเมือง, พรบ.ควบคุมอาคาร เป็นต้น พบว่ากฎหมายแต่ละฉบับมีรูปแบบในการกำหนดการอนุรักษ์อาคารและสภาพแวดล้อมโดยรอบที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

1.พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ใช้ในการชี้นำการพัฒนาเมือง และในวัตถุประสงค์ของการวางผังเมือง ได้มีการกล่าวถึงการอนุรักษ์และบูรณะวัตถุอาคาร และสภาพภูมิประเทศที่มีความสวยงาม ตามมาตราที่ 4 ของ พรบ.การผังเมือง และยังได้กำหนดให้พื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมไทยในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (กฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 116 พ.ศ. 2535) และมีการจำกัดรูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เข้มงวด ถือเป็นการควบคุมการเจริญเติบโตของย่านเกาะรัตนโกสินทร์ในภาพรวมและบริเวณต่อเนื่อง

2. พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้อง ตามรูปแบบและมาตรฐานของอาคาร ซึ่งจะกล่าวถึงความปลอดภัย ด้านการสาธารณสุข และด้านการจราจร เป็นต้น แต่โดยเนื้อหาของกฎหมายแล้ว ได้มีการกล่าวถึงเรื่องของการอนุรักษ์อาคารและเมืองเอาไว้ด้วย เช่นในปี พ.ศ. 2528 และปี พ.ศ. 2530 ได้มีการออกข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลงการใช้ หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางประเภทและบางชนิด ในเขตเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นในและชั้นนอก เป็นต้น ซึ่งเป็นการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น โดยอาศัยอำนาจตาม พรบ.ควบคุมอาคาร แต่ก็ไม่ถือเป็นการสร้างแรงจูงใจ เพราะเป็นการบังคับให้ภาคเอกชนปฏิบัติตาม ทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงาม และความปลอดภัยของชุมชนย่านเมืองเก่า และยังเป็นการอนุรักษ์อาคารเก่าด้วย

3. พรบ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสะอาดของเมือง โดยเน้นที่ทำความสะอาดเพื่อฟื้นฟูเมือง ซึ่งตรงกับคำว่า (Rehabilitation) ซึ่งนิยามในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคำว่า Rehabilitations อยู่ในมาตราที่ 6 10 12 40 และ 41 คือ การดูแลรักษาทางเท้าด้านหน้าอาคาร และการห้ามวางของไว้บริเวณทางเท้าหรือสถานที่สาธารณะ การขออนุญาตปิดโฆษณา ประกาศ การขีดเขียน หรือการกระทำอื่น ๆ ในบริเวณที่สาธารณะ รวมถึงการรักษาสภาพอาคารให้สะอาด ไม่สกปรกรุงรังถ้าอาคารอยู่ใกล้กับถนนสาธารณะ กฎหมายฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายที่ส่งเสริมการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าอย่างแท้จริง แต่เป็นการบังคับให้ทำตามมากกว่า ที่จะสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติตาม ดังนั้น จึงไม่ถือเป็นกฎหมายที่สร้างแรงจูงใจ ให้กับภาคเอกชนในการอนุรักษ์อาคาร (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2558)

การก่อสร้างปรับปรุงอาคารเพื่อการอนุรักษ์

ด้วยแนวคิดในการอนุรักษ์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ดำเนินการก่อสร้างบูรณะปรับปรุงพื้นที่อาคารหลังนี้ มาเป็นระยะๆ จำนวน 4 ครั้ง ดังที่กล่าวมาข้างต้น เริ่มตั้งแต่ในช่วง พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ทั้งการซ่อมแซมทั่วไป และการปรับเปลี่ยนพื้นที่ห้องแสดงนิทรรศการ และเพื่อจัดตั้งเป็นหอจดหมายเหตุนั้น ในช่วงตลอดระยะเวลา 72 ปีที่ผ่านมา ได้มีขั้นตอนและรายละเอียดที่น่าสนใจหลายประเด็น ที่เป็นทั้งองค์ความรู้และการะบวนการเรียนรู้ โดยสรุปได้ดังนี้

การรื้อถอนงานก่อสร้างอาคาร

การก่อสร้างเริ่มต้นด้วยการรื้อถอนพื้นผิวและการเสริมโครงสร้างอาคาร บริเวณปีกของอาคารชั้น 1 ทั้ง 2 ด้าน ตามข้อเสนอแนะวิศวกรวิชาชีพ และคณะกรรมการปรับปรุงพื้นที่โครงการฯ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำหรับเป็นพื้นที่ส่วนสำนักงานศูนย์วัฒนธรรมและศิลปะ เพื่อเป็นส่วนร้านค้าต่างๆ และเป็นร้านขายของที่ระลึกของมหาวิทยาลัยฯ แก่นิสิต บุคลลากร และบุคคลทั่วไป ได้เข้ามาใช้งาน

ภาพประกอบที่ 127 การรื้อถอนผิวพื้น อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร. สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การปรับปรุงงานโครงสร้างอาคาร

จากการสำรวจพบว่าโครงสร้างฐานรากอาคารนั้น ไม่อยู่ในสภาพที่ดี จึงมีการซ่อมแซมเฉพาะจุดทั้งหมด โครงสร้างฐานรากเสาเข็มกลุ่ม (เสาไม้ ขนาด 5”x5 ม.) และตอม่อ ที่แตกร้าวเสียหายอย่างรุนแรง รวมถึงคานคอนกรีต ที่มีความเสียหายเหล็กเสริมเป็นสนิม อันเกิดมาจากความชื้นของชั้นดินใต้อาคาร ส่งผลให้มีความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงโครงสร้างที่เสื่อมสภาพดังกล่าว

โดยการซ่อมแซมคอนกรีตจะต้องมีคุณสมบัติ เป็นที่พอใจทั้งในสภาพคอนกรีตเหลวโดยควบคุมคุณภาพตั้งแต่ช่วงผสม การลำเลียงจากเครื่องผสม การเทลงแบบหล่อ และการอัดแน่น ทั้งนี้จะต้องเป็นที่พอใจเมื่อคอนกรีตมีสภาพแข็งตัวด้วยเช่นเดียวกัน จึงจะสามารถปรับปรุงให้ได้ตามมาตรฐานวิศวกรรม เช่น วัสดุผสมจะต้องเป็นไปตามมาตรฐาน มอก., ASTM, BS หรือ JIS ฯลฯ การเทคอนกรีตจึงต้องใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่การทดสอบการยุบตัว ทดสอนการอัดแน่น ทดสอบการจมของลูกบอลเคลลี่ และทดสอบการไหลตัว (บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง CPAC Academy, 2564 : Standard Methods for Testing Aggregate and Concrete) และการปรับปรุงในส่วนของงานคอนกรีตจะหลีกเลี่ยงการออกแบบชิ้นส่วนโครงสร้างที่บางหรือซับซ้อนเพื่อลดปัญหาการเทการอัดแน่นของคอนกรีตซึ่งจะทำให้ทำงานได้ยากขึ้นและส่งผลเสียต่อลักษณะโครงสร้างเดิมได้ (บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง CPAC Academy, 2564 : Concrete Technology)

ภาพประกอบที่ 128 การสำรวจโครงสร้างฐานราก อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบแปลนแสดงตำแหน่งของคานที่เป็นสนิม
คานมีความยาวรวมทั้งอาคาร 787.5 ม.

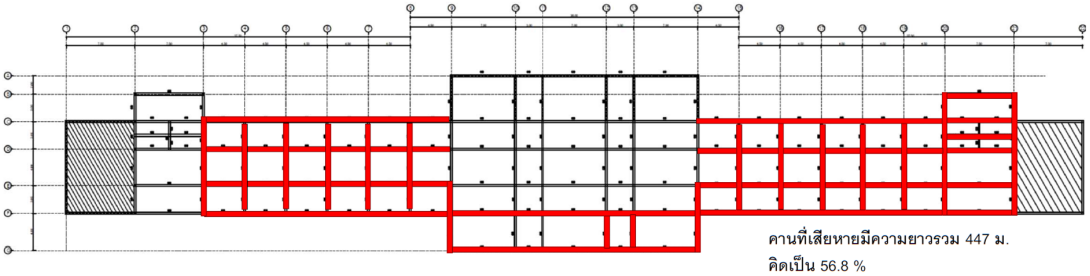

คานที่เสียหายมีความยาวรวม 447 ม.
คิดเป็น 56.8 %

สรุปผลการตรวจสอบ

1. ฐานราก F1 ขุดตรวจพบเป็นฐานรากเสาเข็มกลุ่ม ซึ่งเป็นเสาเข็มไม้ขนาด 5" ยาว 5 เมตร จำนวน 25 ต้น กำลังรับน้ำหนักปลอดภัยของฐานรากอยู่ที่ 32.5 ตัน โดยมีน้ำหนักที่ถ่ายลงฐานรากประมาณ 20.5 ตัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ฐานรากของอาคาร ยังคงมีความสามารถในการรองรับน้ำหนักของอาคารได้อย่างปลอดภัย

2. ฐานราก F3 ขุดตรวจพบเป็นฐานรากเสาเข็มกลุ่ม ซึ่งเป็นเสาเข็มไม้ขนาด 5" ยาว 5 เมตร จำนวน 9 ต้น กำลังรับน้ำหนักปลอดภัยของฐานรากอยู่ที่ประมาณ 11.7 ตัน โดยมีน้ำหนักที่ถ่ายลงฐานรากประมาณ 6.35 ตัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ฐานรากของอาคาร ยังคงมีความสามารถในการรองรับน้ำหนักของอาคารได้อย่างปลอดภัย

3. แต่จากการขุดตรวจสอบฐานราก F3 พบว่าสภาพตอม่อมีการวิบัติแตกร้าวเสียหายอย่างรุนแรง ควรเร่งดำเนินการซ่อมแซมโดยด่วน

4. จากการตรวจสอบสภาพของคานใต้อาคาร พบว่า มีคานเสียหายเนื่องจากเหล็กเสริมเป็นสนิม จนดันให้คอนกรีตปริแตกเป็นจำนวนมาก โดยมีจำนวนถึง 447 เมตร จากทั้งหมด 787.5 เมตร

5. จากการตรวจสอบสภาพของตอม่อใต้อาคาร พบว่า มีตอม่อเสียหายเนื่องจากเหล็กเสริมเป็นสนิม จนดันให้คอนกรีตปริแตกเป็นจำนวนมาก โดยมีจำนวนถึง 51 ต้น จากทั้งหมด 106 ต้น แต่เนื่องจากตอม่อเป็นโครงสร้างสำคัญที่รองรับน้ำหนักของอาคาร จึงควรพิจารณาซ่อมแซมทั้งหมด 106 ต้น เพื่อความปลอดภัยในระยะยาว

แบบแปลนแสดงตำแหน่งของตอม่อที่เป็นสนิม
จำนวนเสาตอม่อทั้งหมด 106 ต้น

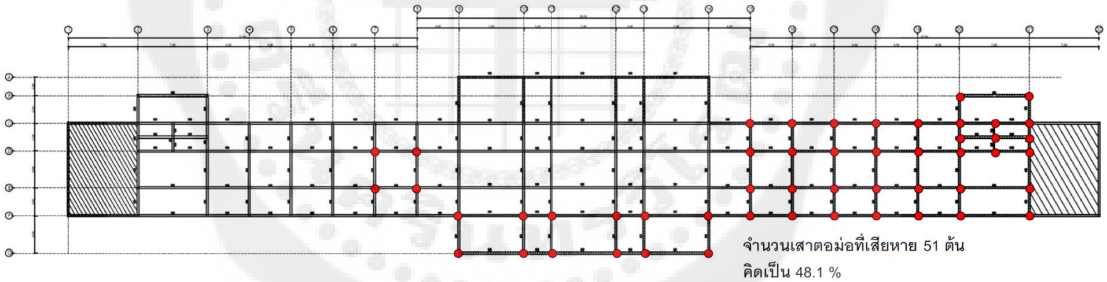

จำนวนเสาตอม่อที่เสียหาย 51 ต้น
คิดเป็น 48.1 %

วิธีการซ่อมแซมเสริมกำลังเสาตอม่อ
โดยการพอกเสา

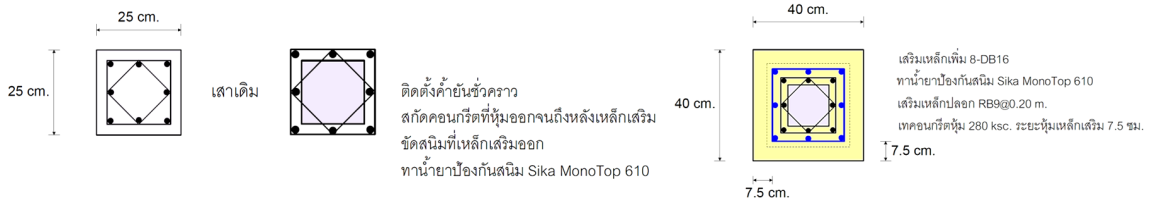

ภาพประกอบที่ 129 ผลสรุปการตรวจสอบโครงสร้าง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

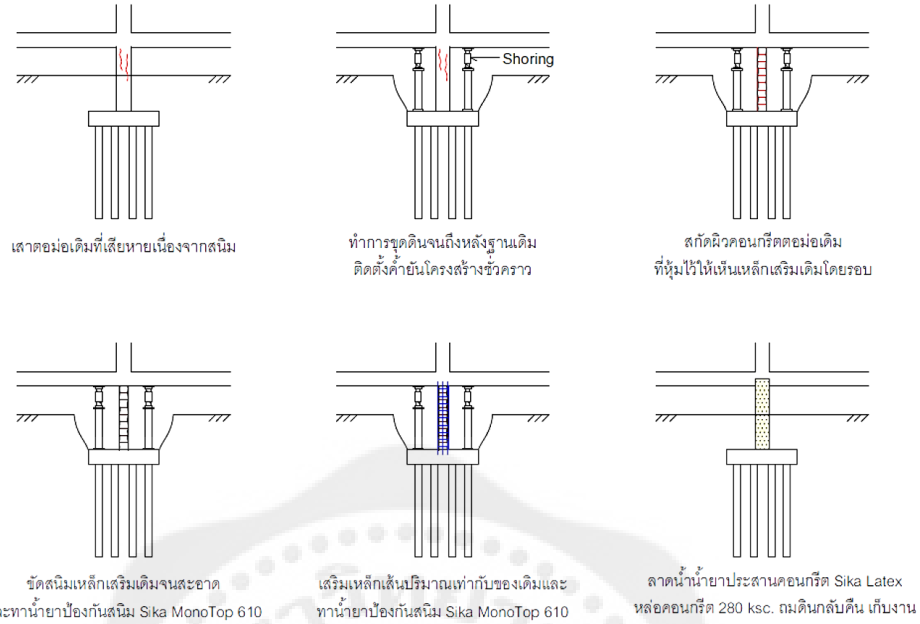

ภาพประกอบที่ 130 วิธีการพอกเสริมกำลังเสาตอม่อ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

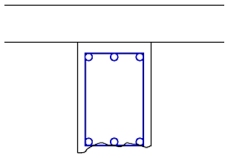

คานคอนกรีตที่เหล็กเสริมโผล่เนื่องจาก
มีคอนกรีตหุ้มเหล็กเสริมน้อยเกินไป

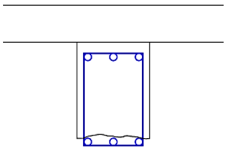

ทำการสกัดคอนกรีตผิวออก
จนเห็นเหล็กเสริมทั้งเส้น

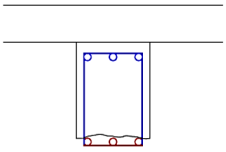

Coat เหล็กเส้นด้วยน้ำยาป้องกัน
สนิม Sika MonoTop 610

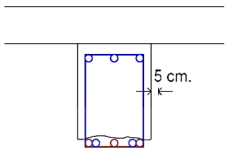

เสริมเหล็กเส้น 2-DB16 เพิ่ม

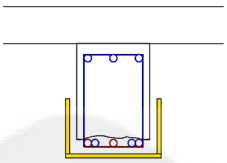

เข้าแบบ 3 ด้านใต้คาน
เว้นช่องว่างประมาณ 5 ซม.

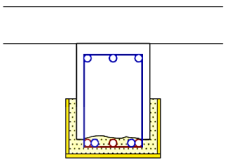

ทาน้ำยาประสานคอนกรีต
แล้วเทหุ้มด้วยคอนกรีต

ภาพประกอบที่ 131 วิธีการซ่อมแซมคาน อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.
สืบค้นจาก ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การปรับปรุงโครงสร้างพื้นและผิวพื้น

จากการสำรวจพบว่าโครงสร้างพื้นอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ผิวพื้นไม้ภายในห้อง ซึ่งไม่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นโครงสร้างไม้เนื้อแข็งเดิม ประกอบกับมีความชื้นจากชั้นใต้ดิน ส่งผลทำให้โครงสร้างพื้นและพื้นไม้ เกิดความเสียหายมาก โดยเฉพาะชั้น 1 จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการเสนอแนะให้ซ่อมแซมทั้งหมด เริ่มต้นด้วยการรื้อโครงสร้างไม้เดิมออก แล้วติดตั้งเสาเข็มเหล็ก และคานเหล็ก H – 150x150x7x10 mm. รวมทั้งตงเหล็กกล่องขนาด 100x50x3.2 mm.เพื่อรับน้ำหนักโครงสร้างพื้นใหม่ จากนั้นปิดแผ่นด้วยซีเมนต์บอร์ด หนา 25 mm. แล้วค่อยปูทับหน้า ด้วยกระเบื้องลายไม้แทน ทำให้หมดกังวลเรื่องการใช้งานในระยะยาว ซึ่งแนวทางการปรับปรุงนี้ ยังสามารถเดินท่องานระบบประกอบอาคารที่จำเป็นระหว่างตงเหล็กได้อีกด้วย

ส่วนพื้นผิวภายนอก บริเวณโถงทางเดิน (Corridor) ระเบียงด้านหน้าอาคาร ไม่มีปัญหาด้านโครงสร้างแต่อย่างใด มีเพียงความเสียหายบางส่วนจากการใช้งานอาคาร วิธีแก้ไข รื้อแผ่นที่ชำรุดออก แล้วปูกระเบื้องหินขัดใหม่ ขนาด 0.20x0.20 ม. เข้าไปทดแทน

สภาพห้องพื้นชั้นล่างของอาคาร เหล็กเสริมเป็นสนิมจนดันให้คอนกรีตปริแตกออกมา

ภาพประกอบที่ 132 การสำรวจโครงสร้างพื้น อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

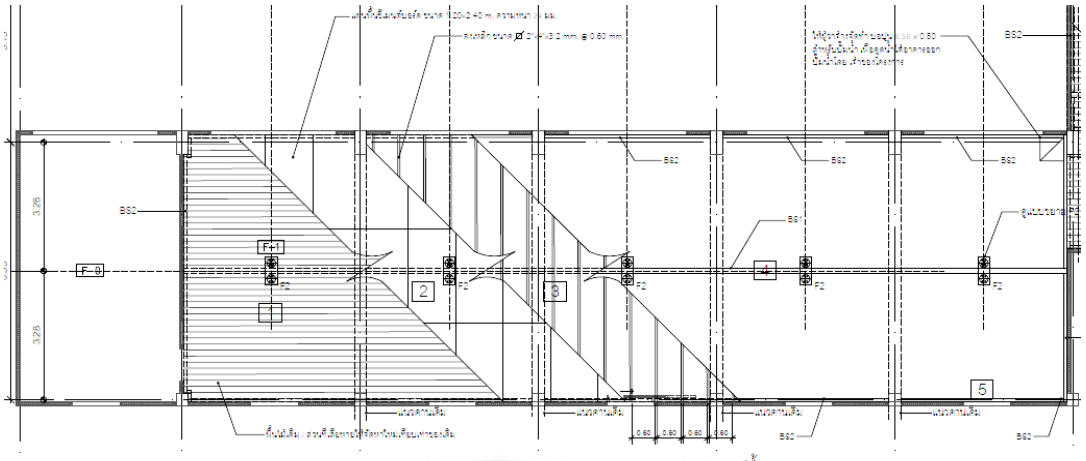

รายการสัญลักษณ์พื้น

รายการสัญลักษณ์

1 กระเบื้องลายไม้ขนาด 8นิ้ว x 48นิ้ว

2 แผ่นพื้นซีเมนต์บอร์ด ขนาด 1.20x2.40 m. หนา 24 มม.

3 ตงเหล็ก ขนาด ⊠ 2"x4"x3.2 mm. @ 0.60 mm.

4 BS1 = H - 150x150x7x10 mm. 31.5 kg/m.

5 BS2 = C - 150x75x75x9 mm. 24 kg/m.(รอบห้อง)

F-0 พื้นของเดิมตามหน้างาน / ตามแบบสถาปัตยกรรม

F-1 รื้อโครงสร้างพื้นเดิมรื้อออก ทำใหม่ทั้งหมด ปูกระเบื้องลายไม้ขนาด 8นิ้วx48นิ้ว ติดตั้งบนแผ่นพื้นซีเมนต์บอร์ด ขนาด 1.20x2.40 m. ความหนา 24 มม ของ SCG , Viva , Shera หรือเทียบเท่า ทาซีเมนต์กันซึมตก ผลึกซึมลึก สำหรับที่มีความชื้น ทนสารเคมี น้ำใต้ดิน กรดด่าง ในระดับ pH3-11 2ด้าน ติดตั้งด้วยปูกาว มาตรฐานอเมริกา : ANSI A118.1, A118.4, A118.11, A118.15 กาวซีเมนต์ จระเข้ทอง ,กาวซีเมนต์ Weber , กาวซีเมนต์ TOA หรือเทียบเท่า

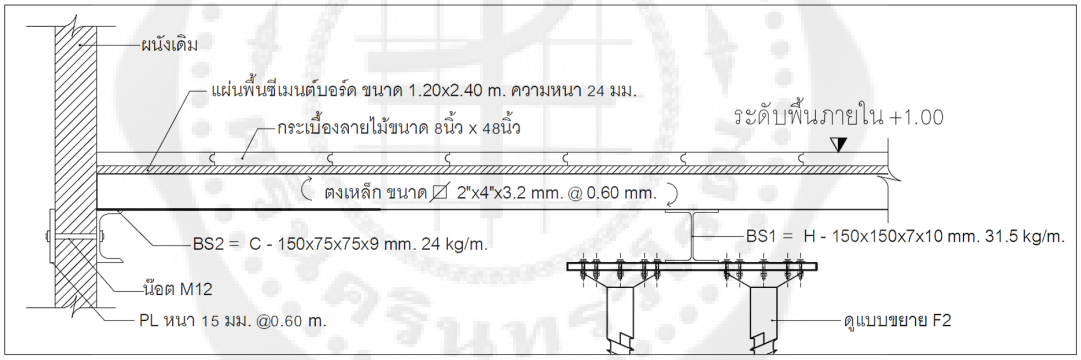

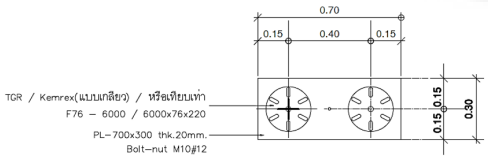

แปลนฐานราก F2

มาตราส่วน 1:20

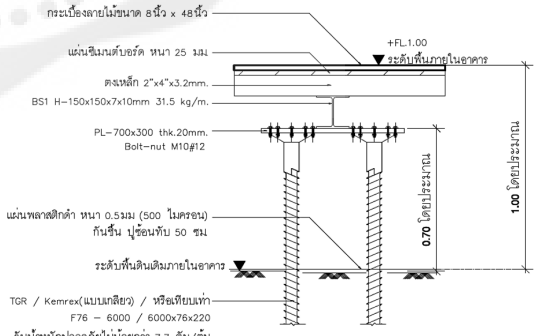

แบบขยายฐานราก F2

มาตราส่วน 1:20

ภาพประกอบที่ 133 แบบการปรับปรุงโครงสร้างพื้นและผิวพื้น ชั้น 1 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ

ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล, ปริญ มีทรัพย์. (2567).

ภาพประกอบที่ 134 วิธีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นและผิวพื้น ชั้น 1 อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

งานปรับปรุงงานโครงสร้างหลังคา

จากการสำรวจพบว่าโครงสร้างหลังคาอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เป็นโครงสร้างไม้ทรงปั้นหยา พื้นที่โดยประมาณ 1,800 ตร.ม. มีความชื้นสะสมบริเวณใต้หลังคา ซึ่งจากการตรวจสอบพบแผ่นหลังคาซีแพ็คโมเนียแตกร้าว จึงได้มีการเปลี่ยนจันทันไม้ที่เสื่อมสภาพ (ตกท้องช้าง) และเปลี่ยนแผ่นหลังคาเฉพาะจุด ทำให้ในปัจจุบันไม่มีน้ำซึมเข้าในอาคาร และได้เสริมความแข็งแรงของโครงสร้างหลังคาเพิ่มเติม เช่น ดั้งและอกไก่ ด้วยไม้เนื้อแข็งขนาดเท่าของเดิม ยึดด้วยน็อตโลหะทะลุเข้าหากัน รวมทั้งควรเปลี่ยนระแนงไม้ขนาดเล็กของเดิม เป็นวัสดุระแนงเหล็กชุปสังกะสีทดแทน จากนั้นจึงค่อยขัดล้าง ซ่อมแซม อุดโป๊วแผ่นหลังคา ก่อนติดตั้งวัสดุสะท้อนความร้อน และทาสีรูฟซีล (Roofseal) เพื่อปิดรอยแตกร้าวบริเวณดาดฟ้า ปีกอาคาร ทั้ง 2 ด้าน แล้วทาสีรองพื้น-สีจริง ที่เป็นผลิตภัณฑ์เดียวกัน รวมทั้งต้องได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมด้วย

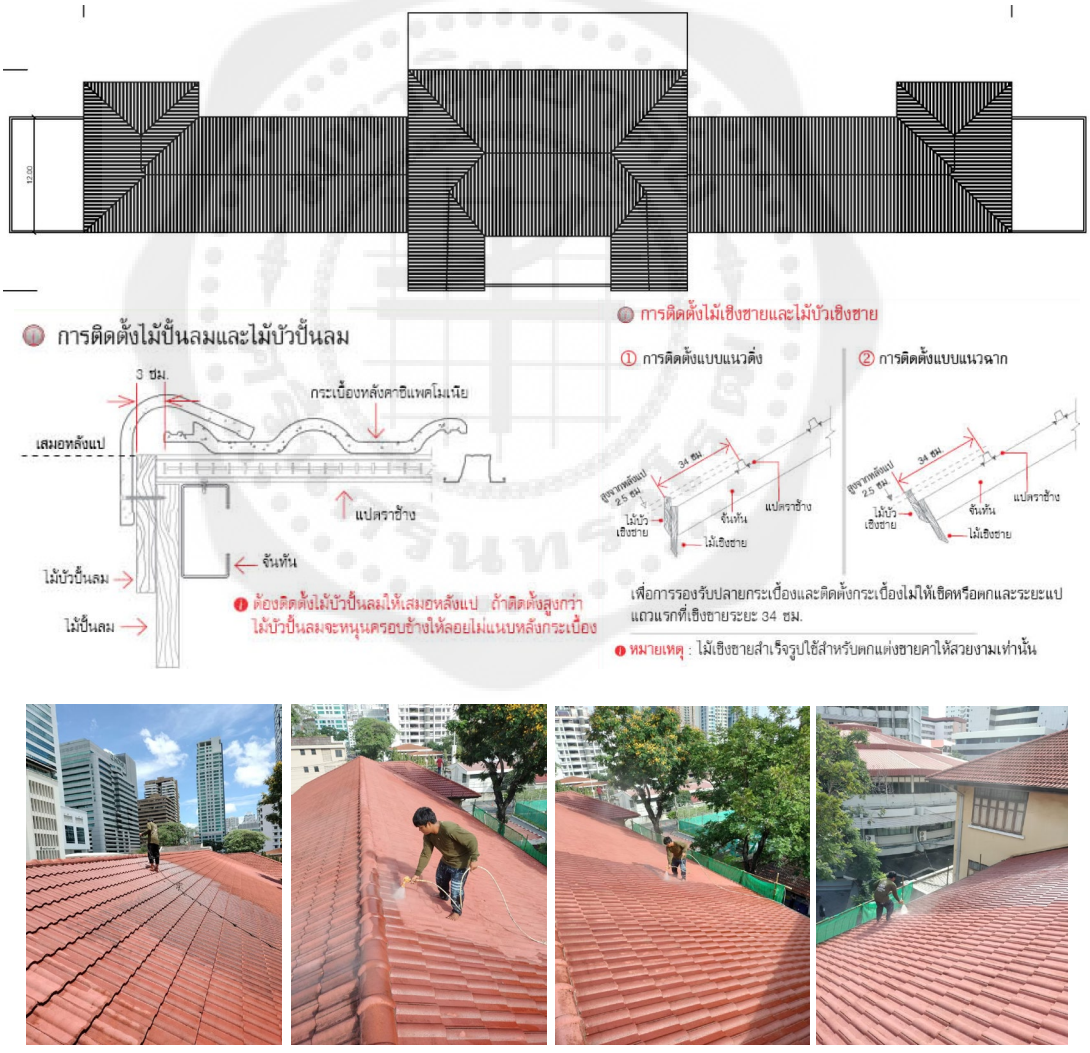

ภาพประกอบที่ 135 วิธีการปรับปรุงโครงสร้างหลังคา ทรงปั้นหยา อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

การปรับปรุงผนัง

จากการสำรวจพบว่าผนังอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีผนังภายนอกอาคาร โดยประมาณ 2,000 ตร.ม. และผนังภายในอาคาร ประมาณ 1,500 ตร.ม.การซ่อมแซมผนังก่ออิฐและผิวปูนฉาบ ที่ชำรุดแต่เดิมอยู่แล้ว กับที่ชำรุดใหม่เพิ่มเติมหลังจากการปรับปรุงรื้อถอน งานเดินงานระบบประกอบอาคารต่างๆ ทั้งงานเดินท่อระบบไฟฟ้าแสงสว่าง งานเดินท่อสุขาภิบาล และงานเดินท่อระบบปรับอากาศที่จำเป็น บริเวณผนังก่ออิฐ 2 ชั้น ด้วยการลอกสีออกจนถึงชั้นผิววัสดุเดิมอาคาร โดยการบันทึกข้อมูลชั้นสีไว้อย่างละเอียด จากนั้นขูดสี ขัดล้าง ซ่อมแซม แล้วฉาบแต่งปูนใหม่ อุดรอยแตกร้าว แล้วจึงทำความสะอาดพื้นผิวโดยรอบ หลังจากนั้นทาสีรองพื้นเดิม 2 เที่ยว ทาน้ำยากำจัดเชื้อราและตะไคร่น้ำ แล้วทาทับด้วย สีน้ำอะคริลิกแท้ 100% โดยสีรองพื้นและสีจริง ต้องเป็นผลิตภัณฑ์เดียวกัน และต้องได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ภาพประกอบที่ 136 วิธีการปรับปรุงผนัง อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

การปรับปรุงประตู หน้าต่าง และบันไดไม้

จากการสำรวจพบว่าอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ มีบานประตู หน้าต่าง และช่องแสง ประมาณ 770 ตร.ม. และบันไดไม้ ลูกกรงไม้บันได ประมาณ 240 ตร.ม. โดยเกือบทั้งหมดเป็นไม้สัก มีสภาพอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี จึงได้ทำการขัดล้าง ทำความสะอาดพื้นผิว ลอกสีจนถึงชั้นผิววัสดุเดิม และได้มีการอุดโป๊ว ขัดเนื้อไม้ให้เรียบเนียน หรือซ่อมเปลี่ยนเฉพาะจุดที่เสื่อมสภาพ จากนั้นจึงทำการทาสีรองพื้นงานไม้กำจัดเชื้อรา แล้วทาสีทับหน้า ที่เหมาะสมกับประเภทของไม้ เพื่อประสิทธิภาพที่ดี ซึ่งหากอยากโชว์เนื้อไม้ ควรเลือกทาสีทับหน้าชนิดโปร่งแสง แต่ถ้าหากอยากได้สีสัน ควรเลือกสีทาแบบทึบ เพราะมีหลายเฉดสีให้เลือก สิ่งสำคัญ คือ ควรทาสีจำนวน 2-3 เที่ยว จะได้กลบมิด และได้สีสันที่สวยงามตามความต้องการ โดยสีรองพื้นและสีจริง ต้องเป็นผลิตภัณฑ์เดียวกัน และต้องได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ส่วนอุปกรณ์บานประตู หน้าต่างดังเดิม ควรรื้อถอนออกมาเก็บอย่างระเบียบเป็นหมวดหมู่ และนำมาซ่อมแซมให้ยังคงสภาพ แล้วนำกลับมาติดตั้งใหม่อีกครั้ง รวมทั้งอาจมีการจัดซื้อหาอุปกรณ์ประตุ-หน้าต่างเพิ่มเติม เฉพาะในส่วนที่ขาดหาย โดยให้ยังคงรูปแบบเหมือนอุปกรณ์เดิมไว้

ภาพประกอบที่ 137 วิธีการปรับปรุงประตู หน้าต่าง และบันไดไม้ อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

สรุปคุณค่าความงามทางสถาปัตยกรรมอาคารฯ

คุณค่าทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ คือ ความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่มีการก่อสร้าง ตั้งแต่ในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันทมหิดล เมื่อ 72 ปีที่แล้ว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า อาคารหลังนี้เป็นจุดเริ่มต้นของ “การศึกษาไทย” ที่มีการออกแบบสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของหน่วยงานองค์กร ตลอดจนมาตรฐานอาคารที่ทำการของราชการไทย โดยอาคารหลังนี้เป็นสถาปัตยกรรมแบบร่วมสมัย ยุคแรกๆ ของประเทศไทยที่สะท้อนถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณ และผู้คนชุมชนย่านทุ่งบางกะปิ รวมทั้งยังมีคุณค่าต่อสังคม ประชาคมชาว มศว ในด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อาคารในอดีต

บริบททั้งหลายเหล่านี้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จากพื้นที่ห้องเรียน ห้องพักครู และห้องพักอธิการบดี วิทยาลัยวิชาการครูในอดีต สู่พื้นที่สำนักงานอธิการบดีในปัจจุบัน โดยบริเวณพื้นที่ตั้งอาคารอยู่กลางมหาวิทยาลัย มีสนามกีฬากลางแจ้งอยู่ด้านหน้าอาคาร ส่งผลให้ตัวอาคารสถาปัตยกรรมมีความโดดเด่น สะท้อนถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประกอบกับภาระงานด้านการศึกษา ที่มีความสำคัญมากขึ้นตามกาลสมัย จึงก่อเกิดเป็นการปรับปรุงอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ เพื่อเป็นหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนาน รวมทั้งยังมีแนวความคิดในการอนุรักษ์ ที่คำนึงถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารเดิม ตอบสนองหน้าที่การใช้สอยรูปแบบใหม่ ในการกำหนดแนวความคิดทางด้านเทคนิค วิธีในการอนุรักษ์อาคาร และการพัฒนาสถาปัตยกรรมที่เป็นไปอย่างยั่งยืน

อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ นอกจากจะเป็นอาคารที่มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่มากที่สุดในปัจจุบันเพียงหลังเดียว ยังถือเป็นวัตถุจัดแสดง (Museum object) ขนาดใหญ่ที่สามารถกระตุ้นการตั้งคำถามให้คิดทบทวน การศึกษา วิเคราะห์อดีต เพื่อให้เข้าใจปัจจุบัน ตามนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life long learning) จึงทำให้สถาปัตยกรรมอาคารประสานมิตร (เดิม) มิได้เป็นเพียงสิ่งปลูกสร้างในประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของ ท่านหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ที่ได้เคยกล่าวว่า **“การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม” (Education is growth)** ด้วยอารยวัฒิ ทั้ง 5 ประการ ได้แก่ เจริญงอกงามด้วยศรัทธาในชีวิต บทบาทและหน้าที่ของตน เจริญงอกงามด้วยศีล จริยธรรมละความดีทั้งปวง ความเจริญงอกงามด้วยสุตะ การสดับตรับฟังและเรียนรู้ตลอดเวลา เจริญงอกงามด้วยจาคะ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น และเจริญงอกงามด้วยปัญญา ในการดำรงชีวิต คิด และทำด้วยปัญญา ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของนิสิต/นักศึกษา ที่มีคุณภาพ มีบทบาทหน้าที่และความหมาย

ท้ายที่สุดแล้ว การบริหารมหาวิทยาลัยฯ คงไม่สามารถทำเพียงด้านใดด้านหนึ่งได้ การมองและพัฒนามหาวิทยาลัยในทุกด้าน ทุกมิติ นั้นเป็นประเด็นที่สำคัญ ทั้งการเชื่อมโยงกับโลกภายนอก การบริหารจัดการพื้นที่อาคาร และการพัฒนาโครงสร้าง ระบบ กลไกในการบริหารต่างๆ เพื่อเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้เพื่อสังคม (Learning University for Society) ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลากว่า 72 ปีที่ผ่านมา และโลกแห่งอนาคตข้างหน้า

ภาคผนวก

ผู้เขียนได้บูรณาการการเรียน-สอน ในวิชา CRD101 พื้นฐานการวาดเส้นงานออกแบบภายใน (Fundamental drawing for interior design) ซึ่งจะมีการพานิสิตไปทัศนศึกษาเขียนรูป การวาดเส้นทางสถาปัตยกรรมนอกสถานที่ จำนวน 3 แห่งได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครพระราชวังพญาไท และอาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (อาคารประสานมิตร) เป็นต้น

ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในรายวิชานี้อย่างเต็มที่ ผ่านการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยผู้เรียนจะได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง จากการเห็นและได้สัมผัสสถานที่จริงในกระบวนการทำงาน วาดเส้นทางสถาปัตยกรรมทั้งหมด จากวิทยากรที่เชิญมาบรรยาย (พิเศษ) โดยการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ จะช่วยทำให้นิสิตเกิดความรู้ความเข้าใจและจดจำสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็น จากการไปทัศนศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ ที่มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งในการนำข้อมูลมาศึกษา วิเคราะห์ และการวิพากษ์ผลงาน เพื่อเป็นการนำองค์ความรู้ในห้องเรียน สู่การได้ลงมือปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน ผ่านการนำเสนอผลงานการวาดเส้นทางสถาปัตยกรรม (Drawings)

โดยที่อาจารย์ประจำรายวิชา ได้เชิญวิทยากร (อาจารย์พิเศษ) ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาถ่ายทอดผลงาน เทคนิคการวาดเส้นทางสถาปัตยกรรมรูปแบบต่างๆ ในปีการศึกษานี้ จำนวน 3 ท่าน

1.รองศาสตราจารย์ ดร.เอกพงษ์ ตรีตรง จากคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภวัฒน์ หิรัญธนวิวัฒน์ จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.อาจารย์เกรียงศักดิ์ ต่ายคำ จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

เพื่อมาเป็นวิทยากรสอนเสริมให้แก่นิสิต ชั้นปีที่ 1 เทอม 1 สาขาวิชาการออกแบบภายในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สู่การมีลายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์ และสามารถนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์ได้จริงในอนาคต ผ่านวิชาพื้นฐานการวาดเส้นทางสถาปัตยกรรมนี้ รวมทั้งมีการตอบข้อซักถามถึงรูปแบบและเทคนิค เริ่มต้นตั้งแต่การคัดเลือกกระดาษ คุณสมบัติกระดาษ การเลือกใช้อุกรณ์ เช่น ดินสอ ดินสอสีปากกาขนาดต่างๆ การเลือกมุมมองที่โดดเด่นในงานสถาปัตยกรรม การจัดองค์ประกอบของภาพ แนวคิดการร่างภาพ เทคนิคการสานเส้น เทคนิคการลงน้ำหนักแสงและเงา เพื่อให้ผลงานมีมิติ รวมทั้งเพื่อให้ผลงานมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ภาพประกอบ นิสิตเลือกมุมมองการเขียนภาพทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ นิสิตฝึกปฏิบัติการวาดเส้นทางสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ นายรังสิมันต์ พลาหาญ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.ดวงกมล โมระกรานต์ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

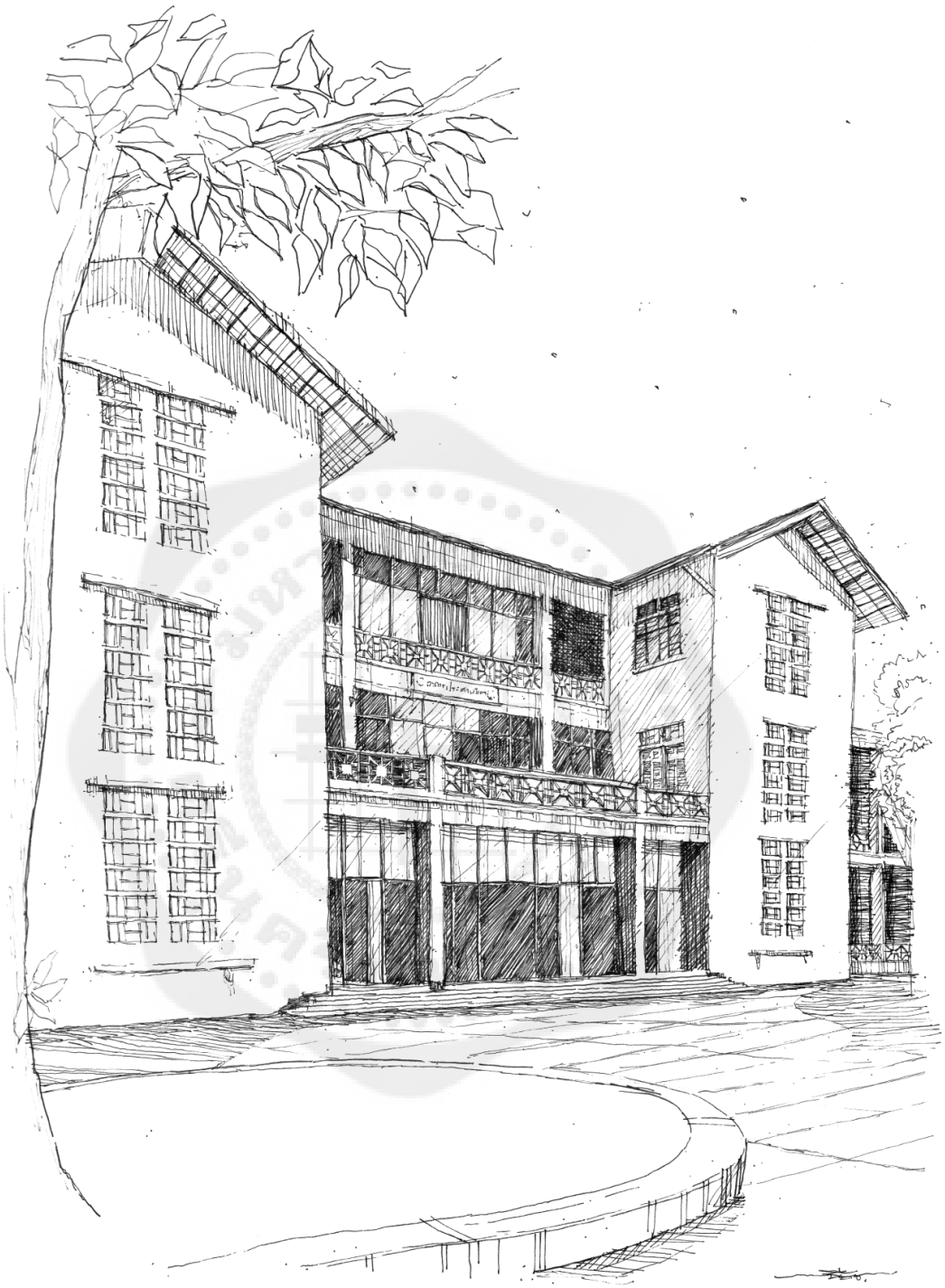

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ นายธีธัช โต๊ะกู นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.ศมนียา สุดเสนาะ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ นายนิธาน คำรักษ์ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.สุชานัน อุทิศานนท์ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

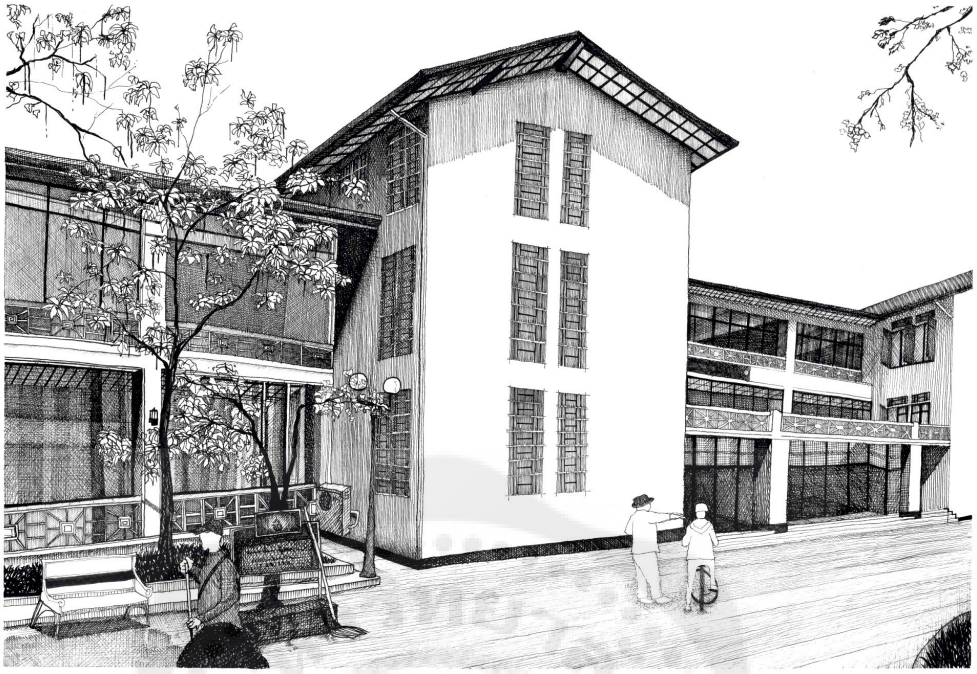

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.พิชามญชุ์ ฤกษ์อนันตมาส นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

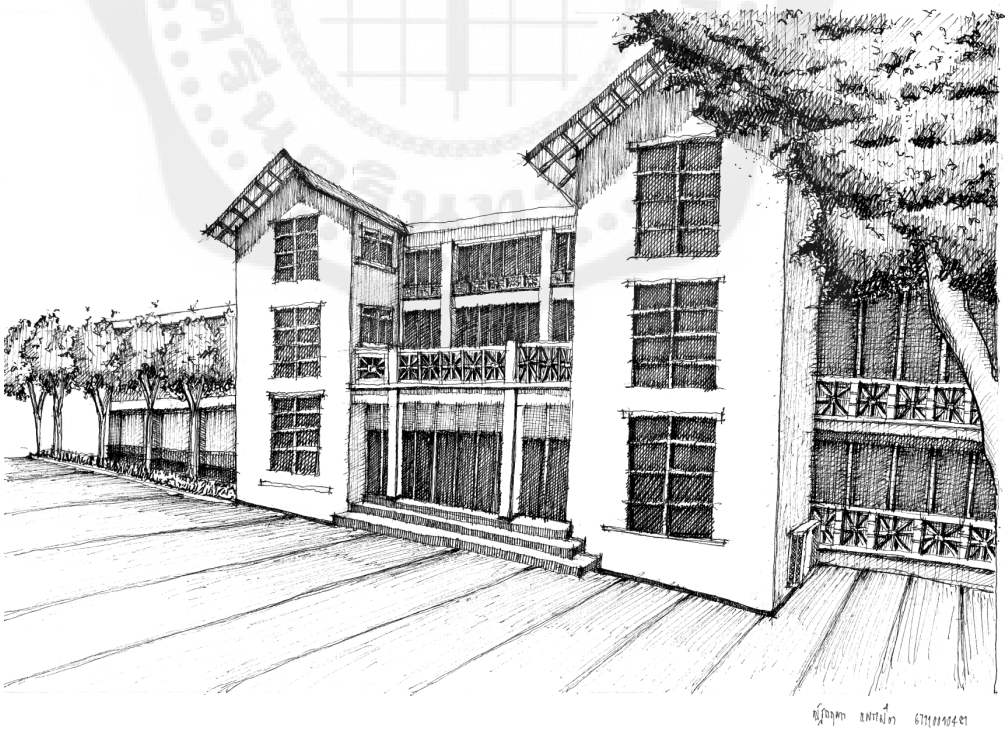

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.ณัฐกฤตา แพรเมือง นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

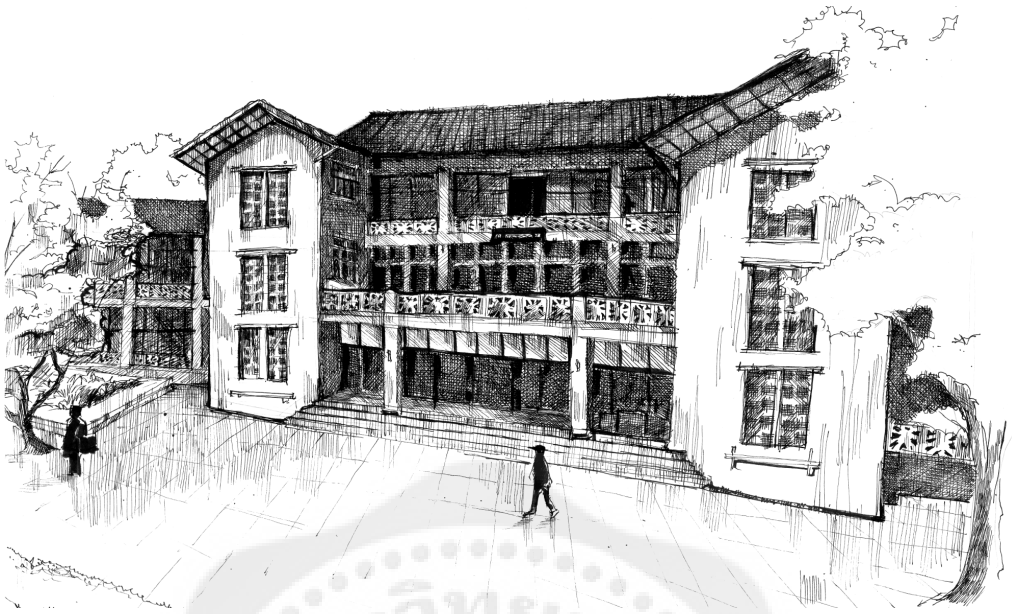

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ นายเกรียงพัฒน์ สุขสำราญ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.วิรมณ เที่ยงแท้ และ นายเสฏฐพงศ์ งามสอาด นิสิตชั้นปีที่ 1
สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ นายสุธินันท์ พรมปัญญา นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

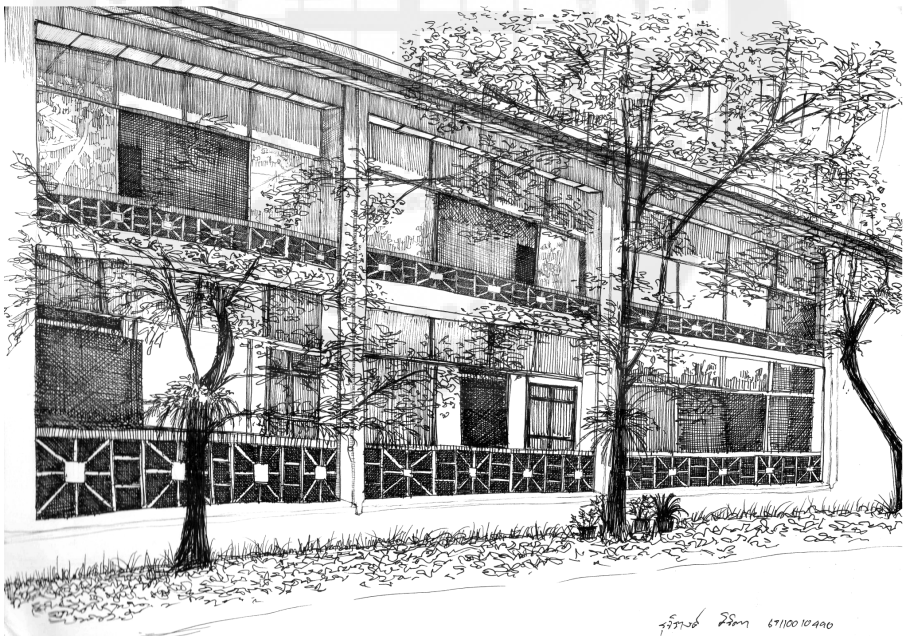

ภาพประกอบ ผลงานวาดเส้นสถาปัตยกรรม อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ
ของ น.ส.รุจิรางค์ ศิริตา นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มศว
ที่มา : สืบสาย แสงวชิระภิบาล. (2567).

หนังสือและเอกสารอ้างอิง

ครรชิต มาลัยวงศ์. (2546). **ท่องโลกวิศวกรรมไทยในอดีต**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

จันทนา พรหมเศรณี. (2546). **เกร็ดประวัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. กรุงเทพฯ : งานยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา.

จันทร์ทิพย์ ลิ่มทอง และสุภัทรา โสทะกะพันธ์. (2549). **แผ่นดินผืนแรกเริ่มที่ปลายซอยประสานมิตร และริมคลองแสนแสบ.** กรุงเทพฯ : 57 ปี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2555). **100 ปี เขตบางกะปิ : ย้อนรอยตำนาน ร้อยอดีต 100 ปี เขตบางกะปิ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร.

ไทยศึกษา. (2566). **หมวกกะปิเยาะห์ หรือ กอปิเยาะห์**. ฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม จ.ยะลา. สืบค้นจาก http://www.thaistudies.chula.ac.th/db/yala/2023/12

นนทพร อยู่มั่งมี. (2566). **จากเชลยสงครามในประวัติศาสตร์เชิดชูท้องถิ่นสู่เจ้าของที่ดิน ชีวิตและการดิ้นรนของ “แขก” ในทุ่งรังสิต.** กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนมกราคม.

บัณฑิต จุลาสัย และ รัชดา โชติพานิช. (2564). **เขตบางกะปิ.** หน่วยวิจัยแผนที่ฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_2670945

บัณฑิต จุลาสัย และ รัชดา โชติพานิช. (2565). **เขตคลองมองเมือง.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

บริษัท ที.เอ.เทค จำกัด. (2560). **รายงานการตรวจสอบฐานราก อาคารประสานมิตร.**กรุงเทพฯ : ส่วนพัฒนากายภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**.**

บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง CPAC Academy. (2564). **Cement and Applications**. กรุงเทพฯ : บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด.

บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง CPAC Academy. (2564). **Concrete Technology**. กรุงเทพฯ : บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด.

บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง CPAC Academy. (2564). **Standard Methods for Testing Aggregate and Concrete**. กรุงเทพฯ : บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด.

ประวัติศาสตร์น่ารู้. (2563). **Bang Kapi (Thailand), man fishing in San Saep canal**. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/Krittanant/posts/1151349098591322/

พีรศรี โพวาทอง. (2564). **สถาปัตยกรรมมิวเซียมสยาม**. กรุงเทพฯ : สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.

พิษณุ อรรฆภิญญ์. (2547). **ความภาคภูมิใจ กุลสตรีวังหลัง-วัฒนาวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ : หนังสือที่ระลึกครบรอบ 130 ปี โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย.

ม.ล.ปิ่น มาลากุล. (2539). **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้า

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2563). **รายงานประจำปี 2563 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** สืบค้นจาก https://www.swu.ac.th/SWUAnnualReport/2020/thai/

มติชนออนไลน์. (2564). **เขตบางกะปิ ฯลฯ. สืบค้นจาก** https://www.matichon.co.th/article/news_2670945

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2565). **กรอบแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีพุทธศักราช 2565-2580**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนทรวิโรฒ.

มุสลิมไทยโพสต์. (ม.ป.ป.). **มุสลิมในประเทศไทย กี่เปอร์เซ็น.** สืบค้นจาก https://news.muslimthaipost.com/news/33076

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร (2558). **การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). (2559). **ภาพเก่าเล่าเรื่อง.** สืบค้นจาก https://www.facebook.com/243836702304357/posts/1250366848317999/

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2549). **บันทึกเรื่องที่ดินของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** กรุงเทพฯ : 57 ปี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2553). **วิสัยทัศน์ศิลปกรรม.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สันติศิริการพิมพ์.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2554). **เพื่ออนาคต มศว บันทึกอธิการบดี 2546-2550.** งานยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สันติศิริการพิมพ์.

วรวิทย์ วศินสรากร. (ม.ป.ป.). **ครูผู้อุทิศตนเพื่อการศึกษาของชาติ ศ.ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร.** สืบค้นจาก file:///C:/Users/ASUS/Downloads/6519-Article%20Text-18068-20258-10-20150913%20(4).pdf

วันวานและข่าวสาร. (2561). **ทุ่งบางกะปิ พ.ศ.2478.** สืบค้นจาก https://www.facebook.com/188583217968299/posts/1083584601801485/?locale=th_TH

ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2551). **ชื่อบ้านนามเมืองในกรุงเทพ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน

ศักดิ์วุฒิ วิเศษมณี. (2549). **ภาพพระบรมสาทิสลักษณ์.** สืบค้นจาก https://www.pinterest.com/pin/683843524638294739/

สาโรช บัวศรี รำลึก. (2537). **ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. (ม.ป.ป.). **ประวัติสยามสมาคมฯ.** สืบค้นจาก https://thesiamsociety.org/th/about-us/

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). **อาคารประสานมิตร.** สืบค้นจาก https://asa.or.th/building/building-2550/

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (ม.ป.ป.). **เกี่ยวกับสมาคมฯ.** สืบค้นจาก https://asa.or.th/homepage-asa/

สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.. (ม.ป.ป.). **ประวัติ พัฒนาการของมหาวิทยาลัย.** สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition206_4

สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2567). **หอจดหมายเหตุออนไลน์**. สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/archiveonline

สุรเชษฐ์ฐ สุขลาภกิจ. (2558). **ความเป็นมาทางการเมืองของชื่อพระราชทาน "ศรีนครินทรวิโรฒ" (ปี 2513-2517).** กรุงเทพฯ : วารสารประวัติศาสตร์ มศว ประจำปี 2558

สุริยันต์ จันทร์สว่าง. (2564). **การอนุรักษ์และบูรณะอาคารโบราณสถาน : กรณีศึกษาอาคารพิสมัยพิมลสัตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. ENGINEERING TRANSACTIONS : A Research Publication of Mahanakorn University of Technology.

หอจดหมายเหตุ มศว. (2557). **65 ปี มศว ศรีสง่าแห่งมหานคร.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2561). **28 เมษายน วันศรีนครินทรวิโรฒ.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2561). **เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรี**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2562). **สำเนา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2562). **ตราสัญลักษณ์วิทยาลัยวิชาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2562). **พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2563). **อาณาเขตพื้นที่วิทยาลัยวิทยาลัยวิชาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2564). **วิทยาลัยวิชาการศึกษา.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2565). **สำเนา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2566). **ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2566). **หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2566). **ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2566). **ศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร .** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2566). **ครูสุดใจ...ครูผู้ให้**. สืบค้นจาก https://ica.swu.ac.th/service/exhibition/exhibition199

หอจดหมายเหตุ มศว. (2568). **มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (ม.ป.ป). **วิทยาลัยวิชาการศึกษา.** กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อรวรรณ ศาสนียกุล. (2559). **แนวทางการอนุรักษ์ตึกแถวเอกชนในพื้นที่เมืองเก่า กรณีศึกษาตึกแถวบนถนนถลางและถนนเยาวราช เมืองเก่าภูเก็ต**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนุชา แพ่งเกษร. (2561) **พิพิธภัณฑ์มีชีวิต: อารยสถาปัตย์ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุและคนพิการ. กรณีศึกษา: ตำบลชี้น้ำร้าย อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี.** รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกชาติ จันอุไรรัตน์. (2551). **3 ทศวรรษกับงานออกแบบตกแต่งภายในของไทย.** กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

เอกพล สิระชัยนันท์. (2555). **สถาปัตยกรรม : ความคิด.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บางกอกพริ้น บ.วี พลัส กรุ๊ป (ไทยแลนด์).

เอนก นาวิกมูล. (2540). **ต้นคลองปลายคลองของ มหานาค-บางกะปิ-แสนแสบ อยู่ที่ไหน.** กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนพฤศจิกายน.

PRswu. (2562). **คำของครู 4 บูรพาจารย์**. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/prswu/posts/2120257028022761/

Thailand Illustrates Magazine. (1956). **วิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ.2499.** สืบค้นจาก https://www.facebook.com/swuarchive.

W.W.T.Together. (2564). **อาคารเรียน 1919 ของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย.** สืบค้นจาก https://www.facebook.com/W.W.A.Together/posts/10158191031821053/

ดัชนี

การเปลี่ยนแปลงของสังคม, 22
การพัฒนา, 11
การพัฒนาที่ยั่งยืน, 44
การพัฒนาประเทศชาติ, 47
การรักษาคุณค่า, 116
การศึกษาตลอดชีวิต, 47, 71
การศึกษาสมัยใหม่, 22, 30
การอนุรักษ์, 9, 116
การออกแบบสถาปัตยกรรม, 71
ครูต้นแบบ, 71
คลองแสนแสบ, 4
ความคิดสร้างสรรค์, 97
ความปลอดภัยอาคาร, 95
คอนกรีตเสริมเหล็ก, 105
คุณค่าทางประวัติศาสตร์, 115
งานระบบประกอบอาคาร, 124
งานระบบไฟฟ้า, 108
งานระบบสุขาภิบาล, 108
ได้รับรางวัล, 112
ทรงคุณค่า, 101
ทุ่งบางกะปิ, 1
นักการศึกษา, 22
นักปราชญ์, 11
แนวความคิดในการออกแบบ, 89
บัณฑิต, 34
บุคลากรทางการศึกษา, 46
บูรพาจารย์, 46
ประดับตกแต่ง, 93
ประวัติศาสตร์, 9
ปรัชญา, 22
ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์, 58
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, 44
ปรับปรุงซ่อมแซม, 115
ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม, 12
ปูชนียบุคคล, 13
ปูนซีเมนต์, 105
เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ, 70
ผนังก่ออิฐ, 107
ผลักดันการศึกษา, 12
ผู้นำการศึกษา, 22
ผู้นำทางปัญญา, 11
ผู้ออกแบบ, 109
พระราชทานรางวัล, 115
พฤติกรรมการใช้งาน, 111
พิพิธภัณฑ์การศึกษา, 113
พื้นที่ใช้สอย, 73
พื้นที่สัญจรภายในอาคาร, 94
พื้นที่แห่งการศึกษาและความเสมอภาค, 47
เฟอร์นิเจอร์, 117
ภูมิศาสตร์, 3
ม.ล.ปิ่น มาลากุล, 14
มรดกทางวัฒนธรรม, 112
มหาวิทยาลัยที่เจริญเป็นศรีสง่าแก่มหานคร, 31
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 12
มหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้เพื่อสังคม, 12, 71
มัณฑนศิลป์, 95
ระบบประสานพิกัด, 77
รับใช้สังคม, 11
รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม, 115
โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง, 75
วรรณกรรม, 10
วัฒนธรรม, 9
วิชาชีพครู, 12
วิทยาเขต, 28
วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 1

วิทยาลัยวิชาการศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง , 11
วิศวกร, 106
วิศวกรรม, 102
ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี, 46
ศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร, 46
ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล, 46
ศิลปะ, 9
ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น, 112
ศีลธรรม, 64
สง่างาม, 101
สถาปนิก, 80
สถาปัตยกรรม, 9
สถาปัตยกรรมตะวันตก, 80
สถาปัตยกรรมไทยประเพณี, 93
สถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย, 91
สถาปัตยกรรมภายใน, 95
สถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์น, 102
สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 112
สร้างประโยชน์แก่วงการศึกษา, 48
สังคมไทย, 22
สัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรม, 3
สิ่งแวดล้อม, 64
สืบสานและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม, 71
หนักแน่นในอุดมการณ์ทางการศึกษา, 62
หมวกกะปิเยาะห์, 3
หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ, 46
หอจดหมายเหตุ, 113
อนาคตที่ยั่งยืน, 70
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, 42
อย่าให้ทิ้งเรื่องนี้เป็นอันขาด, 14
ออกแบบ, 73
อาคาร 3, 71
อาคารคอนกรีต, 9
อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก, 26
อาคารประสานมิตร, 71
อาคารเรียน 1919, 7
อาคารสาธารณะ, 9
อาคารหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ, 73
อาคารอนุรักษ์, 124

ประวัติผู้เขียน

1. **ชื่อ – สกุล** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบสาย แสงวชิระภิบาล (ส-สน.282)

ที่อยู่ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ซอยสุขุมวิท23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2562	ศิลปศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2561	เทคโนโลยีบัณฑิต สาขาการจัดการงานก่อสร้าง คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2555	ศิลปมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2550	ศิลปบัณฑิต สาขาออกแบบภายใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ปัจจุบัน	(กำลังศึกษา) นิติศาสตร์บัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สถานที่ทำงาน วิชาเอกการออกแบบภายใน ภาควิชาการออกแบบทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ติดต่อ 08-1303-2674 / Suebsais@g.swu.ac.th